

МИСТЕРИЯТА ЛИМ

БОРИСЛАВ РУСАНОВ

ПРЕДИСЛОВИЕ

Не можех да не напиша тази книга. Тя просто се случи. Истинските неща не се планират - те просто се случват! Това е нещо, което е по-силно от нас и е невъзможно да му противостоим. Не съм си поставял за цел да изобличавам когото и да било, а да изложа истината за Лим такава, каквато я видях, чух, почувствах, прозрях, преживях... За зло или за добро, поради редица стечения на обстоятелства, заради уникалната позиция, която заемах (между родителите на загиналите в Лим деца и учителите - ръководители на злополучната екскурзия) се превърнах в летописец на тези събития. Но това не е обикновена хронология, не е и обикновен роман... Предполагам, че ще има хора, които ще се усъмнят в достоверността на необичайните факти, които излагам и които не са плод на развихрена фантазия или на художествена измислица. Нека те си спомнят думите на лорд Байрон: "Истината е винаги невероятна – по – невероятна и от измислицата." Ще има навярно и хора, които няма да споделят моите тези и интерпретации на описаните събития. Това е тяхно право и си е в реда на нещата. Но нека те не забравят, че притежавам творческата свобода да изложа собствената си гледна точка, да направя съответните изводи, според нивото на съзнание, до което съм достигнал. Този, който не е съгласен с мен, притежава правото да изложи своята гледна точка. Истината е многообразна – като живота. Не бих искал никой да се чувства наранен от книгата ми, защото желанието ми не е да наранявам, а да превърна болката в светлина и да благославя човешките души за един по - висш живот, който прозира в страниците на тази книга, която е като "захир" - веднъж прочетеш ли я, тя те обсебва и не можеш да я забравиш никога...И това просто ти се случва - като всички истински неща, защото е по-силно от теб!

Бъди благословен, читателю!

Господи, направи ме сеяч на Твоя покой.

Там, където властва омразата, дай ми сили да посея любовта.

Там, където властва съмнението, дай ми сили да посея вярата.

Там, където властва отчаянието, дай ми сили да посея надеждата.

И светлината, където е тъма.

И радостта, където е тъга.

О, Господи Боже мой, дай ми сили да се стремя към утеха

не на себе си, а на моите братя.

Не те на мене да съчувстват, а аз на тях.

Не мене да обичат, а аз тях.

Защото, който дава, той ще получи.

И като прощаваме, нам прощават.

И КОГАТО УМИРАМЕ, ЗА ВЕЧНИЯ ЖИВОТ СЕ РАЖДАМЕ.

Молитва на Св.Франциск Асизки

Съществува твърдение, че сълзите на благородния човек притежават лечебна сила и затова трябва да се събират и съхраняват. Аз не знам дали съм благороден човек, но събрах моите сълзи в тази книга и дай Боже тя да се окаже лечебна за читателите!

В памет на загиналите след катастрофа в река Лим на 4.04.2004г. Антония, Боряна, Женя, Глория, Валентин, Юлиан, Светослав, Александра, Антоана, Лора, Виктор и Светослава Пантелеева – детето, което с малките си ръчички можеше да прегърне целия свят, а с лъчезарната си усмивка – да стопи всички ледници в сърцата на хората!

Моите сълзи по теб, мило дете, не са обикновени сълзи, както мислят хората, а скъпоценни перли. Изреченото в тази книга е само тяхно бледо отражение. Моля те да ми простиш за това, че не намерих по-адекватни думи да опиша и да изразя това, което беше, и това, което чувствах!

Посвещавам книгата и на кръвната си дъщеря Светослава Русанова, защото ако не беше тя, ако не бяха нещата, които ѝ се случиха и нейните впечатляващи съновидения, тази книга нямаше изобщо да бъде написана!

С цялата си любов и състрадание на всички, които са загубили любими същества! При писането на книгата, водещи за мен бяха думите на Учителя (Петър Дънов): “Когато Бог обърше вашите сълзи, обършете и вие сълзите на ония, които плачат. Всеки човек в този свят трябва да избърше сълзите на някого.”

Издавам своето искрено възхищение и дълбока благодарност на Боряна Кожухарова!

1

... но във тебе като рана
ще пари мисълта, че две неща
не можеш никога да си възвърнеш:
живота да избавиш от смъртта
и времето назад да върнеш...

Надпис на паметна плоча

Всъщност всичко започна в студената декемврийска утрин на Игнажден 2003 - та, когато пред входната врата на дома си намерих кълбо черна, омотана прежда. Бях много озадачен. Откъде се беше взело това черно кълбо? Кой ли би могъл да прекоси трийсетина метра двор, да заобиколи къщата, за да стигне до входната ни врата, и да остави кълбото прежда току пред прага ни? Защо? С каква цел? Нима някой се беше опитал да ни направи магия?! Възможно ли беше това и то през XXI век?! И кому бяхме причинили чак толкова зло, та да заслужавахме подобно ответно действие? Щеше ли да има някакви последици за мен и за семейството ми или магии просто не съществуват? А, може би, това кълбо щеше да бъде някакъв знак за нещо, което щеше да се случи?

*

На 04.04.2004 г. неделя привечер, аз и моето семейство – съпругата ми Силвия и двете ми дъщери – Светослава (11- годишна) и Диляна (9- годишна) - се връщахме в Свищов след тридневен пребиваване с близки приятели в Боженци. В главата ми асоциативно нахлуваха различни мисли: “Не се оправдаха опасенията на моята малка балдъза – Пламенка, че ще се случи нещо особено, тъй като се събирали днес три четворки – на деня, месеца и годината. А от гледна точка на нумерологията четворката е число на страданията и противоречията – кръста в християнството, квадрата в паневритмията... А къде ли са сега Верчето,

Боряна и Ценка? Всъщност кога трябваше да се върнат от екскурзията? Може би към сряда, четвъртък ще ми се обадят, за да се съберем в някое кафене и да разкажем с обичайното си чувство за хумор преживелиците си – те от екскурзията в Сърбия и Черна гора, а аз – от ходенето в Боженци. Сигурно ще падне голям смях, както при всяко събиране на нашата учителска компания. Представям си как Верчето ще бъде в стихията си и разпалено ще разказва за преживените емоции. Ценка ще я допълва с някоя пиперлива шега. Боряна вероятно ще бъде най-тиха и загадъчно ще се усмихва, но аз ще усещам вътрешното ѝ удовлетворение... Нали, преди да тръгне за Сърбия и Черна гора, беше ходила по училищен проект и в Португалия, и ми беше казала с нотки на задоволство в гласа:

- Бориславе, направо започнах да се страхувам от себе си, защото в последно време, каквото си помисля, все се случва. Мечтаех си да отида на екскурзия в чужбина, а ето че тази година, в рамките на един месец – вчера се завърнах от Португалия, а утре заминавам за Сърбия и Черна гора.

И аз, какъвто съм зевзек, веднага се възползвах от ситуацията и я попитах с престорено наивен тон:

- Борянке, ами... Защо не вземеш да си помислиш и за мен?

Обикновено замислена, тъжна, меланхолична, този път тя избухна в смях.

- Ще трябва да те разочаровам... Нали ме знаеш каква съм?

- Да, бе! Като си рекла: “Наско, та Наско”! Не може да се уреди човек заради него. То бива вяност, ама чак пък толкоз!

Отново смях.

След това мислите ми се насочиха в друга посока. “Хубав празник е Цветница - празник на цветята, на красотата... а може би и на децата? (В този миг погледнах дъщерите си.) Нали децата са цветята на Земята? Толкова са нежни, крехки и уязвими (сетих се за Малкия принц), че трябва да се грижим за тях, да ги пазим, както Малкия принц се е грижил и е пазил своето цветче от овцата.”

Погледнах навън през прозореца на автобуса. Вече се здрачаваше. Това ми припомни едно стихотворение, което бях написал много отдавна

(преди около двайсетина години, като ученик в Химическия техникум).

Започнах мислено да си го казвам. Много подходеше на момента:

Мръква се.

Денят отстъпва своя пристан на нощта.

Светлината неусетно чезне в мрака.

Изгрява утрото на моята душа.

Звезда във вечерта проблясва.

А ,може би, във този миг

един живот угасва.

И плачат някъде жени, деца...

Скръбта оглася тишината.

А аз съм тъй щастлив!

Изгрява утрото на моята душа.

След около 15-20 минути пристигнахме в Свищов и се прибрахме в къщи. Вечерта имаше някаква романтична комедия, която гледах с удоволствие, а след това, в добро разположение на духа, си поях в банята преди лягане. Не сънувах нищо особено , но сутринта се пробудих към 5.00 часа с едно много странно, тягостно чувство, за което не можех да си дам ясна сметка откъде е дошло. Бях в отпуск, учител съм, предстоеше ми , както си мислех, една безметежна и безгрижна пролетна ваканция, през която щях да си почина, а поопънатите ми от учителската професия нерви щяха да се поотпуснат...Очертаваше се една идилия, но откъде се появи това тежко, тревожно чувство? По принцип съм жизнерадостен човек и обикновено се събуждам в добро разположение на духа, но в същото време съм и дълбоко интуитивен – предчувствам и предусещам много неща, долавям чужди настроения и състояния... Какво ли имаше пък сега? Защо се чувствам (без видима външна причина) по такъв отвратителен начин? – питах се и недоумявах. След като два часа се въртях в леглото и се опитвах неуспешно отново да заспя, най-сетне, към 7 часа, станах и отидох да се измия в банята. Нуждаех се от

тонизиране. На 41 години съм – възраст, която изисква да полагаш грижи за тялото си. Приготвих се за крос в гората, като се надявах природата и спортът да възстановят душевното ми равновесие. Жена ми говореше по телефона, което ми се видя доста странно: “Толкова рано – кой ли се обажда?” Заслушах се и долових нарастваща тревожна нотка в гласа ѝ: - От Свищов...? От “Николай Катранов” – учители и ученици?! Автобусът паднал в 40 – 50-метрова пропаст между Сърбия и Черна гора?! И има едно загинало и десетина изчезнали безследно деца?!

Притъмня ми пред очите и се подпрях на масата. Казах на Силвия, че най-вероятно това е автобусът, с който пътуват моите колеги и добри приятели – Боряна Кожухарова, Вера Блажева и Ценка Попова (за Виолета Пеева – директорът на нашето училище - разбрах по-късно), но допусках възможност да става въпрос и за друг автобус, пак с ученици и учители от СОУ “Николай Катранов”, тъй като знаех, че до Дубровник има две организирани екскурзии. Пуснах телевизора, за да разбере нещо повече, но нямаше нова информация по случая. Със свито сърце, отмалели крака и с постоянна мисъл за случилото се тичах в гората, говорейки сам на себе си: “Не е възможно. Не може да бъде...Точно на тях да се случи подобно нещо! Толкова екскурзии има, толкова автобуси пътуват, точно техният ли трябваше да падне в пропастта?” Не можех да го проумея. Не вярвах, че всичко това може да бъде реалност. А все още не знаех почти нищо...

Прибрах се, взех си един душ и тогава звънна телефонът. Обаждаше се Данчо Димов – мой колега и човек от нашата учителска компания – добряк и с чувство за хумор. Долових тревогата в гласа му, но не можех да го успокоя, още повече, че от него окончателно разбрах, че това е същият автобус, в който са пътували ”нашите” хора. Уговорихме се да се срещнем в училището, за да научим нещо по случая, но пътят ми минаваше през Общината, където се бяха събрали много хора – родители, близки, приятели, съученици и учители на децата - участници в злополучната екскурзия. Видях много сълзи на отчаяние и радост, на покруса и надежда. Тези родители, които бяха получили известия от децата си, въздъхваха облекчено, но другите, другите...неизвестността ги хвърляше в адската пещ...И никой, никой не можеше да им даде утеха. Единствено надеждата ги крепеше, че можеше да е станало някакво чудо и

да не се е случило най-лошото с децата им. Още там научих за Борянка – едно от децата, на които бях класен ръководител – че е в неизвестност. Тя беше 11-годишно дете. Пълничка, кротичка и добродушна, уравновесена, концентрирана в часовете, с ясна и точна мисъл - и въпреки килограмите си, беше подвижна, пластична. Притежаваше и чувство за хумор.”Милата Боби- мислех си аз, - дано да е жива, дано да оцелее!” Разбира се, тогава все още не знаех за нейния сън в нощта, преди да заминат на екскурзия, който тя разказала на сутринта:

- Сънувах, че нещо стана с автобуса и десет деца се изгубихме в една гора. Появиха се две кучета, които ни подгониха, а един глас ни казваше, че трябва да тичаме по-бързо към границата, за да ни посрещне Соломон Паси и да ни спаси...Но не знам дали успяхме да стигнем границата, защото се събудих.

Отидох в училище, и там, при касиерката Янка, по списъка видях имената на децата, за които нямаше информация до този момент. Между тях бяха: Антония – миналата година ù бях класен ръководител. С нейните родители - Тошко и Даниела – се познавахме добре, а голямата ми дъщеря Светослава износва някои от нейните дрехи. Друго от изчезналите деца беше Женья – дъщеря на мой приятел от ученическите години, с когото заедно сме играли футбол; Глория – много интелигентно, възпитано и добро дете от пети клас; Светльо и Вальо, на които бях преподавал в пети и шести клас; Антоана, Виктор, Лора, Александра, Юлиан – все деца, които не познавах лично, а само визуално.

Но най-големият шок за мен беше Светослава - съименичка на голямата ми дъщеря, моя любимка и дете, на което не само бях класен, но и обичах като свое. Надеждата ми, че са живи, беше напразна... Вечерта съобщиха за смъртта им по телевизията и показаха снимките им /на Женья, Боряна и Светослава - тези, които аз бях дал от таблото в класната стая/. Недоумявах, не можех да проумея това, което се беше случило. Нима тази вечно усмихната жизнерадост - Светла, беше склопила очи завинаги? Не можех да си го представя, да го повярвам...

Ами другите? - Това бяха все добри, представителни деца. По цели нощи не спях и си мислех: ”Защо трябваше да се случва всичко това? Защо точно те, Господи?” Всичко ми се струваше като нелепа случайност. С какво бяха съгрешили те – тези невинни и чисти душици? Много

жестоко, много несправедливо ми се виждаше всичко. Основите на моята вяра в Божествения промисъл и в безсмъртието на душата бяха разклатени. Бунтувах се и негодувах, бях склонен да обвинявам възрастните участници в екскурзията, които бяха оцелели, а загиналите бяха само ученици. Цялата тази работа ми се виждаше твърде съмнителна, преди да разбера за какво става въпрос... И в една от поредицата безсънни нощи ме осени прозрение – мисли, ясни и отчетливи, нахлуваха в съзнанието ми и ми даваха отговор на въпросите, които ме измъчваха. Тези деца бяха жертвоприношение на Бога заради нашите грехове, заради греховете на свещовлии и не само... Когато се прави жертвоприношение, се дава от най- доброто, а тези деца бяха от най- добрите. Нали и сам Бог, заради греховете на хората, принесе в жертва Своя Единороден Син? Трагедията се случи на четвъртия ден, на четвъртия месец, на четвъртата година - и трите погребения на загинали деца бяха на четвъртия ден от седмицата, както и панахидата за 40-я ден в юбилейната 40-та година на СОУ "Николай Катранов! Събитието се случи вечерта на Цветница и даде началото наистина на една страстна седмица – седмица на страданието за всички свещовлии. Като легенда в града се носи, че навремето известната пророчица Ванга каза, че свещовлии ще страдат, докато не възстановят стария храм на името на покровителя на своя град – Свети Пророк Илия. И интересното беше това, че шофьорът, предизвикал катастрофата, носеше същото име. Самият той, цяла нощ след случилото се, повтарял, че сякаш някой или някаква сила е въртяла кормилото надясно, към реката. А какво пък да кажа за общата бройка на загиналите деца – 12 , колкото са апостолите – ученици на Христос – или пък за трите деца от моя клас, които имах усещането, че са подбрани по списък, според номера и името:

2. Боряна Петкова Петкова

11. Женя Ангелова Ангелова

20. Светослава Светославова Пантелеева

Договорът за екскурзията е подписан на 11.11...

Странен беше и фактът, че точно на Цветница в съборния храм "Света Троица" влезли първо десет гълъба, а след тях още два, забелязани от свещеника, на когото, определено, всичко това му направило впечатление, но чак впоследствие направил връзка между този

факт и случилото се – че първо бяха намерени 10-те деца, а чак след това - и другите две. В този промеждутъчен период, Христо – баща на едно от загиналите деца (Валентин) - сънувал, че разговаря със сина си, който го успокоил и му казал да не се притесняват за него, защото той е добре и всички деца са заедно и чакат да бъдат намерени и другите две деца (Светослав и Антоана), за да се присъединят към тях и тогава всички да отидат “горе”. Между другото, Вальо се е родил малко след като загинал чичо му Валентин – летец; и баба му, която скърбяла за сина си, настояла нейният внук да носи неговото име – Валентин... И го сполетяла сходна съдба. А беше добро момче. Вярно е – не от най-ученолюбивите, но го харесвах заради свежото му чувство за хумор; и доколкото усещах и можех да преценя, и той ме харесваше и ме уважаваше, въпреки че от време на време се случваше да мрънка за оценки. Последната учебна година не му преподавах, но въпреки това, когато ме срещнеше в училищния коридор, широка усмивка греиваше на лицето му и ми казваше: ”Здравейте, господине!”

В периода, когато Антоана още не беше открита, Елена Йорданова – учителка по литература – я беше сънувала как, облечена в бяло, цялата сияеща, излиза от една бяла къща, заключва вратата, след което се обръща, вижда Елена, усмихва ѝ се и казва:”Не се притеснявайте за мен – аз съм добре!”

2

“Мисля, че с мене се е случило нещо, за което не са измислени думи – че третата световна война е избухнала и унищожила всичко. Нищо не съществува. Мене също ме няма.” Колко актуално звучаха днес тези думи на Мария Дубарова – майката на нашата гениална поетеса Петя Дубарова, написани след смъртта на дъщеря ѝ. Осми април е - денят на погребението – първият от черните четвъртъци. След известно колебание

правителството обяви национален траур. Черни знамена навсякъде... Боже мой, колко много черни знамена, какво огромно черно море от хора, прииждащи и заемащи места около съборния храм, където щеше да се извърши траурната церемония! Траурна камбана отекваше в душите и сърцата на хората, притиснати от огромната, смазваща мъка, понесли цветя, за да се простят завинаги с децата на града, с малките ангелчета от Лим.

Вървах към училището със съкрушено сърце и с 20 червени лалета (по две за всяко от децата) и си припомнях вчерашния телефонен разговор с моята близка приятелка и колежка Боряна Кожухарова – учителка по литература, която, веднага след пристигането си в Свищов, ми се обади:

- Бориславе, аз съм, Боряна! – и се разплака.

Изчаках за момент да си поплаче. Имаше нужда от това. След това ѝ казах:

-Успокой се...Каж ми какво се случи.

И тя започна да нарежда през сълзи:

-Бориславе, никога не съм си мислела, че е възможно да ми се случи нещо подобно... толкова ужасяващо! Не знам какво стана, как се случи. Автобусът си пътуваше нормално. Беше почти тъмно (към 21,30 ч. българско време). Шофьорите скоро се бяха сменили. Пуснаха касетата с филма "Гладиатор". Наско (мъжът ѝ – б.а.) спеше, а Теодора и Юли (дъщеря ѝ и нейният приятел – б.а) бяха седнали някъде отзад. Изведнъж се усети някакъв трус и докато разберем какво става, автобусът се устреми надолу. Сигурно се блъскахме в дървета – виждах клоните им в прозореца. Чувах се крясъци, нещо падаше. Изведнъж спряхме и аз помислих, че всичко се е разминало. Дори изкрещях да отворят вратите. В този миг видях водата. Тя беше до глезените ми. Като обезумяла заудрях прозореца до мен – исках да го счупя. Мониторите изгърмяха, появи се някакъв дим. Зад мене някой викаше: "Ще умрем ли? Всички ли ще умрем?" Когато главата ми се опря в тавана и аз не можех вече да удриям прозореца, осъзнах, че автобусът е пълен с вода. Обърнах се към Наско и закрещях, доколкото ми позволяваше педята въздух: "Къде е Теодора?" Той гледаше през мен, без да реагира. Беше в пълен шок. Твърди, че аз съм го извадила, но не знам – нямам спомени. Следващото, което помня,

е, че вече съм върху автобуса и пак питам за Теодора. Тогава я видях и със сърце я разпознах сред всичките мокри, крещящи и движещи се хора. Попитах я за Юли и тя изведнъж се разкрещя, че Юли го няма. Нямах представа за времето, а може би всяка секунда е била ценна. Всичко до този момент течеше като на забавен каданс. Когато Теодора извика: "Аз влизам да търся Юли", сякаш излязох от вцепенението си. Другите край мен хванаха здраво Теодора, а аз, без много да му мисля, скочих в люка на автобуса. Опитвах се да напипам някого – с ръце и крака. Обърквах се в ледената вода, седалките ми пречеха, нямаше видимост, въздухът свършваше. Докоснах някого – ниско долу между двата люка - издигнах го и осъзнах, че е Юли. Подадох го през люка и се върнах за друго дете. Нямах представа кои са долу, но нещо ми подсказваше, че има още. Не знаех къде да търся – движех се, опипвах, а въздух имаше само на двата люка – толкова далече. В един миг помислих, че всичко свършва – едва се добрах до светлината. Скоро улових някого – придвижих го до люка с последни сили и го издигнах. Стори ми се, че е Глория – тя имаше подобни дънки. Но когато я издигнаха, казаха, че е Антоана. Помогнаха ми да изляза. Седнах върху ръбовете на люка и изкрещях: "Някой друг да влезе!" Никой обаче не се отзова, а аз не бях в състояние да помръдна повече. Бях се вцепенила от студ! Рени от моя клас викаше насреща ми: "Госпожо, моля Ви, госпожо, влезте пак – вътре е сестричката ми Глория, моля Ви, спасете я!" (представяш ли си?!), но думите ѝ едва достигаха до съзнанието ми. Сякаш идваха някъде много отдалече. Осъзнавах само, че вляза ли - ще остана там... А никой, никой (въпреки молбите - моите и на Ренито) не пожела да влезе... Само нейната братовчедка Габриела – деветокласничка в Априловската гимназия, напираше, но я задържаха... След това си спомням как сърбите, които бяха пристигнали да помагат, започнаха да ни спасяват. Трима от тях се бяха качили на автобуса и с помощта на едно въже прехвърляха децата на брега. Надявахме се Юли и Антоана, които бяха в безпомощно състояние, да бъдат спасени и затова и тях вързаха с въжета /тогава все още нямаше лодка/. Не видях кога Антоана е била изпусната във водата и течението я е отнесло. Някои от децата заминаха с лодката, която се появи отнякъде, но на третия курс тя се обърна - разбрах това по виковете на възрастните, които бяха отгоре върху автобуса. Слава Богу, че всички от

лодката оцеляха! После и мен ме прехвърлиха на брега – с въже през кръста ме изтеглиха от реката. Линейка, болница, рентген, системи... Мислеха, че краката ми са счупени, защото не можех да ги движа – толкова бяха премръзнали! Сякаш и мисълта ми не се движеше - не знам дали осъзнавах целия ужас на станалото. Нямах информация дори за Теодора...Чак сега я видях за първи път, два дни след трагедията, в Свищов . Тя преди часове е разбрала, че Юли е починал... Плаче непрестанно. Бориславе, моля те, поговори малко с нея! Опитай се да я утешиш!

Нямаше как да откажа:

- Теди, Доре...- чудех се как да я назова галювно и какво да ѝ кажа. Знаех, че за момента няма думи, които могат да прогонят болката. - Не плачи, миличка! Знам, че те боли! И мен ме боли много. И на мен сърцето ми се къса, но опитай се да приемеш, че той сега е в един по-добър от нашия свят. Със сигурност той е в по-добър свят!

- Може и така да е. Но мен ме боли. Него го няма и той ми липсва. Ужасно ми липсва - хлипаше тя.

Какво можех да ѝ кажа повече? Как можех да я утеша? Майка ѝ ѝ беше казала, че миналата година, след като една наша ученичка (Лили) се самоуби, аз съм успял да контактувам с духа и. Контактът беше телепатичен и на въпроса, защо го е направила, Лили ми отговори в стихотворна форма:

Ако няма в живота ти радост,
то за какво ти е този живот?
Ако няма в живота ти любов,
то за какво ти е този живот?
Ако няма в живота ти гордост,
то за какво ти е този живот?

След това я попитах какво прави сега, а тя ми каза:

- Чакам някой да дойде.

Тогава не разбрах кой е този някой, но няколко месеца след това беше намерен лист с разменени бележки на ученички от класа на Лили, и то в деня, в който малко по-късно е било съобщено за смъртта ѝ, като

едната ученичка се притеснявала защо Лили още не е дошла – да не би да е направила нещо, а другата я успокоявала, че били решили двете заедно да го направят...

Та, Теодора ме помоли да се опитам да осъществя връзка с Юли. Нямах как да откажа на молбата ѝ и ѝ казах, че ще се опитам, но нищо не обещавам, защото е много трудно - изисква се енергия и концентрация, а аз съм съкрушен от мъка. Допълнителната трудност беше, че нито аз познавах Юли, нито той познаваше мен. А и моята голяма болка и мъка беше Светослава. Ако трябваше да търся връзка с някое от загиналите деца, първо щях да потърся с нея. За мен по-важното обаче беше да се моля за душите им и го правех сутрин и вечер до 40-я ден. Една нощ ми се явява насън една майка в черно, подава ми кутия сухи пасти:

- Заповядайте.Вземете си.
- Но защо? – недоумявам аз.
- Благодарим Ви, че спасихте децата ни!

Събудих се и се чудех какво ли може да означава този мой сън. Припомних си, че преди години се беше самоубила моя леля, болна от цироза, и може би година след това ми се явява на сън и ми казва, че е допуснала голяма грешка, за която съжالياва, но щяла да направи всичко възможно, за да я поправи. От нас, близките ѝ хора, искаше да ѝ помогнем с молитвите си. ”Да, явно молитвите за душите на тези, които са ни напуснали, са много важни! – помислих си аз.

Вървах към училище с лалетата в ръка, а мисълта ми се връщаше към нощта на трагедията. Бях чул и други разкази на оцелели участници в екскурзията. Представях си покойната Лора, която викала: ”Искам да живея! Искам да живея!” Антония пък правела опити да счупи стъклото. А Юли се освободил от прегръдката на Теодора, целунал я и се опитал да я успокои: ”Спокойно, миличка! Всичко ще бъде наред!” След това се втурнали с Александра към задната врата, правейки опити да я отворят.

Кракът на Владо се бил заклешил някъде между седалката и стената на автобуса. Юли, без да мисли за себе си, му помогнал да се освободи. ”Ако стане нещо, пази Теодора! – били последните му думи.

На последната седалка били най-малките – петокласничките Светла, Женья, Глория, Борянка; а между тях, по средата, срещу пътеката, била

“какичката” Цветомира от десети клас, която ги забавлявала. В мига на катастрофата те спели, а Цветомира изхвърчала напред и паднала на пътеката под задния люк, което ѝ спасило живота.

Вера Блажева викала:

- Всички към люковете! Да избием люковете!

Хванала се за предния люк и започнала да го натиска. Всички наоколо ѝ помагали. Вторият шофьор Митко счупил предното стъкло и излязъл на покрива на автобуса. В невероятен прилив на енергия изкъртил първия, а после и втория люк. Вера Блажева излязла и започнала да изтегля другите след нея. Митко измъкнал две деца и се хвърлил в ледената вода, за да търси помощ на брега. След него към брега заплувал и Владо. Наложило се горе да легне на шосето, за да спре някоя кола.

Автобусът много бързо се напълнил с вода. Имало малко въздух само под първия люк. И Теодора се спасила като по чудо. Вече била глътнала вода и започнала да се дави, разпервайки ръце, като си мислела: ”Край. Това беше. Животът е дотук”. И точно в този момент шофьорът Илия бръкнал в задния люк и уловил ръката ѝ. А майка ѝ отпред, при малкото въздух, викала: ”Дори, къде си, миличка!”. Само че нищо не помнеше за това - едно от децата, Кристина, ѝ го бе казала... По – късно Боряна щеше да сподели с мен:”Не мога да обвинявам никого – дори и шофьора Илия... Та как да го обвинявам – той спаси дъщеря ми!”

Десетина дни след това щях да чета вълнуващата изповед на Наталия - десетокласничка, участничка в екскурзията:

”Преди да тръгна, исках да напиша прощално писмо на майка си - че ако стане нещо с мен, най-големият ужас е да ме погребат в земята. Точно това не исках да правят, ако умра. И исках в писмото си да им кажа колко много ги обичам. И как просто трябва да се оправят без мен и че ще съм някъде добре. Това бе точно вечерта преди да тръгнем. Не им го казах, за да не ги тревожа. Събудих се, докато пътувахме през нощта. Видях, че минаваме по завой, и си помислих как ли ще изглеждат на дневна светлина. Точно преди катастрофата, оглеждах всеки един и си казвах: щом този тук е на тази екскурзия, нищо лошо няма да ни се случи. Не трябва да мисля страшни работи! Оглеждах Надя и си казах, че тя трябва да се върне при майка си. За Алекс си мислех, че имат тържество и тя

също трябва да се върне. Юли трябва да се върне, защото ще играе футбол. Теодора трябва да се върне, защото заедно имаме планове. За всеки един си мислех, че просто трябва да се върне. И не за всеки познах..”

3

Но защо остана
в таз душа камбана
до смъртта под всеки удар
в мен да звъни?

Из “Душа” на Диана Експрес

Озовах се в училищния двор. Беше пълен с ученици, учители, родители... Видях седем–осем деца от моя клас, заедно с тяхната начална учителка - Ценка Димитрова - и се запътих към тях. Прегърнах всяко от децата, най-накрая и началната учителка... Не можах да сдържа сълзите си и им дадох воля. Ужасно тъжно и тежко ми беше. Всякакви думи бяха излишни. Струваха ми се безсмислени и неспособни както да изразят огромната болка, така и да дадат утеха. И, като литератор, трябваше да

призная пред себе си колко слабо изразно средство са думите в подобни моменти!

Разбрахме се кои от децата ще носят венци за Светла и Борянка, а венецът за Женя го натоварихме в една кола за съседното село Царевец, откъдето бяха Женя и Глория. Тяхното погребение щеше да се извърши там, след траурната церемония тук, в Свищов.

Тръгнахме към храма групово – децата от класа, техни родители и аз. Наближихме входа на около 15–20 метра, но ни спряха, тъй като все още пристигаха черни катафалки с бели, отворени ковчези. Черковната камбана отекваше траурно, протяжно, някак глухо и зловещо. Времето беше в унисон с настроението на хората. Черни облаци се кълбяха по небето. Изви се вятър. Стана мрачно, потискащо. Закапаха дъждовни капки. Нямах чадър и ми беше станало хладно, но това сега нямаше никакво значение. Единствената ми грижа беше дали аз и учениците ми щяхме да успеем да влезем в храма. Целият площад пред него беше почернял от народ. Околните заведения бяха пълни. Имаше поне една дузина телевизионни камери. Никога не бях виждал и не бях присъствал на нещо подобно, въпреки че бях преживял и голямото земетресение от 4.03.1977 г., което отне живота на над 100 човека, но тогава, дали защото съм бил само 14–годишен или защото не загубих толкова близки хора, някак си го преживях по-безболезнено и определено не съм се чувствал толкова силно ранен и сравнително бързо успях да се съвзема от шока. Въпреки това, десет години по-късно щях да напиша стихотворение, посветено на това зловещо събитие:

В деня на възмездието Земята потрепера.

Хората онемяха от страх, парализираха се от ужас.

Когато гласът им се върна, нададоха вой до небесата:

“Олеле, майчице, загинахме! Децата, къщата ни изгоря!”

И побегнаха като мравки от своите жилища-гробници,

понесли какавидите си в ръце. Някои се върнаха,

за да вземат и забравените си съкровища...

И останаха при тях завинаги!

Всеки миг очаквахме да се разцепи Земята като зряла диня...

Да се отворят бездните на ада и да ни погълнат жадно...

“Господи, помилвай ни! Богородице, спаси ни!

Ако не нас - поне децата ни пожали!”

Довчера безбожници, антихристи, към Бога се обърнахме с надежда и предпочетохме живота на децата си пред своя собствен.

“Началото на мъдростта е страх Господен”-

бе казал нявга Соломон.

И всеки в този страшен миг откри

дълбоко в душата своя храм, превърнат в затвор Христов!

Но сега... Сега просто бях смазан от мъка. И друг път съм губил близки хора – баби, дядовци, лели, вуйчо, свако, както и приятел-състудент Стефчо – също голям шок и голяма болка за мен, но несъпоставима с тази, която изпитвах в момента – бях загубил толкова близки души, толкова мои деца...

Стефчо беше много общително, жизнерадостно, весело момче, с чувство за хумор, интелигентно, възпитано, културно. Свиреше на акордеон и обичаше веселите компании, но нещо не му вървеше в любовта. Дори понякога с въздишка казваше на съквартиранта си, т.е. на мен:

- Чудо човек си, Борка! Как ги правиш тези работи? Аз тичам подир мадамите, а те бягат от мен, а ти уж си йога, уж си аскет, уж страниш от тях, а те търчат подир теб... Кажи ми тайната – как ги омагьосваш?

-Карма – отговарях му аз... Роден съм под щастлива звезда, любимец съм на боговете и съм орисан в този си живот да бъда като падишах, заобиколен от красиви жени...

Говорех му с чувство за хумор, но наистина вярвах, че съм роден под щастлива звезда. Не знам кога у мен се загнезди това усещане, но си спомням един случай от ученическите ми години, който явно ми даде подтик да си мисля подобни неща. Беше последният ден преди зимната ваканция. По старо правило, всички ученици от класа бяхме ваканционно настроени и никой не беше учил разните тъпи формули по органична химия. Не знам защо, учителят реши да изпитва точно този ден. Резултатите бяха трагични. От 35 човека курс, само трима или четирима не получиха двойки – не заради друго, а просто защото имаха късмета да не

им уцелят номерата. Един от тези щастливци бях аз. И може би тогава разбрах за щастливата си звезда...

Стефчо беше влюбен в една сладурана от Търново, където учехме – Емилия – наша състудентка, но тя го възприемаше просто като един добър приятел и нищо повече, въпреки че той ѝ казваше:

- Еми, само да се омъжиш за мен, на ръце, като принцеса, ще те нося!

Тя нищо не му отговаряше. Само се усмихваше широко, а той я гледаше с умиление и с огромна нежност галеше бухналите ѝ къдрици.

Та, Еми реши да се омъжва (разбира се, не за Стефчо) и покани всички от групата на сватбата си. Аз, като аскет през този период от живота си, странях от подобни събития и не отидох, но Стефчо отиде на сватбата, само че се върна преждевременно и, още като влезе в стаята, ми се оплака:

- Борка, стягат ме нещо гърдите. Каж ми какво да правя?

- Днес е неделя - не става. Но утре върви в болницата, за да ти направят изследвания и снимка! – казах му аз като си мислех за песента “Канят ме мамо на тежка сватба”.

Послуша ме и на следващия ден отиде в търновската болница, където и го приеха. В началото му поставиха диагноза – воден плеврит. След това, явно, нещата не тръгнаха на добре, и го преместиха в санаториума за белодробни заболявания. Отидох да го видя. Беше отслабнал, преbledнял; с восъчни, почти прозрачни ръце; с тъжен и замислен, да не кажа отчаян поглед. Съжаляваше, че пропуска учебната година, а аз се опитвах да го успокоя:

- Нищо. Ти гледай - това е важното сега - да се оправиш. Пък това, че ще пропуснеш една учебна година и няма да си вече в нашата група, не е голям проблем. Пак можем да живеем заедно и да си бъдем приятели.

Погледнах дланта на ръката му и изтръпнах. Много къса беше линията на живота му. Помислих си дали това няма да бъде последната ни среща...

След няколко дни, след консулт със софийски лекар, го преместиха в столична болница. Явно, положението се влошаваше. След около месец, една вечер се прибирам в квартирата. Хазяинът, живеещ на горния етаж, ме повика при себе си:

- Искам да ти съобща една много неприятна вест. Стефчо е починал. Погребението ще бъде утре по обяд, в родното му село.

Премаля ми. Краката ми се подкосиха. Дъхът ми секна. Сякаш ме бяха ударили с камшик. Потърсих отдушник и го намерих в стиховете:

Всеки ден осиротяваме по малко.

Умират връзките ни със света,
приятелствата, даже любовта.

Вчера бяхме много. Днес - не сме.

С годините остават незапълнени места.

И вместо да олекне, все по-тежък става листа.

Едва ли има по-тежко нещо от празнотата!

Стопява се късче по късче мрежата на приятелството

и от голям многоъгълник, постепенно се превръща
в четириъгълник, в триъгълник, в отсечка, в самотна точка,

в празен лист, на който няма даже помен от следа.

На следващия ден се събрахме негови приятели и колеги и отидохме да го изпратим. Умиращ от студ (беше 20.12), аз се взирах в лицето му и не можех да повярвам как това 23-годишно, младо и жизнерадостно момче, лежеше неподвижно в този злокобен ковчег. Довчера се смееше, говореше, вълнуваше, пишеше дори стихове, свиреше на акордеон, а сега – тих, спокоен, умиротворен завинаги. Снимаха ме пред ковчегата му – вцепенен, втрещен от ужаса на смъртта... В следващите дни и нощи щях да се опитам да я осмисля: "Смъртта не е страшна. Страшното идва от наивната детска илюзия, с която живеем. Затворили сме очи и се правим, че тя не съществува. Мислим си, че след като ние не я виждаме, и тя няма да ни види и ще ни отmine... Но смъртта е безпристрастна... като земята, тя приема и бедния, и богатия; и стария, но и младия; грозния, но и красивия; злия, но и добрия; глупака, но и мъдреца. Тя е вярна приятелка на всеки. Но ти живееш така, сякаш си "во веки веков" на тази планета. И забравяш една проста истина /всъщност, всички истини са прости/ - дошъл си тук и ще продължаваш да идваш отново и отново, докато не усвоиш земните уроци. Затова си дребен в мислите, в чувствата, в делата си. В опита си да игнорираш смъртта,

ставаш дребнав, нищожен, посредствен. Цял живот работиш, за да си купиш кола. За какво ти е? За катафалка? Бъди спокоен - ще ти намерят! Цял живот трупаш пари. За какво са ти? В отвъдното няма да вземеш и стотинка. Цял живот строиш къща. За какво ти е? Във вечния дом има място за всички! Цял живот се опитваш да създаваш връзки, да се уреждаш. За какво? Там, и без да имаш връзки, ще те уредят! Приятелю, не е ли по-разумно да побързаш? Може би нямаш време за губене. Може би този път тя идва за теб... Не си мисли, че пак ще те отmine. Подготви се и я посрещни, както подобава. С достойнство. Но за да умреш достойно, трябва и да си живял достойно! Когато пред теб възникне проблем, сложи го пред лицето на смъртта. Тогава той ще се смали и без усилие ще го превъзмогнеш. Делата си слагай пред лицето на смъртта - и те ще придобиват необятни размери. Не отлагай за утре последния жест - голямото добро, с което трябва да те запомнят хората. Направи го непременно днес, защото утре може да е късно!”

Няколко месеца след погребението, нашият добър приятел и колега Паро изнамери една студентка, родом от Дряново, на име Ани, за която се твърдеше, че е много добър медиум. До този момент бях присъствал на спиритични сеанси, но или нямаше медиум и нищо не се получаваше, или се появяваха духове–лъжци. Този път бях силно впечатлен. Момичето наистина си го биваше. Това беше единствената ни среща с него. То нищо не знаеше по случая. Донесе бял картон, на който бяха изписани всички букви от азбуката и числата от 1 до 9, и 0 включително. Извади капачка от дезодорант и, почти докосвайки я с пръсти, призова духа на Стефчо, който се отзова. Разговорът с него продължи около три часа. Получавахме отговор на вълнуващите ни въпроси, като капачката се придвижваше по буквите и така изписваше цели изречения. Бях изумен от това, че духът употребяваше думи и изрази, които бяха много специфична терминология, използвана само от нас. Каза, че Бог е живот, че аз съм много добър приятел, но трябва да внимавам с хората, с които говоря за новия мозък (учудих се защо се изрази “мозък”, а не “разум”, но по-късно открих, че в своите книги един от духовните авторитети за мен - Джиду Кришнамурти, употребява същия израз). Помоли ме да му занеса цветя на гроба, като

каза, че предпочита бели; а най-накрая, като го попитах какво да предам на родителите и брат му, ми каза да пиша; и на части, като ме караше да прочитам предходната част, ми продиктува следното:

Много любов има в сърцето ми
към този свят, в който живях
И имах такава чувствителност,
която в земята почива на прах.
Но няма в сърцето ми злоба.
Там има такава душа,
в която покълваше обич.
И искам да бъде така –
нека тези, които ме носят и днес,
да пазят своето име със чест.

Беше поразяващо. Сравних това стихотворно послание със стиховете, които беше писал приживе, и се удивих – стилът абсолютно съвпаднаше! А и неговата чувствителност беше там, неговата нежна и любяща душа – нали и причината за смъртта му, както разкри той на сеанса, беше несподеляната му любов... Сещам се, че десетина месеца преди да почине, на рождения ми ден бях събрал приятелите си, но не исках купени с пари подаръци. Взех един скицник и молив и накарах всеки от присъстващите да ме нарисова по начина, по който ме вижда или изглеждам в неговите очи. Стефчо се изрисова в ковчег, а мен - като свещеник с вдигнат над ковчега кръст, произнасям думите:

-Щом месо ядете, млади ще умрете!

Беше написал и годината – 2020-а, но, за жалост, в този пункт пророческата му рисунка беше погрешна...

4

Ако Бог можеше да чуе повестта за скърбящите, небето и земята биха пролели кървави сълзи!

Джелаледин Руми

Тъкмо си казвах, че не стига дето няма да можем да влезем в храма, но и дъждът ще ни намокри на всичко отгоре, когато едно от служебните лица – мъж в черен костюм - видя, че нашата група носи венци и ни каза да влизаме. Слава Богу! Влязохме. Всичките осем ковчега бяха сложени в редица, като между тях имаше място, колкото да се сложат столове за близките на починалите. Огледах се. Вдясно бяха момчетата: Валентин, Юлиан, Виктор; след него - Александра, Светослава, Антония, Боряна, Лора. Зад ковчезите, до главичките на загиналите деца, бяха родителите и техните близки, насядали на столове и потопени в мъка. Някои от тях гледаха с обезумял поглед и не можеха да проумеят, не можеха да повярват, че всичко това се случва, че не е само някакъв кошмарен сън. Но уви – не беше сън. Чуваха се хлипове, стонове, сърцераздирателен плач, викове, породени от непоносимата болка. Майки и баби редяха, неподозирани и от тях самите, неща; разказваха за своите рожби и се обливаха в сълзи. Някои не издържаха и припадаха. Изнасяха ги на носилка или направо със стола, на който седяха. Беше истински ужас, истински ад! Предвождах групата от деца и се насочихме към ковчега на Светослава. От една страна, там имаше известно място, а от друга - нали тя беше председател на класа, а и моя любимка? Застанах непосредствено до родителите ѝ. Гледах моята малка принцеса, сплетените пръсти на ръцете ѝ – фини, изящни, със сребърно пръстенче на единия от тях; гледах прекрасното ѝ, потънало в някакво странно спокойствие, лице; около устничката ѝ имаше сининка, но иначе същото това прекрасно лице, което обикновено ми се усмихваше, сега бе застинало в някаква страшна неподвижност. Къде беше изчезнала нейната

одухотвореност, нейната лъчезарна усмивка? Ето ги и красивите ѝ, интересно сплетени коси. Мислех си за това, че само от 6-7 месеца я познавах, а толкова се бях привързал към нея (чак сега го осъзнавах) и толкова много, ужасно много ме болеше! Само като си помисля, че можеше така да се случи, че изобщо да не ѝ преподавам и да ѝ бъда класен ръководител... Можеше изобщо да не я познавам...

А наистина ли можеше? Или тази среща е била предопределена някога, някъде, от някого? И болката - страшната, настоящата, най-дълбоката, която познавах до момента, разсичаща като меч душата ми от край до край...

А само преди няколко месеца, малко преди началото на учебната година, тя (заедно с още няколко свои съученички) влетя в класната стая, където ги очаквах, и веднага долових нейната виталност, увличащият след себе си пламък на ентузиазма ѝ, качествата ѝ на лидер. Взрях се в широко отворените ѝ, любознателни, а в случая и любопитни очи (нали се запознаваше с новия си класен ръководител...) - и още тогава почувствах някаква близост – близост между души, подобна на тази, за която пее Коцето – Калки в песента си “Шани”:

Някога с теб сме се срещали в този свят,
някога с теб сме били...

Преди да ми мине каквато и да било мисъл през главата, вече знаех: тя ще бъде дясната ми ръка в новия ми клас! Но не предполагах, въобще не предполагах, че от моя ръка щеше да се превърне в мое сърце и моето сърце щеше да си отиде, както се пее в прекрасната песен на Селин Дион от филма “Титаник”... Тони, съученик на Светла, мина зад гърба ми и застана до ковчега от дясната ми страна. Взрях се в лицето ѝ и тихо ми прошепна:

- Вижте я, господине, нашата Светла! Колко е хубава, сякаш спи - само дете никога няма да се събуди...

Мисълта му отскочи назад във времето. Само преди година бяха избрали Светла за мис “Зелено училище”: с венче на главата, тя беше истинска мини-красотата на красотата... А сега?! Тони я гледаше и сякаш не вярваше на очите си.

Погалих го по главата. Горкия! Как да намерех думи за утеха, като и мен нямаше кой да ме утеши? Чувствах се безкрайно безпомощен и си мислех: възможно ли е, наистина ли е възможно Исус Христос да е възкресявал мъртъвци? Би ми се искало и аз да мога като Него да кажа: "Момиче, тебе казвам, стани!" - и Светла да отвори очите си... Но като гледах собственото си безсилие, ми се струваше, че всичко това е някаква нелепа измислица, че веднъж умре ли човек, никой не е в състояние да го възкреси, че смъртта е безвъзвратна и тя слага край на всичко. Ето, гледаш тялото: мъртво, студено, неподвижно... Заравя се в земята - и толкоз. Къде е тази бленувана душа, за която пишат окултистите? И ако я има, защо не я виждам, защо не я усещам, защо не ми даде поне един знак, че е някъде тук, че вижда моята болка, тъгата ми, сълзите ми, безутешния ми плач? Нима щеше да стои толкова безразлична към нашите страдания? Нима не заслужавахме утеха?

Бях безкрайно объркан! Представите ми за нещата се бяха разклатили. Просто не знаех какво да мисля. Досега приемах, че има Бог, че имаме, за разлика от смъртното тяло, безсмъртна душа. Дори и нещо повече. Още от дете, без някой да ме е учил или карал, изпитвах потребност да се моля на Бога. Вътрешно чувствах, усещах, че Той трябва да съществува. Изпитвах интерес към всякакви мистериозни истории; и когато навърших 17–18 години, започнах усилено да търся отговор на въпроси от типа: Съществува ли Бог или не? Смъртни ли сме или безсмъртни? Има ли ад и рай? Как е възникнал животът? Не само размишлявах по тези въпроси, но и търсех (макар че по това време беше много трудно да се намерят, по идеологически причини) книги на духовна тематика, които евентуално можеха да ми дадат някакъв отговор или поне да канализират мисълта ми в определена посока.

Бях последен курс на Химическия техникум, когато попаднах на книгата на Венци Евтимов "Хатха йога". Системата ми допадна и започнах да я практикувам. По време на военната си служба (служех като граничар на българо - гръцката граница), откъснат от света, сред природата, по време на дългите наряди, се усамотявах и се отдавах на съзерцание и размисъл. От време на време се молах: "Господи, насочи мисълта ми към истината, сърцето ми към любовта, очите ми към светлината. Амин!" И имах чувството, че наистина от време на време ме насочваше. Рукваха,

като прозрение свише, неспирни потоци на мисълта: Животът е разумно насочено движение. Главната идея е развитие от низшето към висшето, от простото към сложното, от материалното към духовното, от несъзнателното към съзнателното. Бог - това е духовната същност, идеята, законът за развитие. Природата е неговата материална реализация. Бог и природа са двете страни на едно и също нещо. Човекът е съвкупност от материална и духовна същност, които оказват влияние една на друга.

За да бъде духът здрав, и тялото трябва да бъде здраво. Но телесните нужди трябва да бъдат сведени до минимум, така че да не се превръщаме в слуги на собственото си тяло. Щастието не се състои в охолния живот, в разкоша. Щастието е в разумния живот, в съзнанието, че си духовно чист, в любовта към живота и хората, в осъществяването на цели, които спомагат за общата цел – благо на човечеството. Трябва да се борим да променим живота, а не да се оставяме той да ни променя. А за да го променим, трябва най-напред себе си да променим! Образец за мен беше Исус – изпълнен с неземно милосърдие към нещастните и ограбените от съдбата; и - едновременно с това - безкомпромисен към онези, които с богатството си се издигат високомерно над другите. Той пленява с добротата и красотата си. Ръководен от любов към ближния и милосърдие, учи и изцерява хората. Докато Христос живее в нас, и ние ще живеем. Животът без него е немислим! Бях възхитен от личността му. Нали той учеше: "Който раздава милост, не трябва да иска или да приема награда за милостта си". Изпадах, под безкрайното синьо небе, сред родопските гори, в някаква душевна еуфория и сякаш вътрешно съзерцавах и се наслаждавах на образа на Исус: нищ по дух – човекът такъв, какъвто е създаден от Бога; първично прост, като самия живот – без маска, без грим, без окраска, без тоалети, без сянка от артистична поза или жест. Чист, естествен, неподправен като дете, без задна мисъл в главата, лишен от всякакво двуличие и лицемерие, от всякаква двойственост. Гол голеничък пред света, но несрамуващ се от голотата си, защото, чисто и просто, няма какво да крие от другите. И действително – какво може да крие този, който не таи в сърцето си никакви егоистични и користолобиви мисли и желания? И сякаш ни нашепва: "Аз гол се раждам на света, родете се и вие голи, за да влезете в Царството Божие! Не

забравяйте, че блажени са чистите по сърце, защото те ще видят Бога”. И действително - Исус е символ на абсолютната, на божествената чистота. Той е мярка, единица за чистота. В него няма никакви отлагания, никакви примеси, нищо излишно. Нищо не е в състояние да размъти блажения покой на душата му, защото той е свободен от всякакви лични амбиции и желания, издигнал се е над всички земни страсти.

Абсолютно прилежание и послушание, никакво своенравие, никакво желание да проявява собствената си воля, съзнавайки, че единственната съществуваща воля е Божествената. Той е готов винаги да ѝ се подчини, да я изпълни, независимо дали от човешка гледна точка тя е добра или не за него. Исус проявява абсолютно упование и вяра в Бога. ”Отче, не моята, а Твоята воля да бъде”; или ”Отче, предавам духа си в Твоите ръце”. Той няма нищо, но и нищо не Му е необходимо, защото Неговото единствено притежание е Бог, а на Бога принадлежи всичко. Той задоволява всеки глад и всяка жажда. В Него всички желания са задоволени. В Него се преустановяват всички желания, защото Бог крие в себе си пълнотата на съвършения живот, а Исус се е слял с Него: ”Аз и Отец сме едно”.

Затова Той не търпи промяна. Променя се само преходното, а Исус е вечен.

Затова Той не желае да се издига, да заема царски престол. Желаете само този, който не е. А Исус е.

Той е единородния Син на живия Бог, светлината на света. Затова не се нуждае нито от блясък, нито от реклама – ”светилото под шинник не стои”. В Него винаги можеш да потърсиш подкрепа и опора, защото той е основа на Божественото здание и вдъхва в приятелите Си сигурност, увереност, стабилност. И тих, но проникващ дълбоко в душата ти глас, ти нашепва: ”Довери Му се! Той е Моят възлюбен Син и в Него е Моето благоволение. Той е пътят, истината и животът. Водата, която ще ти даде, е живот вечен; и ако пиеш от нея, повече никога няма да ожаднееш. Повярвай Му, защото не може да лъже Този, Който е отдал живота си заради тебе. Добрият пастир живота си дава за овците”.

Доброжелателно и милостиво сърце носи Исус и с него Той обезоръжава дори и най-големите си врагове, защото ЛЮБОВТА Е ПОСИЛНА ОТ ВСИЧКО. Любовта, която кара слепите да прогледнат, куците да

проходят, немите да проговорят, глухите да прочуят, мъртвите да възкръснат. И звучат, и кънтят в ушите ни Неговите думи и днес: "Аз дойдох, за да имат живот и да го имат изобилно. Аз съм възкресението и животът... Лазаре, стани и излез въл!"

Когато чуеш този най-близък, най-познат, най-мил глас, приятелю, ти, който си в гроба на невежеството, стани и излез! Слънцето Христос изгря за теб. Велика е милостта Божия! Нали "блажени са милостивите, защото те ще бъдат помилвани"? И тогава ще видиш благостта на Неговия светъл лик, благостта, която е най-дълбоката същност на Духа, благостта, от която произтичат всички блага; благостта, която излива върху нас благодат и ни прави блажени.

- Защо Ме наричаш благ? Благ е само един Господ!

Прости ми, Исусе, че Те нарекох благообразен, но нима е възможно да не си - Ти, Който си съвършен образ на Бога? Знам, че са Ти чужди всички хвалебствия и славословия, макар и ежедневно да си обсипван с тях – Ти, Който си смирен и кротък по сърце; Ти, Който от човеци слава не приемаш; Ти, който не се нуждаеш от акламация. Все пак, и този път ще трябва да се примириш със съдбата Си, защото светлината не може да се укрие – "И светлината свети в тъмнината, и тъмнината я не обзе".

Бъди ми светлина в живота, Ти, който Си роден да бъдеш светлина!" – завършвах аз с молитва съзерцанието на Исусовия образ и една нощ получавам живо видение. В тъмна нощ вървя през някаква гъста гора. Нищо не се вижда. Не виждам дори и пътеката, по която трябва да вървя. Започвам да се отчайвам. Умирам от страх. Чувствам се загубен. И тогава на помощ ми идва исихастката молитва: "Господи, Исусе Христе, помилвай ме!"

И става чудо! Внезапно бликнала отнейде светлина озарява само пътеката, по която трябва да вървя, спасителната за мен пътека. И благодарение на тази пътеводна светлина, успявам да се спася.

Вече като студент в Търново, едно съботно утро бях в таванската си стая, в която, общо взето, имаше място само за легло, една малка масичка със стол и телевизорче, което, понеже се чудех какво да правя, реших да пусна. Нямахме обаче нищо интересно. Оставих го да работи и взех една

книга (“Жребият” на Свобода Бъчварова) , в която Учителят говореше за Божествената любов. Зачетох се: "Ония хора, които имат най – малко любов, най – малко истина, наричам предатели на човечеството. Ония, които са готови да се жертват за другите, на които никой не може да отнеме любовта в сърцето, наричам герои на света. Любов към всички, към всичко, към Цялото, навсякъде, завинаги!... Човек трябва да обича, за да се прояви. Квасът, началото на всичко в света е Любовта. Тя е първичната среда, в която всички живеем. Тя прониква и обхваща всичко. Бог ни познава по закона на Любовта. Тя произлиза от единството, което съществува в света. Тя е великата цел на Битието. Тя е вратата, през която човек влиза в живота. При Любовта всеки служи на доброто без всякакъв закон. Нашето заблуждение е, че ние търсим Любовта някъде, а няма място, където тя да не е. Защото е родила всички организми, всички същества. Цялото небе не е нищо друго, освен изложба на Любовта. Тя е великата реалност на Разумния център на Всемира. Ние дишаме Любов. Следователно светът е създаден за нас и можем да го заслужим само ако живеем по принципите на Любовта. Тя се проявява в живота извън времето и пространството. Души, които се обичат, не се разделят – нито на Небето, нито на Земята. Любовта е вътрешен копнеж на душата. Човек я търси навсякъде и когато я намери, е като разцъфнал цвят, към който се стремят пчелите. Тя е единствената сила в света, разбрана от всички – човека, птичката, дървото, цветето..."

Изведнъж се случи нещо неочаквано. Сякаш съзнанието ми се отвори и аз осъзнах тази Любов, за която Учителят говореше. Почувствах я, преживях я. Тя изпълваше стаята. Цялото пространство и всичко съществуващо беше Любов и нищо друго нямаше освен Любов – изумителна, възхитителна... Любов, пред която човек можеше само да коленичи благоговейно и да моли за прошка – за прошка, че се е съмнявал в нейното съществуване. Това беше единственият грях. И на фона на тази необятна Любов, коленичил и облян в бхакти - сълзи, за пръв път осъзнавах греховността на човека и собствената си греховност и се покаявах от дълбините на съществуването си. Не знам колко трая този свещен момент, но това, което преживях тогава, ме изпълни с непоколебима (поне така си мислех) вяра и благодарност, че Бог е бил милостив към мен, за да ми позволи да Го позная като Любов...

В този период имах и друго фундаментално преживяване. Беше август 1988 – ма. С приятели бях на палатков лагер на Седемте рилски езера. Един следобяд, както бях задрямал, сънувам Учителя Петър Дънов, който идва при мен и ме прегръща. Това, което последва, не мога да кажа, че беше сън – по-скоро някаква неопишуема Реалност. Слях се с Потока на съществуването и преживях Единството на всичко съществуващо. Беше възхитително! Не исках да запазя само за себе си това благословено преживяване. Исках да го споделя с хората около мен. Те го заслужаваха. Всъщност, в този момент, всеки го заслужаваше. Затова - безкрайно щастлив, блажен - прегръщах и целувах всекиго, когото срещнех по пътя си. По - късно написах и кратък медитативен текст, в който се опитах да дам израз на преживяването си:

Аз съм всепроникващият Живот.

Аз съм всепроникващото Съзнание.

Всяко същество е клетка от моето тяло.

Всяко същество е едно мое дихание.

Всяко същество е едно мое чувство.

Всяко същество е една моя мисъл.

Всяко същество е един мой живот.

Аз съм безсмъртен,

защото живея чрез всички същества.

И наранил някого – наранявам себе си.

Помогнал на някого – помагам на себе си.

Един съм аз навсякъде.

Един съм аз във всичко.

Всепроникващ Живот.

Всепроникващо Съзнание.

Необятна Любов.

Блаженство!

А сега стоях пред ковчегата с тялото на Светослава, смътно си спомнях тези мигове на върховно озарение и се питах къде е Божията Любов. Нали всичко е Любов? А защо сега моето усещане беше, че съм потопен не в океан от Любов, а в океан от мъка? Къде си, Боже? Къде скри

лицето Си? Къде изчезна, сякаш никога не е била, Твоята Любов? Дали всичко това тогава не е било някакъв мираж, самовнушение, илюзия? Сещах се за думите на моя състудентка – Танка Колева: ”Борко, твоят Бог е много добър!” А сега - толкова е жестока реалността, в която съм потопен, че в нея като че ли няма никакво място за Бог. Чувствах се излъган, отхвърлен, изоставен, угнетен; и богоборчески настроения сякаш се надигаха в мен. Може би няма Бог, може би безсмъртната ни душа е безсмислица, утешаваща измишльотина. Но пред лицето на жестоката реалност не исках такава фалшива утеха. Предпочитах истината, суровия факт такъв, какъвто е, колкото и болезнено да беше това. Дори от време на време се пощипвах, за да се уверя, че не сънувам; че целият този кошмар, на който съм свидетел, действително се случва. Сякаш Ошо ми нашепваше: “Осъзнавай, осъзнавай, осъзнавай! Поддържай буден пламъка на своята осъзнатост във всеки момент!”- Гледах неспирния поток от хора покрай ковчезите на децата и си припомнях деня, когато за първи път осъзнах преходността на всичко съществуващо...

Бях много малък, около 3-4-годишен. Баба ме люлееше на краката си. В един момент я изненадах с въпроса си:

- Бабо, нали всички хора остаряват и умират?

- Да - без много да му мисли, ми отговори тя. Не очакваше обаче продължението.

- Бабо, ами и вие ли с дядо ще остарееете и ще умрете? И аз ли ще остареея и ще умра?

Баба се обърка за миг. Чудеше се как ще бъде най-добре да ми отговори. Най-накрая ме погали по главичката и ми каза:

- Не, миличко - нито ти, нито ние с дядо ти ще умрем!

Само че не можеше да ме излъже и да ме дари с утехата, от която се нуждаех. Продължаваше да ме терзае един въпрос: ”Защо, защо всичко трябва да е устроено по такъв начин, че всеки, който се роди на тази земя, рано или късно трябва и да умре?” Изпълвах се с тъга, когато ходех на село и виждах как с времето запустяват къщи и дворове, в които

бе имало живот - хората, чиито имена и физиономии помнех, бяха измрели вече.

- Господи, успокой душите на Валентин, Юлиан, Виктор, Александра, Светослава, Антония, Боряна, Лора... - чух да нарежда владиката, размахвайки кандилото, а църковният хор му пригласяше:

- Господи, помилуй...Господи,помилуй...Господи,помилуй...

Само че аз, изправен пред очевидността на безжизненото и бездиханно тяло, се питах къде е тази душа. Защо не можем да я пипнем, да я видим или поне да я усетим? Защо, мило дете, не ми даваш никакъв знак? Защо не отвориш очите си в почуда, сякаш се събуждаш от някакъв сън? Но - нищо подобно. Тя продължаваше да си лежи и не я трогваха нашите сълзи, нашите вопли, нашето отчаяние. Явно вече нито чуваше, нито виждаше, нито чувстваше – с една дума, животът безвъзвратно си беше отишъл от нея. И моята “непоклатима” вяра, от миг на миг, все повече и повече се разклащаше. А нали не един и два пъти бях напуснал (излизал извън) тялото си? За пръв път ми си случи спонтанно, неочаквано, без изобщо да предполагам, че може да ми се случи нещо подобно. В един горещ юнски ден на 1986 г., в ранния следобед, се излежавихме със съквартиранта ми Стефчо – той на неговото, аз на моето легло. Беше сесийно време. Четохме до обяд, похапнахме и решихме за кратко да възстановим силите си. Стефчо за нула време започна да похърква, а аз се опитвах да релаксирам (нали по това време бях ръководител на студентския клуб по йога към Великотърновския университет и всяка сутрин ставах към 4,30 часа, за да успея да си направя целия комплекс от упражнения – телесни пози, дихателни упражнения, концентрация и медитация). Стефчо все ми се дивеше и ми викаше:

- Чудо човек си ! Откъде я вземаш тази воля? Аз не мога! На свой ред, аз му отговарях с цитат от Казандзакис:

- “Няма невъзможни неща. Има само неща, които не сме пожелали достатъчно силно!”

Той се обръщаше на другата страна и заспиваше, а аз продължавах “да виря крака”, както той се изразяваше за моите йогистки занимания...

Та, в оня горещ следобед бях добре релаксирал тялото си, когато изведнъж се появи видение: един внушителен йога – Гуру - стои изправен

пред група ученици, между които и аз. Говори ни нещо и думите му са изпълнени с огромен енергиен заряд. Чувствам как сякаш някакъв огън се запалва в мен и започва да се издига по гръбначния ми стълб, като изгаря всичко нечисто по пътя си. Изведнъж усещам, че започвам да се издигам към тавана. Страшно бях изненадан и се уплаших. В първия момент си помислих, че се издигам с физическото си тяло и си казах: "Ами ако се ударя в тавана и после се сгромолясам?..." Или - другият вариант: застивам в хоризонтално положение между леглото и тавана. Ами ако в този момент се събуди съквартирантът ми и ме види в такова необичайно (меко казано) положение, тогава? – Ще се побърка горкият човек! В момента, в който си помислих тези неща, се върнах обратно в тялото си, изплашен до смърт.

Разбира се, след този случай съм имал много опитности извън тялото, като включително съм ставал и страничен наблюдател на самия процес на отделяне на по-финото от плътното тяло, така, както се разтваря пергел от главата към краката. Дори един мой братовчед, с твърде материалистична нагласа, ми се присмиваше, като си позволявах да споделям с него тези опитности, но един ден дойде запъхтян и силно притеснен вкъщи:

- Борко, кажи ми какво става! Да не би да се побърквам? Или наистина тези неща, за които ми разправяш, са верни? Както си лежах, на път да заспя, изведнъж се излъчих от тялото си – както би казал ти – и прелетях над целия град, като виждах всичко отгоре, както при птичи полет. Кажи ми, моля те! Това реално ли е, или се побърквам и аз като теб?

Казах му, усмихвайки се, като го потупах снизходително по рамото (макар че той и на години, и на ръст е по-голям от мене):

- Спокойно, Стенли. Всичко е наред. Нали ти казах, че не говоря празни приказки. Това е самата реалност.

А това изумително преживяване, което задъхано, емоционално разказваше татко за една нощ преди повече от 10 години, когато се беше събудил с усещането за нечие присъствие (и то какво!)?

- Събуждам се - и какво да видя! Както съм си легнал, срещу мен, на дивана, на разстояние около два метра, легнал, с лице към мен, на трите стола, Сам Господ - и ме гледа...

- Ама кой Господ? - прекъснах го нетърпеливо аз. Бях много учуден, защото татко не беше твърде религиозен.

- Ами нашият Господ... Исус Христос - продължи разказа си той. - Виждам Го така, както виждам теб в момента. Чувам дишането Му, усещам присъствието Му, виждам очите Му, които ме гледат мълчаливо...

- И нищо ли не ти каза? - отново Го прекъснах аз.

- Не! Нищо не ми каза. Само ме гледаше с огромно състрадание... А сърцето ми - направо щеше да се пръсне! Станах и бързо светнах лампата... Но Исус Го нямаше. След това нахълтах в стаята, в която спяха майка ти и вуйна ти и се развиках, че Господ е бил тук и съм Го видял. Сигурно са ме помислили за луд...

“А сега къде си, Господи? Къде се криеш? Защо?” - питах се аз, припомняйки си тази история.

Почти веднага нахлу друг спомен: Беше вечерта на 26.12.2002г.

Бабата на съпругата ми береше душа. Преди да легнем, Силвия влезе в банята. След десетина минути като тайфун се втурна в стаята. Беше много уплашена.

- Баба е починала!

- ???

- Сигурна съм! Баба си е заминала... Докато бях под душа, видях хавлията ми, както беше закачена на закачалката, да отскача нагоре и след това да пада на пода... Сякаш някаква невидима сила я издигна... Баба си е заминала!

Предположението ù се оказа вярно. Първите няколко нощи, според традицията, направиха опит да оставят цяла нощ осветена стаята, в която беше починала бабата, но някой изгасяше осветлението... Докато една нощ всичко стана ясно: бабата се яви в съня на своята дъщеря Маргарита, за да ù се скара и да ù каже да не оставят повече лампата светната по цяла нощ, защото трябва да се правят икономии... А баба Сийка наистина беше свикнала да живее икономично...

Да, но днес всичко това беше някъде далеч, безкрайно далеч назад във времето, сякаш никога не се беше случвало.

До ковчега на Светла се беше изправил Лилиян – неин съученик – “дребен като въшка, но с голямо сърце като на слон” – както в началото на учебната година го беше определила самата Светла. Той се опитваше да се прави на мъж, но сълзите се отронваха издайнически и се стичаха по лицето му. Гледаше бледото ѝ лице и навярно си припомняше онзи ден, когато след училище Светла го бе помолила да я изпрати до вкъщи. Когато стигнаха входа на жилищния блок, той ѝ призна, че я харесва. Тя също му каза (или поне той така я разбра), че го харесва. На следващия ден я води цял следобед по кафенета и я черпи тортичка, кола... Беше най-щастливият ден в живота му. А сега, милият, сърцето му се късаше. Прегърнах го и го притиснах към себе си. И той ме прегърна с малката си, слаба ръчичка през кръста. Наистина беше права Светла – Лилиян имаше голямо сърце.

Деси, друго момиче от класа, се беше изправила пред ковчега на Борянка. Пипна я. Сякаш беше същата, нейната най-добра приятелка, само дето тялото ѝ беше някак студено, чак тръпки те побиваха. И все едно беше заспала дълбок сън. Искаше да стане дизайнер – мислеше си Деси. А Женичка – лекар. А Светла пък страшно много обичаше цветята. Любимото ѝ цвете беше калията. Очите на Деси се пълнеха със сълзи. Беше загубила три от най-добрите си приятелки.

Вики, русокоската на класа, стройно момиче с бяло лице и сини очи, от мъката сякаш станали сиви, се приближи до ковчега на Светослава: “Колко добра, хубава и умна беше... и винаги с усмивка на лицето. Много ми е мъчно за теб”.

Вили, най-добрата приятелка на Вики, не можеше да удържи нито сълзите, нито мислите си: “Къде сте, мили приятелки? Къде останаха доброто ви настроение, лъчезарните лица и веселият смях?

Бори, кой ще пази нещата ни на скамейката във физкултурния салон? Кой ще спасява положението, когато губим на народна топка? С кого ще споделяме проблемите си?

Светле, къде остана прекрасният ти смях? Защо те няма да оглавиш класа ни? Да ни развеселиш след лоша оценка, да продължаваме да се

майтапим с Джанката, да измисляш такива прякори, че да се заливаме от смях. Да ни показваш маникюра, който си си направила, да ни услужваш с огледалцето си, да измисляш нови щуротии и още по-екстравагантни прически, да се присмиваш на глупавите постъпки на момчетата. Сега кой ще спасява положението в часовете по математика и история?

Защо ни напуснахте? Защо ни оставихте сами? Защо оставихте живота, който беше пред вас?”

Михаела унесено съзерцаваше Светлиното лице: ”Светле, толкова много се бях привързала към теб, че когато разбрах за случилото се, сърцето ми се пръсна от мъка! Вече няма с кого да се разкарвам из училище, да си споделям мъки, радости, тревоги. Винаги ще си спомням за теб и винаги ще бъдеш в сърцето ми!” (И Светла много те обичаше, наричаше те ”Миха” и твърдеше, че си много умна и с огромно сърце.)

Митко, иначе палаво и немирно дете, сега се беше умълчал, лицето му беше необичайно сериозно. Някак си се беше вгълбил в себе си. Спомняше си Борянка още от детската градина. Как ѝ се подиграваха за килограмите, а тя все ги гонеше. Викаше му Луничко. А със Светла, от първи до четвърти клас, почти се държаха като непознати. В пети клас често се закачаха и гонеха. От време на време, тя го наричаше ”бебе” и му удряше по някой шамар. Но той не и се сърдеше. Нали тя беше най-умната в класа?! А на Женя пък, докато бяха малки, все ѝ викаха, че е от село, но госпожата казваше, че всички са равни. Женя, също като Светла, искаше да играе футбол с момчетата. Дори един път ритна топката толкова силно, толкова високо, колкото никой от класа не можеше. Нали баща ѝ е бил футболист и то с господина?...

Ето я и госпожа Ценка Димитрова – началната учителка. Знаех, че децата я обичаха, а и тя ги обичаше. Опитваше се да избърше стъклата на очилата си, но безуспешно. Идваше ѝ да вие от болка. Изправена пред всичките тези ковчези, тя мислеше най-вече за трите свои звездички – Борянка, Светлето, Женя: ”Ако можех, щях да спра и да върна времето назад. И вие щяхте да бъдете отново живи. Та толкова ли са много 12 години, та животът ви прекърши като крехки, беззащитни цветенца? А как се радвахте на живота! На всяко цветенце, на всяка рисунка, на всеки момент, в който бяхте заедно, на всяка усмивка... Колко радост, колко оптимизъм, колко щастие струеше от вашите очички! С всеки изминал ден

ставахте по-уверени, по-смели, по-знаещи. А сега си тръгнахте от нас завинаги. Защо, милички? Не мога и не искам да повярвам, че вече я няма вечно усмихнатата Борянка, с блестящите от радост очички. Толкова миличка и добричка, прощаваща всичко на всеки, готова винаги да помогне и достави радост на другите, влюбена в музиката.

Не мога да повярвам, че вече няма да виждам Светлето – винаги в добро настроение, побрала в малката си главичка хиляди чудесни идеи. Умееща да увлече със своя заразителен смях и безкраен ентузиазъм целия клас за всяко нещо, което трябва да се направи. И всичко ставаше с удоволствие и лекота. А как мечтаеше да стане известна!

Нима няма да виждам и Женичка, безкрайно добричка и всеотдайна? Готова винаги да помогне - без много да говори, а само с една мила усмивка. От нея, тихичката и кротката, се излъчваше една сила и увереност. Всички те, милите ми момичета, умееха да виждат най-хубавото в хората, в живота, в мечтите си. А днес вече ги няма. И никога няма да отворят вратата и да влязат в класната стая при малките ми ученици – да ги погалят и да им помогнат за нещо в тяхната работа. Няма и мен да попитат с усмивка: "Госпожо, слушат ли малките? Могат ли вече да четат и пишат?"

Най-голямата истина на този свят се нарича "болка" – безкрайна и непоносима!

Обичам ви, милички мои! Много ме боли!"

Ето ги и политиците – президентът Първанов, Надежда Михайлова...С огромни, красиви, луксозни букети за всяко едно от децата. Видях ги как плачеха, трогнати от човешката болка и страдание, от смъртта на тези малки дечица... Анелия, майката на Светослава, не вярваше на сълзите им. Като стон прозвучаха думите ѝ:

- Не искам да ги виждам тези лицемери!

И заби глава върху тялото на дъщеря си. През това време Надежда Михайлова и Тошко Братов, бащата на Антония, се бяха прегърнали и неудържимо ридаеха. Малко след тях минаха и тримата черногорци-спасители. Една от опечалените майки се провикна след тях:

- Защо спасихте другите деца, а моето оставихте да се удави?

А Даниела Братова каза на съпруга си:

- Тошко, благодари им на хората! Стисни им ръцете за това, което са направили! Нищо, че не са успели да спасят Тонито!

Боряна Кожухарова дойде при мен и ми прошепна на ухото:

- Бориславе, моля те, ела да видиш Юли!

Аз ѝ отвърнах:

- След малко ще мина да се сбогувам с всички деца.

Стори ми се, че навалицата от хора, дошли да се поклонят, започна да изтънява. "Може би сега е моментът"- рекох си. Сутринта, грижливо и старателно, бях набрал от градината в нашия двор 20 червени лалета – като ги наричах по две за всяко от десетте деца. Сега щях да им ги поднеса.

Тръгнах към първото дете – към Лора. Не я познавах. За пръв път я виждах толкова отблизо. "Колко бледо е лицето и!" Погалих я по бузката. "Кой ще ни пее сега? Кой ще печели различни музикални награди? Кой ще слави града и училището ни? Кой ще пее с Орлин Горанов, с Веселин Маринов, с Марги Хранова, с Васко Кръпката, с Ирра...? Кой ще осъществи мечтата ти да пееш в шоуто на Слави? Или пък да станеш известна певица, и то в САЩ? Защо беше прекъснат полетът на твоя фантастичен глас? Или точно заради него те взеха в ангелския хор? Защо на 4.04.2004 г., когато вече бяхте тръгнали обратно за България и майка ти ти каза, че ще те посрещне, ти ѝ каза, че няма да се върнеш на следващия ден? Случайна грешка ли беше това, твое предчувствие - или някой го каза чрез теб? Случайно ли на последната Коледа късметът, който ти се падна, беше изгнило орехче? Случайно ли, преди да тръгнеш от Свищов, забрави да си вземеш иконката? Случайно ли на календара си беше зачеркнала всички дни след 4-ти април? Случайно ли на този, същия ден, компресорът в един от магазините на баща ти изгоря, а на следващия ден ремонтираният магазин трябваше отново да отвори врати, а не да провисне черно знаме? Случайно ли по мистериозен начин изчезна, осветеното в Рилския манастир, кръстче на баща ти?

Ето я и Борянка, милата ми Борянка! Колко внушителна и сериозна си този път, детето ми! Защо не станеш и не ме посрещнеш с усмивка, както когато влизам в час? Защо си затворила очите си и не мога да видя твоя бляскав и интелигентен поглед? Защо не ми позволяваш да се порадвам на очите ти, които винаги ме гледаха с внимание и дълбоко

уважение? Кой сега ще се майтапи със себе си, че на широчина е “малко по-така”?... Кой ще стане моден дизайнер? Кой ще чати на компютъра? С кого твоите съученички и приятелки ще споделят проблемите си? Кой ще се грижи за твоя домашен любимец, кучето Марта? Кой ще се тревожи за сгрешеното домашно? Къде отиде добротата, която винаги сияеше в тебе? Кой сега ще разсмива другите, когато са тъжни и унили? Кой ще влезе в класната стая с думите: ”Айди бе, само аз ли идвам рано?” Кой ще защитава малката Симонка – твоята съученичка, от нападите на другите? Кой ще прегърне нежно милата мама, кой ще ѝ прошепне на ушенцето, че много я обича? Толкова години те чака тя да дойдеш на този свят, а само след 11 защо си тръгна? Защо я остави самичка? Кой сега ще ѝ даде утеха? Кой сега ще осмисля живота ѝ? Само да знаех, само да знаех какво ще се случи, мило дете, нямаше да те пусна на тази проклета екскурзия, която ти толкова трепетно очакваше!...

Ето я и Тони. Хубавицата ми! Дъщеря на мои приятели - Тошко и Дидка. Прегръщам Тошко. И двамата безутешно плачем. Той мълви едва чуто, като че ли на себе си:

- Милата ми Тони! Милата ми Тони!

Съкрушен се навеждам над нея, погалвам косата ѝ и целувам челото ѝ. ”Тонинка, Тонинка! Никога не съм мислил, миличка, че може да ти се случи подобно нещо! Защо точно ти трябваше да пострадаш? Толкова добродушно дете, а след това и хубаво девойче, с усет за красотата, навярно унаследен от твоите родители! Спомняш ли си миналата година, когато ти бях класен, как покорявахме мадарските скали? Колко много обичаше природата! Как ме посрещаше с усмивка, седнала на първия чин и вперила поглед в очите ми, ми казваше с цялото си сърце: ”Здравейте, господине!” Спомняш ли си как ти и майка ти подбрахте от дрехите, които вече ти бяха окъсели, и ги дарявахте на дъщеря ми Светослава, да ги носи със здраве? Спомняш ли си, на сватбата на моята балдъза – леля ти Плами, която работеше в ателието на баща ти, как беше прегърнала малката ми дъщеря Дилянка? Колко много се гордееха мама и тати с теб! Последната година се беше засилила и имаше шестици по всичко. Но за мен най-голямата ти шестица, най-големият ти плюс беше твоето любящо сърце. И то ще ни липсва, ужасно много ще ни липсва! Майка ти унесено повтаря: ”Не мога да повярвам!

Нима всичко това се е случило? Кажй, моля те, че не е истина, че сънувам!”

“Мила моя! Как бих искал да мога да ти кажа подобно нещо. Защо не съм Исус (нали и двамата вярваме в Него?) - да мога да възкреся Тонито, а и всичките тези деца? Защо, Господи, ни причиняваш всичко това?”

Привеждам се над Тонито, прегръщам и целувам Дидка, а сърцето ми се къса, къса от болка и безпомощност. ”Ах, да можех да върна Тонито! Само да можех!”

Пристъпвам към Александра. ”Здравей, Алекс! Нали така те наричаха? Защо ни напусна само на 17 години, преди да си успяла да отговориш на въпросите, които те измъчваха: ”За какво съм родена на този свят? Какво е призванието ми? Кой е правилният път, по който да поема?” Това ли, Алекс, беше правилният път? Дали този свят не беше прекалено лош за теб? Не те познавах отблизо, но живеех с усещането, че тук се чувстваш чужденка и сякаш копнеех за един друг, по-възвишен и добър свят, за който смътен спомен имаше душата ти и към който бяха устремени мислите и мечтите ти. Оттук и тъгата, която откривах в кротките ти, замислени очи. Сигурно си се чувствала самотна и неразбрана? Сигурно си се чувствала наранена от човешкото несъвършенство? Сигурно са ти се стрували чужди и суетни амбициите на хората, жаждата им за власт? Нали теб те вълнуваха далеч по-стойностни и съществени неща? Ти толкова обичаше живота и умееше да го живееш красиво, да се радваш и на най-малкото нещо! Да даряваш всички около себе си с любовта си! Да изпипваш съвършено всяко нещо, с което се захванеш. Кажй ми, мила моя, няма ли да ти липсва сутрин нежното докосване на майка ти, когато те буди за училище, или пък бащинските топли думи на брат ти? Няма ли да ти липсват тренировките по айкидо и източната философия, която толкова ти допаднаше? Кой сега ще затвори Библията, която четеше и се опитваше да разбереш? Кой сега ще покори театралната сцена - нали това беше мечтата ти? Кой ще организира празника на св.Валентин в СОУ ”Н. Катранов”? И кой ще облече специално ушития за случая булчински тоалет? Защо избра никога да не любиш и да бъдеш любима, никога да не станеш булка? Или може би предпочете да бъдеш девица, невеста на Христа?”- Погалвам косите ти, изказвам съболезнования на майка ти и отивам към Виктор. ”Господи, нищо не знам

за това дете. Дори имам чувството, че за пръв път го виждам. Може би е щял да стане добър математик или голям компютърен специалист. Може би е щял да жъне успехи на избраното от него поприще. Може би е щял да покорява женските сърца... Накъде ли е щял да тръгне животът му? Бил е тихичък, кротък, скромен и много любознателен! Дори, вероятно, е имал силна интуиция, след като не е искал до последно да замине на тази проклета екскурзия... Страшно нещо е човешката съдба. Особено в такива случаи, когато трябва да живееш и да се радваш на живота си, а то... Кой ще помага сега на мама? Кой ще ѝ бъде любимецът? С кого ще се гордее тати? Кажи ми как да върна усмивката на майка ти (бивша моя колежка) - на изкривеното ѝ от болка лице? С какви думи да ѝ отговоря на въпроса: "Как го оставиха колегите да се удави? Защо не го спасиха?"

Ето го и Юли. Приятелката му Теодора, приведена над него и нежно галейки го по косите, шепти: "Виж го колко е хубав!". "Да, много е хубав" – отговарям ѝ тихо аз. Мисля си, че за пръв път го виждам толкова отблизо, въпреки че бях чувал много за него и за връзката му с Теодора. Много добро, благородно момче! Истински романтик и кавалер. Голям футболен талант и надежда на местната футболна общественост. Всеотдаен до себеотрециание. Градяха планове за бъдещето с Теодора. Можеше дори да опита късмета си в чужбина. Беше само на 18 години. Предстоеше му бал, на който не желаше да отиде, защото предпочете екскурзия с любимата си. Малко преди катастрофата, той казал на Теодора, че това са най-хубавите мигове в живота му. Ако тайно ги наблюдаваше човек как се отнасяха един с друг, с колко нежност и любов се гледаха в очите, как - влюбени и щастливи - се разхождаха по свищовските улици, а може би и по улиците на Дубровник, навярно би възкликнал: "Кой казва, че Ромео и Жулиета не съществуват днес?". Дори и евентуалната бъдеща тъща Боряна Кожухарова, която гледаше на него като на член от семейството си, му беше казала, броени часове преди трагедията: "Юли, ти си роден под щастлива звезда!" И Алекс се възхищаваше от него. За нея той беше идеалният мъж, идеалният приятел и човек. И всички го обичаха, защото чувстваха, че той обича всички и мисли първо за другите - те да са добре, а чак тогава за себе си. С право, приятелю, твоите родители се гордееха с теб. А сега как ще живеят? Как сестра ти ще превъзмогне твоето отсъствие? Как да те забрави Теодора и да се влюби в друг? Парещи,

болезнени въпроси и една жестока реалност – това неподвижно тяло в ковчега. Погалвам косата ти и напразно очаквам да отвориш очите си. Сбогом, приятелю!”

Отивам при Вальо. Стар приятел. С него в часовете винаги бе весело. Жизнерадостен, енергичен, сладкодумен, духовит. Неговото чувство за хумор добре си пасваше с моето. Затова и имаше някаква взаимна симпатия и хармония между нас. А как чистосърдечно се радваше като малко дете и на най-дребното подаръче. Трогваше го не толкова подаръкът, а жестът, зачитането му като личност. И благодарността му беше неописуема. А сега, Вале, къде остана твоя звънък и заразителен смях? Защо си толкова сериозен и мълчалив? Нима прилича на един шегобиец и немирник в часовете да бъде толкова кротък и тих? Кой сега ще ни дарява с добротата и обичта, които ти бяха присъщи? Или може би ти писна от уроци и домашни? Обичаше веселието. Обичаше да се радваш на живота. А защо избра смъртта или тя те избра? Мълчиш и нищо не ми казваш. А чуваш ли как плаче майка ти? А виждаш ли колко е печална сестричката ти и колко е смръщено лицето на баща ти? Почивай в мир, Валенце!

Последните две най-хубави лалета бях оставил за любимото си дете - за това дете, за което болката ми беше най-голяма, нестихваща, защото го обичах като собствено – Светослава. При нея отивах сега и при нея исках да остана до последно. Виждам всичко като на кинолента: как някак плахо – съкрушен, сломен, отчаян, обезумял от скръб – пристъпям към нея. Спирам до ковчега от дясната ѝ страна. Оглеждам се. Боже, колко много цветя! Полагам нежно красивите червени лалета – дар за тази малка, прекрасна принцеса – моята принцеса! Погалвам сплетените ѝ пръстчета и ги целувам. ”Боже, защо ми причини всичко това? Защо точно нея ми отне? Все едно нарочно си я избрал, за да ме заболи най-много, за да изпитам възможно най-голямата болка... От всичките ми деца да ми вземеш любимото. Всички тези мъртви деца са като плът от плътта ми. Боли ме за тях, много ме боли! Но Светослава е част от душата ми и за нея болката ми е несъизмерима. Оглеждам прекрасното ѝ лице. Изглежда ми някак ведро, спокойно. Като спящата красавица е. Само тези сининки около устничките ѝ... Погалвам косата, челото, бузичката ѝ. Дори не е толкова студено тялото ѝ – сякаш наистина само е заспала. ”Стани,

миличка! Стани, Светлинка! Моля те, смили се над нас! Не виждаш ли колко страдаме всички? Защо ни причиняваш това?" Но очите ти продължават да стоят затворени. Тези прекрасни очи! Нима никога повече няма да видя игривото пламъче в тях? И кой ще се "подмазва" на господина, а след това ще се хвали на съученичките си?... Навеждам се и целувам челото ти, а след това лявата ти бузка. Сълзите издайнически се стичат по лицето ми и капват на твоето. Майка ти, трогната от гледката, преизпълнена с мъка, изстенва:

- Господине, тя МНОГО, МНОГО Ви обичаше!

- Знам! И аз много я обичах. Тя ми беше любимката. Обичах я като моя дъщеря! - отвърнах, долавяйки, че думите изобщо не можеха да изразят това, което чувствах в момента.

Надвесен над Светослава, прегърнах и целунах майката. В този момент скръбта и любовта по това чудно дете - нейното дете - ни беше направила, макар че бяхме почти напълно непознати, по-близки от брат и сестра. След това отново целунах Светла по бузката и забих глава под брадичката ѝ, ридаейки неутешимо. Не исках да се откъсна от нея –едва сега осъзнавах колко много я обичах! Отзад Мартина, дете от моя клас, се опитваше да ме успокои. Изправих се, обърнах се към бащата – брат в скръбта, и го прегърнах. В този момент твърде далечни, отвлечени и някак си нереални ми се струваха твърденията на розенкройцерите, според които тези, които умират като деца, преди да се е родило тялото на желанието, което се случва около 14-тата година, имат особено красив живот, достигайки първото небе в света на желанието. Може би, ако можехме да ги видим там, щяхме да престанем да скърбим, тъй като, поради ранната си възраст, те не носят отговорност за делата си, както бебето не е отговорно за болката, която е причинило на майка си, докато е било в утробата ѝ чрез движенията си. Починалото дете няма чистилицно съществуване. Неговото неродено тяло на желанието не може да умре и затова то се запазва същото, заедно с ума, и при едно ново раждане става причина често такива деца да си спомнят цели фрагменти от предишния си живот. За тях първото небе е не само нещо като почивна станция, с много възможности за красиви забавления и използване на творческото въображение, но и получават изключително ценни уроци относно влиянието на добрите и лошите страсти върху поведението, а оттам - и

върху щастието. По този начин те напредват много бързо. Тия уроци незаличимо се отпечатват върху чувствителното детско тяло на желанието и остават там с него и след прераждането, в резултат на което се дължи и благородният живот, който впоследствие водят на Земята, благодарение именно на това обучение...

След малко дойде служител, за да вземе част от цветята, тъй като бяха станали много и нямаше къде да се слагат другите. Мартина ме попита:

- Господине, добре ли сте? Искате ли да Ви изведа малко навън, да си поемете въздух? – и започна да ми прави паси на гърба.

- Добре съм – рекох.

- Сигурен ли сте?

- Да.

Милото дете! Каква грижовност! Какво съпричастие! Каква любов! И ти си малко дете, но с огромно сърце. Благодаря ти, миличка! Оценявам желанието ти да ми помогнеш, но аз не искам да се отделям от Светла, колкото и болка да ми носи това. Искам да бъда тук, до нея. За последно.

Близо час, Марти ми прави паси, когато владиката каза:

- Трябва да приключваме вече. Три часа минаха. Да се смилим над близките на покойните. Иначе ще започнат да припаднат. Народът отвън няма край. Поне още пет хиляди човека има. Ако чакаме всички да минат... Затова - да се вдигат ковчезите и да се изнасят!

След като бяха изнесени ковчезите и положени в катафалките, една изключително дълга, невиждана погребална процесия /осем в една/ се проточи от съборния храм до гробищата. От двете страни на пътя имаше шпалир от хора, които хвърляха цветя върху катафалките. Свищов беше удавен в сълзи, в потоп от сълзи. В огромната мъка имах усещането, че всички сме едно. А само в мъката ли можем да бъдем едно, Господи?

След това отидохме в Царевец. На центъра на селото са събрани всички, а в читалищната сграда, която се открива пред очите ни, са положени ковчезите с телата на Женя и Глория. Аз и децата от моя клас тръгваме към Женя. Когато ме вижда баба ù, плачейки, започва да нарежда:

- Ето го и класния. Стани да го посрещнеш, миличка!

Но Женя не става. Продължава безмълвна да лежи, склопила завинаги очи. На средата на челото има раничка от удар. Привеждам се над нея и я погалвам по лицето. "Отиде си, дете мое, заедно със своята притеснителност, с желанието си да станеш лекарка, с оригиналното си чувство за хумор, с уменията си да рисуваш катерички, зайчета, котенца. Кой ще играе народна топка и баскетбол? Кой ще играе футбол с момчетата? Прости ми, че не ми стигна времето да те опозная по-добре."

Сякаш чувам и през сълзи мислените въпроси на Вилияна, изправена пред ковчега на Женя: "Къде си, Женичке? Къде остана плахото ти гласче? Къде си да ми подсказваш в часовете по български език? Къде си да подпираш с раницата си пердето? Да ни даваш моливи, когато сме забравили нашите, да си сверяваме отговорите след тест по математика, да ни даваш речника си, за да препишем думите по английски език? Къде е ядосаната физиономия, когато не разбираш нещо? Къде останаха плановете ни да спим у вас?"

Пристъпих към Ангел (Ачо) - бащата на Женя. Стар приятел, с когото заедно сме играли футбол. Много добър човек. Дълбоко го уважавам. Прегърнахме се по мъжки, въпреки че плачехме като жени. Плачехме за неговата Женя. Плачехме за н а ш а т а Женя.

- Братко, братко! Какво ни сполетя! – въздъгнах аз.

- Боре, няма да има вече родителски срещи! – изстена той.

- Няма, няма... - унило потвърдих безнадеждността на положението.

След това се отправих към ковчега, в който бе положена Глория – нежно, мило и хубаво момиче, добро и лъчезарно дете. Много я ценях и уважавах. Определено беше фокус на моите симпатии в 5б клас, заради сериозното си отношение към учебния процес, заради будното си съзнание и интелигентност, заради вниманието, с което поглъщаше всяка една моя дума и заради уважението, с което се отнасяше към съучениците си. Дори, от време на време, се налагаше да я защитавам от обидните нападки на момчетата – не че имаха нещо против нея, а я дразнеха, за да ѝ направят впечатление, за да ѝ покажат, може би, че я харесват... "Красивото ми дете! Нима няма да отвориш очите си /виж ме, аз съм тук!/ и да ме погледнеш проникателно, сякаш жадна да минеш отвъд пределите

на видимото и да достигнеш до скритата същност на нещата? ”Студено (повече от обичайното) е челцето ти, което докосвам с устни. Галя косите ти и казвам на майка ти (чуваш ли, милото ми дете?):

- Много обичах вашата дъщеря!

Баща ти ми подава ръка:

- Благодаря Ви!

А майка ти, сякаш в изстъпление, извива глас:

- Всички много я обичаха. Само Бог не я обичаше!

А аз се питах – наистина ли Бог не я обичаше или точно защото я обичаше, я взе при себе си?

След три дни, развълнуван, щях да чета трогателната изповед на нейната съученичка Кристина - изключително интелигентно дете: ”Глория беше най-добрата ми приятелка. Всеки ден я виждах в училище, общувах с нея. Много често двете ходехме до книжарницата или библиотеката. Рядко се разделяхме. Беше отлична ученичка и вярна приятелка. Имаше много приятели. Радваше се, че ще отиде на екскурзия до Дубровник и често говореше за това. В деня преди заминаването я видях да излиза от един магазин с майка си и сестра си. Купуваше си дрехи. Беше ми обещала подробно да ми разкаже впечатленията си от екскурзията, след като се върне. Когато разбрах, че автобусът е катастрофирал, веднага реших, че Глория и сестра ѝ Рени са сред оцелелите деца. Същият ден пътувахме за Плевен и надеждата ми, че приятелката ми и сестра ѝ не са в списъка с изчезналите деца, не секваше. Но вечерта разбрах, че Глория е в списъка с “безследно изчезналите” ученици. От този момент всички започнаха да ми натякват да се готвя за най-лошото, но аз не вярвах, че повече не ще видя приятелката си, въпреки че имах притеснения. Когато в новините дадох списъка със загиналите деца, аз реших, че е станала грешка. Но те започнаха да повтарят и да повтарят кои са загинали и аз... повярвах. Успях да накарам майка си да ме пусне на погребението, за да се сбогувам с Глория. Когато отидохме в родното ѝ село, в дома ѝ, там имаше толкова много опечалени хора! Аз влязох в кухнята, където беше поставен ковчегът, и видях Глория... Но тя не беше същата. Лицето ѝ, което преди съм гледала много пъти с възхищение, сега не бе румено, а бледо. Ръцете ѝ, които съм държала безброй пъти, бяха ледено студени. Сега вече знам,

че макар и тялото ѝ да не е живо, душата ѝ е сред нас, както и преди, и тя все още е моята най-добра приятелка!”

Оттеглих се в близост до двата ковчега и станах свидетел на сцена, която силно се запечата в съзнанието ми. Появиха се Виолета Пеева, Вера Блажева и Ценка Попова. Виолета и Вера пристъпиха към ковчега на Глория, но щом майката ги видя, нададе вой, започна да се задушава, изпадна в някакъв пристъп на ярост – едва я удържах на стола и се опитвах да я успокоя. В тяхно лице тя виждаше убийците на дъщеря си Глория, въпреки че Вера Блажева беше спасила другата ѝ дъщеря - Рени. Виолета и Вера, по-скоро с жестове, отколкото с думи, се опитвах да кажат, че не заслужават подобно отношение, че не са убийци, а и те са жертви, че дълбоко и искрено съжаляват за случилото се и молят за прошка. Ценка Попова, като видя родителската реакция, благоразумно се отдръпна встрани, а аз си мислех за трагедията на Верчето, която все пак беше направила нещо според силите си, беше издърпала няколко човека, а в същото време и на нея не ѝ прощавах и я обвинявах... Питам се - как ще продължи да живее в това малко селце? Та нали, когато нещо се повтори 100 пъти, даже и да не е истина, то се превръща в "истина"? Верче, Верче, как ще се бориш с хорското мнение – ти, която бе толкова оправна, жизнерадостна, позитивна, лъчезарна – точно на теб ли трябваше да се случи всичко това? Още в този момент разбрах какъв тежък кръст предстои да носят колегите учители – организатори на екскурзията. Дълбоко в съзнанието ми се беше запечатала сцената на сбогуване на Ценка Попова със загиналите деца – протегнала към тях ръцете си, през сълзи повтаряйки пред всеки ковчег:

- Моля ви, простете ми! Простете ми, милички!

И ответните думи на една от майките:

- Децата ни загинаха,но ние сме живи и ще ви отмъстим!

Дали родителите щяха да намерят сили за прошка? - това беше въпросът, който си задавах.

Още два момента дълбоко се врязаха в паметта ми, когато спускаха телата на Женя и Глория в земята... Първо чух отчаяния, безнадежден,

проклинащ съдбата вик на Ачо - бащата на Женя - загубил своята любима дъщеря, разкъсващ сърцето, раздиращ небесния свод... А след това и думите на Наталия - майката на Глория: "Глори, миличка, скоро ще дойда при теб!"... И опитите на Рени да удържи майка си, за да не скочи в гроба... "Боже, колко мъка има на този свят, Боже!" И тази мъка понякога е толкова непоносима, свръх нашите сили, че ни кара да се отвърщваме от Теб, тъй както Маринчо - съученикът на Глория, който беше влюбен в нея: "Господине, аз ще ви попитам нещо: щом има Господ, къде е бил Той в този трагичен момент? Мисля, че Него просто го е нямало. Заради това вярата, която имах, вече няма да я имам, а ще се опитвам да се справям сам в трудните моменти."

Навярно заради подобни случаи, в доктрината на будизма първата и фундаментална истина е, че животът е страдание. Съществува една история за майка, която занесла мъртвото си дете при Буда и поискала от Него да облекчи болката ѝ. Той се съгласил, но поставил едно условие: поискал от нея да му донесе синапено семе от дом, който не познава скръбта и страданието. Опитала се жената да изпълни искането, но никой не бил в състояние да ѝ предложи такова семе. Тогава тя се върнала при Буда с празни ръце, за да чуе думите Му:

- Сестро моя, ти откри,
 търсейки това, което никой не намира,
 тоз горчив балсам,
 който да ти дам аз трябва.
 Вчера рожбата ти свидна
 спеше мъртва на твоята гръд...
 А днес вече разбра -
целият свят с твоята скръб плаче!

На връщане от гробищата в Царевец, загрижена за мен, Мартина ме погледна и не толкова чух и осмислих думите ѝ, колкото прочетох молбата в очите ѝ:

- Господине, моля Ви, обещавайте ми, че ще си бъдете пак същият и няма да се променяте... Няма да се затворите в себе си и да бъдете толкова тъжен, колкото сте днес, а ще бъдете пак същият весел, забавен и

добър господин и часовете ни ще са пак така интересни, както преди.
Обещавате ли ми, господине?

Как можех да ѝ обещавам подобно нещо? Осъзнавах колко трудно щеше да ми бъде да влизам с ностроение в класната стая, в която щяха да викат към мен празните места на Светла, Женя и Борянка... Но не исках и да разочаровам това мило, състрадателно дете с огромно сърце, затова едва-едва промълвих:

-Ще се опитам, Марти!

5

Любовта не познава своята дълбочина,
додето не настъпи мигът на разлъка.
Джубран Халил Джубран

Споменът събужда дремещата меланхолия -
празнотата в мен боли.
Лишен от теб
съм като дърво прогнило
и отвътре, и отвън-
без корен, без сок, без порив за живот.
Пролет е, а аз живея неразлистен!

Смъртта не е страшна. Страшна е раздялата. Защо смъртта на децата (и в частност на Светослава) ме разтърси толкова издълбоко? Може би, защото Светла бе едно от основанията на живота ми - едно от тези същества, които бяха като котви за мен, като магнити, които ме бяха привлекли на Земята и ме караха да се задържа там, да не отлетя към небесата... Макар че именно благодарение на тези същества аз сякаш докосвах небето и бях благодарен, че съществувам. Светла бе едно от

тези мили на сърцето ми същества, заради които бях дошъл и които изпълваха със смисъл и вдъхновение живота ми. Затова и раздялата ми с нея беше толкова трудна и мъчителна - все едно се беше срутил светът с огромната си тежест върху мен, - като оня кошмар от детството ми, който се повтаряше почти всяка нощ за известно време. Когато човек загуби толкова близко същество, ако няма достатъчно здрави котви на земята, които да го притеглят, ако не е достатъчно вкоренен, възниква реална опасност да го последва в отвъдното. И тук не говоря за самоубийство, а за загуба на смисъла, на мотивацията за живот и за преориентация на вниманието от земното към небесното, от видимото (осезаемото) към невидимото - толкова силна е връзката между две близки и сродни души!

Заточиха се болезнено мъчителни дни и нощи. Нощно време не можех да спя. Въртах се ту наляво, ту надясно, ту по гръб, ту по очи... Но никоя поза не помагаше. Особено ми беше трудно да лежа на лявата си страна. Както се пее в една песен на Васил Найденов: "Всичко отминава под това небе, болката отляво не!" Тя беше не само душевна, но и физическа. Осезателно чувствах как сърцето ме боли. И хиляди, хиляди въпроси се блъскаха в главата ми и не ми даваха покой: "Господи, защо? Защо трябваше да се случи всичко това? Защо прекърши още неразцъфтелият живот на тези невинни дечица? Толкова добри, способни, интелигентни бяха, Господи! Защо?" Трудно ми беше да се примиря с тяхната смърт. Само да можех да ги върна! Само да можех да върна времето преди 4 април! Но - уви – бях безпомощен. Как тази зловеща дата промени нормалния ход на събитията, промени толкова много съдби, съкруши толкова семейства! Градът вече не е същият. Свищовлии вече не са същите. Училището вече не е същото, а и аз вече не съм същият. Всичко е променено. Не мога да се зарадвам. Нямам сили за усмивка. А къде остана чувството ми за хумор? Светът помръкна в очите ми. Не можех да виждам нещата толкова позитивно, както преди. Не можех безгрижно да се радвам на красотата на синьото небе, на прекрасната зеленина на дърветата, на изящния полет на птиците или на чудните им песни. Бях неспособен да се вгълбя в медитация. Единствено християнството и молитвата ми идваха на помощ и поддържаха жив духа ми. От опит знаех, че молитвата е най-силна, когато е израз или на

огромна любов, или на огромна болка...когато идва от дълбините на душата ти. Молах се Бог да ми даде небесно утешение, да облекчи мъката ми, както и тази на родителите, молах се и за учителите - да ни даде сили да издържим изпитанието. Молах се и за спасението на душите на загиналите деца – да бъдат в близост до Него, до Неговия престол, във висшите сфери на Битието, да вкусят от върховната радост и любов и Бог да ги дари с мира и светлината си. Всяка сутрин възглавницата ми беше мокра от сълзи. Болеше ме, страшно много ме болеше! Идваше ми да вия от болка.

Един ден по телефона от Шумен ми се обади моят стар приятел – Паро, за да ми изкаже съболезнованията си и да ми даде подкрепа. Попита ме как съм.

- Какво да ти кажа, Паро. Не знам дали можеш да го разбереш, но се чувствам така, все едно съм загубил собствената си дъщеря. Никога през живота си не съм изпитвал подобна болка. Сякаш кръв ми капе от сърцето. Смазан съм.

Особено тежко ми беше на Великден. Никаква радост. Само сълзи. Тъжен, много тъжен беше този празник. Нямахме никакво възкресение. Виждахме само смъртта на тези деца, които бяха лишени от възможността да изпитат радостта от чукането с яйца. На някои от тях им бяха сложили в ковчезите великденски яйца, но...

Учителите от злополучното училище имахме среща в учителската стая с екип от психолози, които искаха да ни дадат указания, напътствия за работата ни с учениците и желяеха дори да влязат в класовете ни (особено тези, в които имаше загинали деца) в първия учебен ден след ваканцията. Аз обаче отказах подобна помощ и съдействие, защото смятах, че по-добре от тях си познавам децата, имам достатъчно педагогически опит и считах, че в този момент е много по-добре за тях, ако в класната им стая влезе човек, когото те добре познават и на когото имат доверие, с когото могат да споделят болката и дори да поплачат с него, отколкото при тях да влиза непознат човек, пък бил той и психолог – това според мен би ги травмирало допълнително. Мислех, че притежавам

достатъчно сили и педагогически умения, както и че бях достатъчно близък с учениците си, за да се справя с проблемната ситуация. Общо взето, това бяха аргументите, които изложих пред психолозите и с които мотивирах решението си да не ги допусна в класа си.

На тази среща имаше и един много трогателен за мен момент. Седях си на стола, когато Вера Блажева с мъжа си влезе в учителската стая. Когато ме видя, тя тръгна към мен. Столовете - и отляво, и отдясно, бяха заети. Тя помоли Невянка Караджова, която беше от лявата ми страна, да мине малко по-вляво. Седна до мен на част от стола ѝ, прегърна ме, захлупи главата си на рамото ми и заплака. Аз само я милвах по косата. Знаех, че в този момент думите са излишни. Тя имаше нужда да поплаче на близко, приятелско рамо...

Малко след края на срещата, Виолета Пеева пожела да говори. Тя каза, че всичко това, което се е случило, е променило техния живот. Благодарна е на всички, които не са се отвърнали от нея и са ѝ оказали подкрепа. Разбрала е колко много хора я обичат. Без тях, просто е нямало да оцелее. Но е направила своя избор, въпреки че осъзнава колко труден ще бъде животът ѝ занапред. Тя е избрала да се бори и да живее, въпреки заплахите по телефона, които е получила. После, главно тя и Вера, разказаха за това, което се е случило. Попитах Виолета:

- Добре, Виолета. Обаче хората се питат – защо всички възрастни са оцелели, а загиналите са само деца?

- Ти нямаш ли отговор на този въпрос? – на свой ред ме попита тя.

- Не е важен моят отговор – дали имам или нямам такъв. Важно е ти какво ще отговориш.

- Ами, мястото, което заемахме в автобуса, тъй като всички възрастни бяхме отпред, ни спаси, защото автобусът се беше потопил със задницата си. Тя беше потънала по-надълбоко и там са останали без въздух, докато предната част, се оказа, че не е била изцяло потопена във водата. Ако ние бяхме отзад, тогава жертвите щяха да са измежду нас. Това са пълни глупости, че сме тъпкали децата или че сме се връщали в автобуса, за да си вземем багажа.

Вера се обади:

- Да ви кажа: Виолета не искаше да излиза, но аз ѝ викнах отгоре да си подава ръцете, за да я изтегля - и на следващия ден даже ѝ се

извинявах за грубото обръщение “Виолето-о-о”, а тя ми вика: ”Не стига, дето ми спаси живота, ами сега ще ми се извиняваш...” А Ценка пък - да не ви казвам в какво състояние беше. Тя се беше удавила. Седи си на седалката и не мърда. Аз и викам: ”Ценке, дай си ръцете да те издърпам!” Тя обаче – никаква реакция. А водата се качва. Дори тя се беше понагълтала малко, когато се протегнах и с две ръце я хванах за качулката на блузона и я изтеглих. Добре, че е лекичка!

Разказа и за това, как Боряна е влизала в автобуса и е извадила Юли и Антоана. Изброи имената на възрастни и деца, които тя лично е издърпала от позицията си на предния люк, като каза, че е теглила всеки, който ѝ е подал ръка, независимо дали е бил възрастен или дете. Аз я попитах:

- Верче, а ти защо не влезе в автобуса като Боряна?

Тя ми отговори:

- Ами Боряна може да плува, а пък аз не мога. Как да вляза?

Мислех си, че Вера е била най-адекватна тогава. Доказала е своите личностни качества: много оправна (даже и в тази критична ситуация е могла да запази присъствие на духа, да мисли трезво, да взема правилни решения, да помага на другите, да ги организира отгоре на автобуса, да ги кара да се скупчват и да се прегръщат, за да се топлят). Но на следващия ден е рухнала. Само е седяла и е плачела, удряйки си главата в коленете. Нямамо е и помен от нейното бойко настроение и от нейните, вдъхващи у другите кураж, думи: ”Трябва да оцелеем!”

6

13 април – първият учебен ден след ваканцията. Начало на учебните занятия – 8 часа. Всички трябваше да започнем с час на класа, в който с учениците да си поговорим за това, което се е случило. Влязох в класната стая на 5а клас сам, без подкрепления от психолози, според желанието ми. Може би най-тежкият ми и тъжен час. Атмосферата беше тягостна. Всички дечица бяха вперили в мен очи. Заставах пред учителското бюро. Поздравих ги. Погледнах празния чин, на който седяха Светлето и Женя. Погледнах празното място на Борянка. Погледнах към снимките на загиналите деца на таблото на класа, на стената вляво. Започнах да говоря, защото всички се бяха умълчали и чакаха да чуят думите ми. Усещах как, от миг на миг, от дума на дума, очите ми се пълнеха с все повече и повече сълзи, докато от един миг нататък започнаха да преливат и да се стичат по бузите ми.

- Днес е много тъжен ден за всички нас. Зловеща се оказа тази пролетна ваканция. Черна беше тази Цветница. Черна се оказа за Женя, Борянка, Светла, а и за другите загинали деца, тази Черна гора. Много ми е тъжно, че ги няма между нас, че празни ще останат местата им. А те толкова много я очаквах тази екскурзия! Сега си спомням, че последния учебен ден Светла дойде при мен (нали знаете, че тя обичаше да идва и да си говори с мен) и ми каза:

- Господине, а пък ний ще ходим през ваканцията в Дубровник с госпожа Ценка Попова. После уточни:

-С Женя и Борянка.

Казах ѝ:

- Браво! Много хубаво! После, като се върнете, ще ми разкажете как сте прекарвали, какво сте видели...

- Добре, господине! – кимна с глава Светослава.

Добре, добре, но “много хубаво не е на хубаво” - казва българският народ. И - ето, за жалост, какво се случи. Само да знаех, нямаше да ги пусна на тази екскурзия, но кой да знае... И сякаш дръпнахме оня, рогатия за опашката с това табло, което направихме в началото на учебната година и на което най-отгоре написахме: ”Ба клас – най-добрият клас в най-доброто училище!” А имам чувството, че бяха подбрани от най-доброто училище най-добрите деца. Като жертвоприношение, при което се дава най-доброто.

Много ги обичах. Те бяха като мои деца, каквито чувствам и вас, защото истинският учител възприема учениците си като свои деца. Обикновено в такива случаи хората казват, че животът продължава. Вярно е - животът ще продължи; но без Светла, Женя и Боби, той никога вече няма да бъде същият. Много ще ни липсват... Ужасно ще ни липсват! Боли ме за тях, но искрено се надявам и вярвам, че сега са в един по-добър от нашия свят, защото, според учението на православната църква, малките деца са като ангели на небето.

Словото ми трогна децата. Някои от тях не можеха да сдържат сълзите си... като седналата на първия чин срещу мен Ваня, която с умиление си спомняше за своята приятелка:”Светлето беше винаги в добро настроение, весела и засмяна, и като истинска вълшебница можеше да превърне деня ти от най-лошия в най-хубавия. Имаше добре развито чувство за хумор. Хрумваха ѝ все интересни неща. Може би, затова беше център на внимание и всички я обичаха. Светлето винаги бе оптимист и мислеше положително за нещата. Беше ми написала в лексикона:”Когато си по-добър от другите, по-мил, по-благороден, по-милосърден – ти си почовек. Такава беше и Светла! Обичам те, Светле. Няма да те забравя, дори и да загубя паметта си!”

Други деца искаха да споделят това, което чувстваха. Трети задаваха въпроса: ”Защо загиналите са само деца?”. Четвърти пък смятаха, че ако са били там, в потъналия автобус, може би са щели да помагнат на Борянка, Женя и Светла да се спасят.. За съжаление, “жизнь невозможно повернуть назад” – пее известната руска певица Алла Пугачова. И

Борянка, Женя и Светла никога няма да се върнат при нас. И местата им ще останат празни. С тези невесели размисли, напуснах класната стая.

Докато вървах бавно по училищния коридор, си спомних как преди няколко дни (на 6 април) в училището дойде екип на bTV -телевизионният оператор Добромир Иванов и репортерката Десислава Стоянова. Като разбраха, че съм класен на три от загиналите деца, ме помолиха, ако е възможно, да влязат в класната стая. Искаха да направят снимки и да кажа пред камерата няколко думи за децата. Съгласих се, защото Добри бе мой бивш ученик. След като влязохме, младата репортерка ме помоли да ѝ покажа къде точно са били местата на трите деца. Разглеждайки чина на Светлето и Женя, открихме, че Женя си беше забравила или нарочно оставила химикала, след като си бе написала името отгоре на чина, а на черната дъска, отзад, бе изрисувала с тебешир красиво сърчице, преди да си тръгне от училище в последния учебен ден преди ваканцията...Преди да си тръгне завинаги! Гледах последните знаци, оставени от нея, и едва сдържах сълзите си. Нейният живот щеше да остане недописан...

7

В края на седмицата, през почивните дни, реших да се срещна с кмета Станислав Благов – мой приятел и съученик. Дори по време на първата му предизборна кампания той гледаше по някакъв начин да ме приобщи към екипа си, въпреки че определено странях от политиката. Но той ме молеше, като приятел, да му помогна. Аз му казах, че мога да му бъда от полза само със съветите си, но той беше категоричен, при положение, че спечели изборите:

- Ако аз теб не включа в екипа си, кого ще включа?

И действително, след един драматичен финал, за който бях предизвестен, той спечели. Като казвам, че съм бил предизвестен за финала, имам предвид това, че в нощта преди изборите сънувах, че се надбягват двама състезатели – немец и руснак (между другото, тогавашният му опонент Николай Кузнецов бе с руска жилка). Метри преди финала на бягането, руснакът излиза напред, и когато вече всичките поддръжници на немца са се отчаяли, той (немецът) изненадващо побеждава. Спомням си нощта на изборите в клуба на СДС. Бяхме около

50 човека. Преди да пристигнат резултатите от последното село Алеково, Кузнецов поведе. Всички провесиха носове. Станислав - и той се беше отчаял (нали по принцип селата са червени, а опонентът беше представител на социалистите...) Надежда не се виждаше. Той ме погледна и промълви:

- Загубихме.

Но аз го потупах приятелски и му казах:

- Не! Ще видиш, че ще спечелим! Ти искаш да бием с 3 на 0, но и победата с 2 на 1 пак е победа.

Той, разбира се, едва ли тогава повярва на думите ми, но след малко, когато пристигнаха резултатите от Алеково и се оказа, че Станислав Благоев, с някакви си 20 гласа, е краен победител, всички изригнаха в радостни възгласи, а Станислав ме потърси с поглед и се хвърли безкрайно щастлив, а може би и благодарен, в прегръдките ми.

След два-три дни ме покани на разговор, на който сподели плановете си за управление. Желаше да ме сложи за шеф на образованието, въпреки моите доводи, че нямам афинитет към властта, административните длъжности и работа, а - в крайна сметка - нямах и никакъв административен опит, даже и заместник-директор на училище не съм бил. Но той ми казваше, че съм достатъчно интелигентен и ще се справя, и ме провокираше, че съм се страхувал от предизвикателствата, че не съм искал да нося отговорност и т.н. След още няколко срещи, почти ме беше убедил да приема. Някъде около студентския празник отидох в кабинета му и казах (де на шега, де сериозно):

- Утре отивам в София. Кажете ми да си купувам ли костюм? Ще ми трябва ли?

Той ме погледна. От очите му излизаха мълнии.

- Как няма да ти трябва! Разбира се, че ще ти трябва! Даже, ако искаш да знаеш, ти поемаш не само образованието, но и културата. Така, че ще бъдеш шеф на отдел "Образование и култура".

Попитах го кога евентуално ще стане това и той ми отговори, че, най-вероятно, между 20 и 30 януари.

На следващия ден отидох в София. Понеже все още вътре в себе си не бях убеден, че трябва да приема това предложение, влязох в руската църква при мощите на Владика Серафим. Бях с моя баджанак – Зарко.

Застанах в близост до раклата и започнах да се моля, като мислех за проблема си:

- Господи, да бъде това, което Ти желаеш. Да бъде Твоята воля, Господи, защото тя е най-добра за всички нас. Владико Серафим, моли се за мен! Радост моя, свети Серафим Саровски, помогни ми да изпълня Божията воля!

В този момент усетих нечие присъствие зад гърба си. Сякаш някой беше застанал на двайсетина сантиметра зад мен и дишаше във врата ми. Усещането беше осезателно, но когато се обърнах, за да видя кой е, изумен открих, че няма никой. Зарко беше на около два метра от мен. Тогава разбрах, че е имало висше Присъствие, молитвата ми е била чута и с нетърпение започнах да очаквам как щяха да се развият събитията и дали беше угодно Богу да ставам шеф на "Образование и култура" в Свищов.

Някъде към средата на януари, отново ми се праща съновидение: Трябва да хвана от една автогара автобус, който тръгва в 18 часа. Изпраща ме близък приятел. Оказва се, че автобусът е заминал преди малко. Приятелят ми казва:

- Сега, ако не бях пил алкохол, щях да те закарам с колата си до първата спирка и да хванеш автобуса оттам, но съм пил и няма как да те закарам.

Така изтървах автобуса.

Чудех се какво ли послание ми носи този сън. На следващия ден разбрах – кметът ме информира, че е назначил Милена Богданова за шеф на отдел "Образование и култура"...

Но сега случаят беше по-различен. Искан да се видя с кмета, за да му кажа моите предположения, а и прозрения за нещастията, които сполетяват свищовлии. Като му се обадох, той ми каза да отида в общината към 13,30 часа. Оказа се, че ме е поканил на заседание на общинското ръководство. Освен кметът, присъстваха и заместник-кметовете, председателят на Общинския съвет, секретарят на Общината, шефката на отдел "Образование и култура". Заседанието беше посветено на "случая Лим" и на свързаната с него обстановка в града и в училище "Катранов". Обсъждаше се какво и как се е случило, дали някой има вина

и т.н. Кметът изказа опасенията си, че в града се създава много негативно отношение не само срещу набедените за виновни учители, но и срещу учителите въобще. Сриваше се авторитетът на учителството – нещо, в което той виждаше един общественоопасен процес, с непредвидими последици. Самият той не можеше да обвинява учителите и дори заяви, че няма да даде да се каже и една дума срещу тях.

- Боряна Кожухарова е изключителна. Тя и външно е хубава, но аз не говоря за това. Вие представяте ли си това, което е направила? Каква смелост, какъв кураж се изисква, за да влезе в пълния с вода автобус, при три градуса температура на водата и при абсолютна тъмница? Честно ви казвам – шапка и свалям! Даже не съм сигурен, че при подобна ситуация, щях да вляза и аз.

- Боряна е изключителен човек – подех аз.- Познавам я отдавна. Тя ми е много близка приятелка. Това, което е направила, може да се окачестви само като героизъм – нито повече, нито по-малко. Но колко са героичните характери? Не е ли героичният характер изключителен, т.е. изключение? И имаме ли основание да изискваме от всички възрастни, които са били в автобуса, да проявят подобен героизъм? Самият аз – честно казано – не знам, ако бях там (а само като си представя, че можех да бъда там, косата ми се изправя), как бих реагирал? И няма никаква гаранция, че ако ние се бяхме озовали в подобна ситуация, щяхме да реагираме по-адекватно.

Заместник - кметът Емил Димитров (също приятел и съученик) вметна:

- Ако ти беше на тази екскурзия, катастрофата изобщо можеше и да не се случи!

- Не знам, Емо, дали щеше или нямаше да се случи - може само да гадаем... Но, въпреки че не съм бил там, чувствам вина: вина, че не съм притежавал необходимата духовна сила, за да предотвратя да се случи всичко това... или е било неизбежно?

- Недей, недей да си вменяваш никаква вина! Чуваш ли? - викна срещу мен кметът.

- А Вера - продължих аз, - е била на момента най-адекватна. Тя първа е скочила на люка и е викнала: "Всички на люковете! Да избием люковете!" След това е излязла и е започнала да дърпа другите.

Издърпала е десетина човека и аз съм сигурен, че ако не беше тя, жертвите щяха да са повече .

Кметът и зам.-кметът Емил Димитров се включиха в славослова за Верчето, тъй като те я познаваха по политическа линия. Наскоро Верчето беше станала председател на СДС–Царевец.

- Верчето е много точна, много печена, много готин човек!

- А от Ценка какво искат? – продължих защитната си реч.- Не била правила нищо, не била спасила никого. Ами как да спаси, като самата тя се е нуждаела от спасяване - и ако не е била Верчето да я изтегли за яката, е щяла да се удави. Била е в състояние на “ступор”, както го наричат психолозите – пълен блокаж. Е, можем ли да я съдим? Не видяхте ли колко обезумяла беше, като излезе на брега?

- Да – каза кметът. -Ами какво искат от Виолета Пеева? Какво да направи с нейните 120 кила? Нека да помислим трезво. Обвиняват я, че пет минути била излизала през люка. Е, добре, имала, със сигурност е имала трудности при излизането си, но с нейните килограми - какво да прави жената? Не можем да искаме от нея просто да си остане в автобуса и да се примири със смъртта си. В крайна сметка, човек има инстинкт за самосъхранение. И после разправят глупости – била се върнала в автобуса, за да си вземе багажа! А бе, хора, помислете добре: след като трудно е излязла, да не би да е луда да се върне пак?

- Прав си, Слави - рекох. - Не мога да си обясня само защо на 5 април каза по телевизията и цяла България я чу, че след като са проверили и са се убедили, че вътре в автобуса няма повече деца, са тръгнали. И с това си навлече гнева на родителите; и то, може би, с основание, защото после се оказа, че децата са вътре в автобуса. (Обяснението, което ми бе дадено по-късно, беше, че сърбите били казали, че вътре в автобуса няма повече деца, а Виолета и Ценка цяла нощ се питали къде са изчезнали, тъй като, според тях, е трябвало да има още – б. а.)

- Не знам защо го каза, но не трябваше да го казва – промълви кметът.

Говорихме още 2–3 часа. Коментирахме, обсъждахме създалата се ситуация и в един момент кметът каза:

- Добре, нещата са ясни. Виновна или не, Виолета Пеева трябва да си подаде оставката - да бъде убедена да си подаде оставката, за да снемем

малко напрежението. Чуваш ли, Милена? Добре. Подава я. Оттук нататък какво правим?

-?

- Кой ще застъпи на нейното място и ще изпълнява временно длъжността “директор” на “Катранов”?

Преди някой да е казал нещо, аз се обадох:

- Смятам, че е редно да има някаква приемственост в управлението. Училището си има заместник - директор, така че нека той, временно, до провеждането на конкурса, да изпълнява длъжността “директор”.

- Кой е заместник - директорът? – попита кметът.

- Наталия Лечкова – отговорих аз.

- Добре – каза кметът. Милена, имаш ли номера на Крушева (шефката на инспектората в Търново – б.а.)? Търси я, за да ѝ съобщим. И нека Виолета Пеева да бъде убедена да си подаде оставката. Така ще бъде по-добре и за самата нея! Що се отнася до “Катранов”...Аз съм учил в това училище. Държа на него. ”Катранов” е било и ще бъде! – заключи кметът.

Върнахме се отново към случая Лим. И в един подходящ момент, аз реших да разкрия това, заради което исках да се срещна с кмета Благов.

- От моя гледна точка, всичко това се случи не случайно на Цветница, срещу Великден, и съвсем не случайно преживяхме всички свищовлии истинска страстна, т.е. на страданията седмица. А 1977 година и земетресението? Сякаш Свищов е прокълнат град! Може би сме много грешни и всичките тези деца изкупили нашите грехове, защото, аз поне, познавах повечето от тях, и мога да кажа, че ако не са били най-добрите, то са били поне едни от най-добрите. Така че, тяхната смърт беше истинско жертвоприношение на Бога. И кой ги принесе в жертва? – Шофьорът Илия! А знаете ли кой е покровителят на нашия град?

- Свети Илия – каза кметът.

- А знаете ли в какво окаяно състояние се намира неговата църква? Знаете ли, че на покрива има поне една дузина дървета - не треви, не дори и храсти, а направо дървета?! А после се чудим защо ни се случило това, защо ни се случило онова! А се говори, че Ванга била казала навремето, че свищовлии ще страдат, докато не възстановят една стара сграда в своя град. Предполага се, че става въпрос именно за църквата

“Св. Илия”. Мисля, че час по-скоро трябва да го направим, ако не искаме да продължават да умират децата ни.

Идеята беше приета и събранието приключи, а след това, на първото заседание на Общинския съвет, всички общинари гласуваха единодушно и станаха инициативен комитет за възстановяването на храма “Св. Илия”.

8

На следващия ден отидох на работа. Трябваше да съобщя на Лечкова решението на общинското ръководство. Когато ѝ казах обаче, тя категорично заяви:

- Ама аз не ставам за директор! Това не е за мен... Не съм добре с нервите... Не мога да издържа на това огромно напрежение, особено след този случай. Не, не, не мога - не е за мен!

Аз повдигнах рамене и казах:

- Ами тогава не знам. Оправяйте се!

Властта не ме привличаше. И досега се чудя какво толкова намират хората в нея, та се стремят с всевъзможни средства да се докопат до някоя ръководна длъжност. За мен това е плод на усещането за вътрешна непълноценност и неудовлетвореност, както и опит (чрез придобиването на власт) да се издигнат в очите на другите, а - по този начин - и в своите собствени. Механизмът на този процес е компенсаторен и той води до измамното усещане, че си нещо, което в действителност не си. Когато човек се чувства вътрешно удовлетворен, пълноценен, щастлив, разгърнал се или поне осъзнаващ своя потенциал, тогава той не се

стреми, защото няма такава необходимост, към титли, звания и ръководни длъжности. Доволен е от себе си такъв, какъвто е. Тук и сега. Затова и когато през февруари 2005 година щеше да се проведе конкурс за директор на училището, той нямаше да представлява интерес за мен. Много хора бяха изненадани и не вярваха, че няма да се кандидатирам. После започнаха да търсят обяснения - че съм се страхувал от провал, че не съм искал да поема отговорност... А пред кмета и пред заместник-кмета Емил Димитров щях да бъда пределно ясен и категоричен:

- За мен това, дали да си остана учител, или да стана директор, е избор между любовта и властта. Вие не сте били учители и може и да не ме разберете, но трябва да ви кажа, че учителската професия ми дава такава възможност да дам и да получа любов, колкото нито една друга професия не би ми дала. Затова си обичам работата и до голяма степен се чувствам удовлетворен, защото съм попаднал на мястото си, а това е нещо много важно, да не кажа най-важното: всеки от нас да си бъде на мястото! Моята ученичка Светослава казваше (много умно дете беше!): "Всеки човек е единствен и неповторим. Затова всеки трябва да прилича на себе си". Аз дори не искам да приличам на себе си, а да б ъ д а себе си, защото знам, че няма нищо по-ценно от това!

После щях да се кая за тази моя nihilистична реакция и безучастност впоследствие, при решаването на един толкова важен проблем като този – кой, в тази толкова сложна и деликатна ситуация, щеше да поеме директорския пост в "Катранов".

Чрез различни машинации и задкулисни игри, за които не ми се говори, след като и някои от по – опитните колеги не събраха смелост да поемат отговорност, бе назначен младият колега (учител по география) - Генади Иванов. Изборът му предизвика известно напрежение в и без това напрегнатата ситуация.

Емил Димитров ми се обади по телефона:

- Борко, като си свършиш часовете, моля те, мини през общината. Искам да поговорим.

Отидох. Чакаха ме двамата с кмета.

- Кой е този Генади Иванов? Какъв е? Нито сме го чували, нито сме го виждали! И кой го сложи на директорския стол? Какво е твоето мнение за него и за случилото се? – питаха двамата в недоумение и видимо

раздразнени, защото назначаването му беше станало без тяхно знание и съгласие.

- Ами, кой е..? – Младо момче, около 30-те, от Левски. От две години някъде е в училището и града. Заместваше по география. Не е лошо момчето, но заради начина, по който беше избран, заради това, че му липсва даже достатъчно учителски опит – да не говорим за липсата на административен, аз се притеснявам, че ще се превърне в мasha в ръцете на тези, които си го назначиха - заместник-директорите (Лечкова и най - вече Георгиева). Той е добряк – мек, отстъпчив, дипломатичен – удобен е за тях. Чудесно биха могли да го използват за прикритие, а те да му дърпат конците и да управляват чрез него. Оттук идват притесненията ми...

- Е, сега какво да правим? Ако трябва да стопираме избора му? Ако е необходимо, направете подписка и я изпратете до инспектората... - каза кметът.

Не исках да се забърквам в подобна история. Нито бях приритал за директорския стол, нито пък исках действията ми да се изтълкуват погрешно – в смисъл, че понеже искам аз да бъда директор... Затова магнах с ръка.

- Абе, да го оставим. Иначе не е лошо момче. Ако гледам личния си интерес – приятели сме. Дано да се справи, макар че не смятам, че този избор беше най-удачният. Но ще го подкрепя.

- Добре тогава. Удари му едно рамо! – каза кметът и разговорът ни приключи.

Тогава явно подцених ситуацията, но това щях да го осъзная малко по-късно.

9

Един ден отидохме с приятели – колеги - да видим как е Верчето. Разбира се, и тя, както и другите учителки, не беше в добро състояние. Много ѝ тежеше това, че беше направила всичко, според силите си, за да спасява, а като че ли хората не го оценяваха и не го признаваха, а напротив – даже я обвиняваха. Родителите на загиналите деца казваха /с изключение в началото, когато Ламби – бащата на Глория, на два пъти по телевизията ѝ благодари за това, че е спасила другата му дъщеря - Рени, - но след това и той се отрече от думите си/:

- А бе, не ни говори за Вера Блажева! Какво е спасявала тя горе, от покрива на автобуса? Нали се вижда от кадрите, излъчени по телевизията, че косата ѝ е суха? Кого е спасявала тя, след като и косата даже не си е намокрила? Иначе ми се пише героиня!...

Дразнеше ги с медийните си изяви, с агресивния си и контранастъпателен тон, с това, че еди кога си била облечена с червена рокля, че в деня на погребението била на заведение с Ценка Попова и поискала да пуснат телевизора, за да се видели на новините; че след поредната атака от страна на Наталия, майката на Глория - ѝ била казала, че не я е карала да си пуска детето на екскурзия; че в деня на погребението си била направила снимка заедно с Ценка Попова, Виолета Пеева и спасителите. Колко били усмихнати, весели и щастливи!

Когато, пред родителите, се опитвах да я защитавам, те започваха да ми изреждат всичките тези неща (впрочем, тя ги отричаше, с изключение на снимката). Аз отново повтарях пред тях това, което е направила, и им казвах:

- Разберете бе, хора! Ако не е била Вера, сигурен съм – жертвите щяха да бъдат повече! Тя е изтеглила десетина човека, като част от тях са били деца. Несправедливи сте, недейте!

Особено се дразнех, когато коментираха кадрите, при които Ценка Попова излиза на брега и Вера я посреща и загръща с едно одеало.

- Ето, вижте ги! Колко са весели и щастливи: ”Ценке, спасихме се!”

Аз, разбира се, не виждах нищо такова, защото то и нямаше. За мен това беше чудовищно изопачаване на суровия факт. Това, което виждах, беше истерията на Ценка Попова и опитите на Вера да я успокои и утеша. За каквато и радост да се говори в този момент, е, меко казано, арогантно, вулгарно, несправедливо и непочтено. Казах им разпалено:

- Как може да говорите такива неща? Вие не видяхте ли, че Ценка не беше на себе си, погледът ѝ беше обезумял, неадекватен. И двете бяха страшно много разстроени.

- А, не! Не ни говори! – не искаха да чуят нищо по-различно от тяхното мнение за нещата.

Семейството на Глория редовно я тормозеше по телефона. Вера, която беше много лъчезарен, слънчев, жизнерадостен и позитивен човек, беше видимо притеснена от това, което става - разстроена, потисната, изнервена. Говореше:

- Стана така, че да съжаляваме, че сме оцелели. Ама какво да правя? Не мога да върна нещата назад. Иначе, ако можех – предпочитам аз да се бях удавила, за сметка на двете деца от Царевец – Женя и Глория. Ах, само ако можех да дам моя живот, като откуп за техния!

Очите ѝ бяха зачервени. Явно е имала много безсънни нощи, съпроводени с плач.

На изпроводяк, майка ѝ каза, като гледаше с надежда към мен:

- Приятели сте ѝ. Моля ви, направете нещо! Не може да продължава така! Направо ни побъркват! Направете нещо, за да се осъществи среща между учителите и родителите.

Сякаш в този момент осъзнах, че съм подходящият човек, който може да работи за организирането и осъществяването на такава среща. Казах:

- Аз се наемам да осъществя срещата, тъй като се познавам с част от родителите. Имам връзки и с общинското ръководство... Така че, наистина мога да направя нещо по въпроса и ще направя, каквото зависи от мен, защото, наистина, е крайно време да се проведе тази среща. Минаха вече двайсетина дни...

Това беше началото на моята посредническа мисия. Същия ден се обадох на Виолета. Преди това вече бях говорил и с Боряна, и с Ценка. Всички те настояваха за среща, но не искаха тя да става в присъствието на медии.

10

Три дни след това, докато бях у Боряна, ми звънна мобилният телефон.

- Ало, Борко, здравей! Евтим ти се обажда. Аз съм в училище с Десислава Стоянова, репортерката от bTV. Насочих я към тебе, защото са я накарали да направи материал за учителите, които са били на екскурзията. Да ти я дам да се разберете с нея.

- Добре, дай ми я! – рекох.

- Здравейте, много ми е приятно да Ви чуя. Натоварили са ме с една задача и искам да Ви помоля да ми съдействате, тъй като разбрах, че Вие поддържате близка връзка с учителите. Искаме да покажем другата гледна точка – тази на учителите. Как се чувстват те 20 дни след случилото се? Насочихме се към Вера Блажева, защото тя била най-комуникативна... Но, ако примерно Боряна Кожухарова е съгласна, добре би било хората да я чуят.

Бях говорил вече с Боряна по въпроса. Въпреки че се опитвах да я убедя, че ще има полза, ако от нея вземат интервю, тя каза, че не била в състояние да застане пред телевизионна камера – щяла само да плаче и да се излага пред хората, като не може да върже едно свястно изречение.

- Но, Борянке! Така даже ще бъде по-добре. Хората нямат нужда от измислен, фалшив, лустросан образ. На тях ще им въздействаш, ако те видят такава, каквато си – искрена, непосредствена, измъчена, скърбяща,

сломена, съкрушена. Те ще повярват на сълзите ти, само им дай възможност да те видят!

- Не, не, не мога! – категорична беше тя.

Затова казах на Деси, че ще я заведа в Царевец, но без да гарантирам, че Вера ще говори пред камера.

Отидохме. Първо преживяхме малко объркване, защото на Вера свекърва ѝ беше на двора, с един маркуч в ръка.

- Елате, елате да ви зашибам с този маркуч! – викна тя, след като ни видя.

Аз се чудех дали говори сериозно, или се майтапи. Деси беше видимо притеснена и я попита какво сме направили, за да бъдем посрещнати по този начин. Тя ѝ припомни предишен материал, излъчен по bTV, в който, според нея, думите на Вера са били орязани, и то с манипулативна цел. Така че да не си мислим, че Вера ще говори пред камера. Деси се опита да я убеди, че е добронамерена, а Вера ни покани вътре, като каза да не обръщаме внимание на свекърва ѝ.

Влязохме в една стая, където, кажи-речи се беше събрала цялата рода – родителите на Вера, родителите на Блажо - съпруга ѝ, Генчо - близък приятел на Вера и Блажо. Водиха се дълги преговори. В началото Вера действително не искаше да каже нищо пред камерата, но аз ѝ казах, че наистина, може би, е по-добре по-често да се чува и учителската гледна точка. В противен случай, естествено е хората, които чуват само едната страна – тази на родителите - да смятат учителите за виновни и да се настроят срещу тях. Вера се колеба дълго време, но най-накрая склони. Младата и напориста репортерка ѝ каза:

- Значи, няма да вземам пространно интервю. Искам да ми кажеш три - четири изречения, но те да са пределно концентрирани и да съдържат в себе си твоята истина за нещата.

Аз пък, от своя страна, я посъветвах:

- И, Верче! Внимавай с тона! Разбери - не трябва да бъде агресивен, настъпателен. Не бива да създаваш усещането, че, защитавайки се, нападаш. Родителите искат да те видят, че и ти скърбиш за техните деца, че дълбоко съжаляваш за случилото се.

Но Вера си е Вера. Въпреки инструкциите и указанията, тя отново започна да говори така, все едно че дискутира с родителите. И отново медийната ѝ изява не беше възприета и оценена положително...

След това си тръгнахме. Деси ме попита къде да ме оставят, а аз, от своя страна, се заинтересувах къде отиват.

- На среща с Тодор Братов в неговия офис.

Казах ѝ:

- Карайте ме тогава направо там. И аз трябва да се видя с него.

Колата спря пред офиса и през прозореца видях, че той беше почернял от присъствието на родителите на загиналите деца. Но връщане назад нямаше. Поех дълбоко въздух, казах си мислено: "Бог да бъде с мен!" - и заедно с Деси влязохме в офиса и поздравихме събралите се. Тя се отдели по-встрани, за да разговаря с Тошко, а аз се изправих до родителите, които бяха насядали около една маса. Заех позиция между Илиян (бащата на Лора) и Анелия (майката на Светослава). Изпълних се с милост и състрадание. Мълчаливо сложих ръка на рамото на Анелия, след което приклекнах до нея и тихичко промълвих:

- Много я обичах... като свое дете...Тя ми беше любимката... И само като си помисля, че имах планове - като се затопли времето, да я поканя въкъщи да се запознае с моите дъщери и да си играят на двора... да станат приятелки...

Тя повдигна рамене, сякаш искаше да ми каже: "Какво да се прави. Това е животът. Безпомощна съм пред съдбата. Нищо не мога да направя. Знаеш ли какво е? – аз съм го родила това прекрасно дете, аз съм го отгледала, възпитала... Знаеш ли колко безсънни нощи съм имала над детското ѝ легълце и колко съм се молила за нейното здраве? Защо я загубих? Защо Бог ми я отне? А колко добричка ми беше, милата! Каква помощница на мама! И как се грижеше - като майка - за братчето си Васко! Много, много ми помагаше! Малко е да кажа, че ми липсва! Та тя беше моят живот!"

Сълзи се появиха в очите ѝ. Чрез нея в този момент усещах как се докосвам до дълбините на майчиното страдание. Чувствах я близка, много близка, въпреки че за мен беше почти непозната. Но аз обичах тази жена, защото тя беше дала живот на Светослава... И моята любов към Светла се

разпростираше върху всички, които тя бе обичала, а - кой знае – може би и продължаваше да обича...

- А знаеш ли, че в последно време нещо моите дъщери се сближиха с твоя Васко?

- Нека да си играят – каза тя и извади кутия с бонбони. Вземи си. Васил днес има рожден ден.

Взех си един бонбон, след което се изправих. Сложих ръка на рамото на Илиян и казах, че съм дошъл да им съобщя за желанието на учителите да се срещнат с тях. Нина Гергова (майка на Александра) и Силвия Манзарова (майка на Юли) викнаха срещу мен:

- Защо пращат парламентъор? Няма ли очи да се изправят пред нас и да се разберем без посредници? Те, те да дойдат, а не да пращат парламентъор!

- Вижте – опитах се да ги успокоя. Първо - не ме пращат те! Вярно е – искат, настояват да се срещнат с вас и да отговорят на вашите въпроси. Но в момента между вас и тях има пропаст. И аз идвам доброволно и искам да се превърна в мост, тъй като съм дълбоко свързан и с вас, и с тях. С вас чрез децата, които загинаха, защото преподавах на седем от тях, а на четири бях класен. Обичах тези деца и самият аз искам да разбера истината за тяхната смърт. Освен това, с някои от вас сме приятели – познаваме се отдавна... Искам да ви помогна, както искам да помогна и на моите колеги - с Боряна и Вера ме свързват не само колегиални, но и приятелски взаимоотношения. Искам да ви кажа, че и аз като вас, в началото, преди да чуя техните разкази за случилото се, бях склонен да ги обвинявам. Но след като чух разказите им, след като разбрах за какво става дума... Трябва да ви кажа – не мога да ги обвинявам! Не съм техен адвокат, но не мога и да ги съдя, защото, честно казано, никой от нас не може да каже със сигурност как щеше да реагира, ако беше там. И няма никаква гаранция, че нашата реакция щеше да бъде по-адекватна от тяхната. Затова ви моля да се срещнете с тях, да изслушате техните разкази така, както аз ги изслушах, и да им зададете въпросите, които ви вълнуват. Разберете – те са хора като всички нас. Не са по-добри, но не са и по-лоши. И те са жертви на това нещастно стечение на обстоятелствата, а не убийци!

- Борко – изправи се Илиян. Познаваме се отдавна. Знам, че си достоен човек и че колегиалното ти чувство не ти позволява да обвиняваш учителите. Но ти знаеш как самият ти, ако беше там, щеше да реагираш. Знаеш, нали?

- Не, Илияне. Не знам. Не мога да знам. Би ми се искало да вярвам, че щях да бъда "герой". Че щях да скачам в автобуса и да вадя деца...Но дали щях да го направя, ей Богу, не знам. И никой от нас не знае със сигурност!

- Не! Аз те познавам от дете и знам, че щеше да застанеш отдолу под люка и да подаваш деца.

- Не знам, не знам, Илияне. Как да ти кажа. Не съм бил там. Не съм попадал в подобна ситуация. Затова и как да ги съдим тези хора? Как можем да ги обвиняваме, като не знаем изобщо как са се чувствали? Ясно е, нормално е, че първо е задействал инстинктът за самосъхранение. След това вече, Боряна Кожухарова е проявила героизъм, като се е гмурнала в автобуса 2 – 3 пъти и е извадила Юли и Антоана. Аз я познавам много добре. Тя е изключителен човек и, може би, дори ни превъзхожда всички нас...

- Да, ама не е извадила моето дете. Какво ме топли мен това? – възропта Илиян.

- Илияне, не говори така! Не може да се говори така. Вярно е. Отчитаме това, което е направила Боряна Кожухарова, но другите какво са направили? Защо никой от тях не е влязъл в автобуса да вади деца? Защо първо не са дали възможност на децата да излязат и чак тогава възрастните? – обадиха се някои от другите родители.

- Кой от другите да влезе? Лично питах Вера защо не е влязла. Тя ми каза, че не може да плува. Е, можем ли да я обвиняваме? Или Ценка Попова. Знаете ли в какво състояние е била? Това, което психолозите наричат "ступор". Пълен блокаж от изпитания ужас. И е седяла неподвижна на седалката. Ако не е била Вера да я хване за яката и да я издърпа, е щяла да се удави. Дори, според Вера, тя вече била глътнала малко вода. Е, можем ли да я обвиняваме? Или Виолета Пеева? Самите вие казвате, че трудно е излязла от автобуса, а в същото време искате да се върне обратно, за да вади деца. Как да стане това?

- Ами да не беше излизала. Да беше дала възможност на децата – те да излизат, а не с дебелия си задник да запречи люка и пет минути да не могат да я изтеглят. През това време колко деца щяха да се спасят! – обади се Илиян.

- Вярно е – съгласих се аз. Казано е, че капитанът последен напуска потъващия кораб, но помислете реално – можем ли да искаме подобно нещо от нея? Та става въпрос за живота! И колко от нас биха жертвали собствения си живот заради някой друг? Лесно е да се говори, но трудно е да се направи. Вярно е – не е достойно поведение, но не бих казал, че е и подсъдно. Обяснимо е - трудно е човек да се пребори с инстинкта за самосъхранение. На всеки му е мил животът. Лесно ни е да съдим – трудно ни е да разберем, а с разбирането идва и прошката.

- Е, ти сега да не искаш да плеснем с ръце и да се прегърнем с тях?! Ами защо са оставили цяла нощ децата ни в автобуса? Защо не са ги извадили? Защо казаха, че са си тръгнали, когато в автобуса не е имало повече деца, а на следващия ден следобед извадиха децата именно от автобуса?

- Вижте, не съм техен адвокат и не мога да ви отговоря на всички въпроси. Срещнете се с тях, питайте ги... Нека ви отговорят – казах аз и се оттеглих по-встрани, тъй като насочиха телевизионната камера към родителите. Застанах до Дидка (майката на Антония), която беше седнала зад компютъра. Прегърнах я мълчаливо, а очите ни започнаха да се изпълват със сълзи. Тонито, Дидка и Тошко бяха другата ми голяма болка. Обичах ги и ги уважавах много. Имах ги за близки хора, за свои приятели. Искях да им помогна по някакъв начин, но как? Как да утетиш родители, загубили любимото си дете? Можех само да споделям мъката им.

- Не мога, не мога да повярвам, че всичко това се е случило и Тонито вече я няма. Разбираш ли? Не мога да повярвам! Не мога да вляза в стаята ѝ. Не съм влизала - и всичко там си седи така, както си беше, преди да замине. И замина, облечена с мои дрехи – вече ѝ ставаха. Поне добре, че се сдобрихме, защото се бяхме скарали нещо - прегърнах я и я целунах на тръгване, иначе нямаше да мога да си го простя! А знаеш ли как се беше засилила тази учебна година? – Само шестици - от горе до долу! И тази екскурзия ѝ беше като награда за отличния успех и като подарък за рождения ѝ ден. Какъв подарък! А преди да се случи това, с Тошко все

едни води, реки сънувахме... Дори тогава, когато се е случило, аз имах предчувствие. Готвех в кухнята и изведнъж избухнах в плач. Не знаех какво, но бях сигурна, че нещо се е случило. Нещо много лошо. Тошко ме прегърна и започна да ме успокоява, че няма нищо и че нищо лошо не се е случило. Аз обаче не му вярвах, макар че исках, но... усещах го, знаех го – не знам как и откъде, но знаех, че нещо непоправимо се е случило. И още към полунощ разбрахме за катастрофата. Боже, колко се надявахме, че Тонито ще е между оцелелите! И как, от миг на миг, надеждата ни се изпаряваше и все повече и повече се отчайвахме... Когато разбрахме, че е от безследно изчезналите, Тошко замина, за да я търси някъде по чукарите (с такова впечатление бяхме останали от това, което бяха съобщили до момента – автобусът полетял в 40 – метрова пропаст!). И после... Не, не мога да повярвам! – избухна в плач Дидка.

И аз плачех с нея и се опитвах някак си да я успокоя.

- Не мога да повярвам... детето ми да го няма... детето ми да се удави... а да няма виновни!

- Дидке, за съжаление, в живота се случват такива неща. Това е просто един нещастен случай, стечение на обстоятелствата. Кой да предположи, че ще се случи подобно нещо? И кого да виним? Ами ако така е било предопределено?

- Направо не ми се живее – рече тя. Нямам мотивация за живот и ако не беше синът ми Дани, сигурно щях да нарежа всичко и да стана монахиня.

- Заради живите, които обичаш, трябва да намериш сили да продължиш. Дани също има нужда от твоите грижи и любов. Нека мъката ти по Тонито да не бъде за сметка на Дани.

- Знам, знам, че е така, но ми е много тежко – изхлипа тя.

В това време дойде Тошко. Обърнах се към двамата и им казах:

- Днес научих от класната на Тонито, че в последния момент тя си е разменила мястото с Кристина, защото Кристина я била помолила, тъй като искала да гледа филма “Гладиатора”, а Тонито го била гледала и отстъпила мястото си. А, може би, ако не си бяха разменили местата...

Тошко и Дидка в един глас ме прекъснаха:

- Ама тя къде е седяла? Някъде отпред ли?

Понеже от информацията, която ми беше дала учителката Елена Йорданова, бях останал точно с такова впечатление, без да искам, за което съжалявам, ги подведох:

- Да! Тонито е била отпред, а Кристина - отзад...

Просълзени и крайно развълнувани, Тошко и Даниела се обърнаха към другите родители. Тошко каза:

- Ей, хора, разбрахте ли? Току-що научихме, че в последния момент Тонито си е разменила мястото с Кристина, която е седяла отзад, и може би това е струвало живота на детето ни.

В следващия момент обаче Тошко се усети, че изказаните думи противоречат на тяхната основна версия - че съдбата на участниците в екскурзията не е зависела от мястото, което са заемали в автобуса, а най-вече от възрастта - по-големите, съответно, са по-силни и не са дали шанс на по-малките да се спасят, защото са гледали да спасят първо себе си. Затова той веднага допълни:

- Не, не... Разбира се, че не е вярно... Какви глупости говоря! Не искам да кажа, че тези, които са били отпред, са се спасили, а тези, които са били отзад, са загинали. Просто възрастните не са дали шанс на нашите деца и живеят за тяхна сметка!

А в действителност какво ли се беше случило? Защо Тонито не беше успяла да се спаси, при положение че е била непосредствено до втория люк, а баща ѝ твърдеше, че е можела да плува много добре, тъй като от малка я е водил със себе си на Дунава. Спомних си за това, което беше разказвала Теодора - как осъзнавала, че трябва да се придвижи към люка, а в същото време се блъскала в прозореца на автобуса... Дали не се е случило нещо подобно и с Тонито, без да има обаче шанса на Теодора?

След малко рекох на Тошко:

- Тошко,нека да се разберем за тази среща. Значи те /учителите/ искат да бъде при закрити врати без никакви медии...

- О, кей – каза той. При закрити врати, без никакви медии.

- Да присъства кметът на срещата – продължих аз.

- О, кей!

- И, по възможност, представител на автобусната фирма “Дилижанс експрес”.

- Само че това не мога да го уредя и не знам изобщо дали някой ще бъде в състояние да докара някой от фирмата, тъй като ние направихме проучване и достигнахме до извода, че зад фирмата стои “голяма клечка”. Може би и поради тази причина не се вади автобусът от реката и се опитват да замаскират нещата. Ако наистина зад фирмата стоят високопоставени лица, разбираш за какво става дума. И ти идваш и ни казваш, че по препоръка на психолозите, учителите досега не се били срещнали с нас. Ами естествено – кой ги изпрати тези психолози? Правителството, Министерството на образованието, на здравеопазването... Те са поръчкови. Помни ми думата, че от Правителството ще направят всичко възможно да покрият нещата, да оправдаят учителите и да кажат, че няма виновни. Но ние няма да ги оставим така ! Ще се борим...

- Тошко, не виждам логика в цялата работа. Ако наистина зад фирмата стои някой “голям човек”, то тогава не виждам защо ще се опитват да защитават учителите. Напротив – щяха да се опитат да насочат вниманието към тях - и върху тях да се стовари цялата вина.

- А бе, ще видим – рече Тошко и се разделихме.

11

След два - три дни новоназначеният директор ме извика в дирекцията. Подаде ми едно листче.

- Виж какво се получи.

На листчето пишеше следното:

Отговор

на родителите на загиналите деца
към поканата за разговор с учителите
/организаторите/ на екскурзията в Дубровник

На 27 април 2004 година при нас, родителите на загиналите деца при река Лим, дойде учител, упълномощен от ръководителите на екскурзията, с предложение за среща, на която да присъстват родителите, учителите и г-н кмета на гр. Свищов - Станислав Благов.

Бяхме принудени да зададем въпросите публично и желаем да се отговори публично, като предоставим възможност на обществеността да зададе своите въпроси.

Директорът ме погледна въпросително.

- Какво мислиш за това?

- И аз не знам какво да мисля. Едно се разбираме, друго се получава. И интересно, че няма нито подпис или подписи, нито имена, нито печат. Създава впечатление за подхвърлено листче, написано, примерно, от един родител, без знанието на другите. И даже този анонимен автор изглежда не ми знае името. Ще отида в офиса на Тошко Братов, за да видя как стоят нещата.

Отидох. Тошко беше там. Още с влизането си усетих, че той малко се сконфузи. Сложих листчето пред него.

- Тошко, това вие ли сте го писали?

- Да – рече той.

- Е, добре. Защо? Нали се уговорихме нещо?

- Да, аз бях съгласен, но какво да правя, като другите родители не са? Онази вечер се събрахме и решихме, че искаме на нашите въпроси да се отговаря публично.

- Виж... Аз съм също на мнение, че за тях /учителите/ е добре срещата да се излъчи директно или на запис, но цялата, без да се орязва нищо. Само че си мисля, че те няма да се съгласят.

- Защо? От какво се притесняват? Или са им гузни съвестите?

- Не! Просто смятат, че това е проблем между вас и тях, а не обществен. А вие искате да превърнете срещата в обществен съд, като им отправите публично обвинение. Аз ще говоря с тях, но ми се струва, че ще ударим на камък.

Междувременно, беше открито тялото на Светльо. Отново беше обявен траурен ден. Зонка, колежка и близка приятелка, човек от учителската компания, като гледаше какво е душевното състояние на Боряна, ни предложи, в деня преди погребението:

- Елате утре с Борето, с Вера, ако иска и Ценка, на Вардим, у нас. Няма смисъл да се натоварвате допълнително, като ходите на погребението. А даже и да останете в града... Няма да бъде добре за вас!

Въпреки всичко, ние с Боряна желяхме да уважим паметта на Светльо - още повече, че аз му бях преподавал в 5 и 6 клас и бях с отлични впечатления от него – разкошно дете, добро, незлобливо, даже малко притеснително, но много интелигентно, с будно съзнание и свенлива усмивка. Определено го чувствах близък. Обичах го, и към досегашната ми огромна рана се прибави още една. "Милият Светльо! Какъв "късмет" само е имал, горкият! Ако не беше любимец на Ценка Попова... Ако не беше миналата година в нейния клас... Ако Тошко и Марин, негови съученици и приятели, не бяха тръгнали на тази пуста екскурзия... Но, за съжаление, в живота няма "ако". Жалко за прекършения полет! Жалко за неразгърнатия потенциал! Жалко за мечтите му, които никога няма да станат реалност! И той, милият приятел, беше

единственото дете от тези, които се водеха безследно изчезнали; което ми се обади, като ме посети в съня ми в нощта, изпълнена с тревожна неизвестност. И аз още тогава разбрах участта му... Той не беше груб, нахален, агресивен. И може би точно тази негова деликатност и фина, нежна душевност, мекота и отстъпчивост бяха се оказали решителни в оня съдбовен момент. Поне това беше усещането от съня ми.

Настъпи денят на погребението. Станах към седем и половина, измих се и слязох в лятната ни кухничка да си направя кафе. Към осем се обади Боряна. Беше силно притеснена, разтревожена, обърквана. Говореше на пресекулки:

- Бориславе, Боряна ти се обажда... Едва дочаках да стане осем часа... Не издържам повече... Ще взема да се самоубия....Побърквам се!

Изби ме студена пот, защото я познавах добре и усетих искреността на тона ѝ. Казах ѝ:

- Борянке, успокой се! Чакай ме – сега идвам!

Стана ми ясно, че в никакъв случай не трябваше да допускам да ходи на погребението. Само това ѝ трябваше!... Затова решихме да отидем до Вардим. Зонка ни посрещна. Седнахме на двора. По-късно дойдоха Вера, Блажо и Генчо. Говорихме, коментирахме, обсъждахме, Генчо дори се разпали. Нападна нас, учителите от “Катранов”, че не ставаме за нищо. Че сме били страхливци, като сме позволявали такова отношение към колегите–учители, без да се противопоставяме на нападките, без да напишем декларация в тяхна подкрепа.

Истината е, че и родителите /особено Илиян/ поставяха този проблем - защо ние, учителите, не излезем с позиция по това, което се е случило? Аз бях напълно съгласен с тях – редно беше не да се правим, че проблемът не ни засяга, а наистина с достойнство да изразим позицията на училището. И тъй като познавах най-добре ситуацията и от двете страни, освен това бях и литератор и бях приел нещата присърце, реших, че е най-удачно аз да изложа училищната позиция такава, каквато смятах, че трябва да бъде. Свиках училищното ръководство, плюс педагогическия съветник Евтим Иванов, и им изложих идеята си и, разбира се, от какво е продиктувана тя – ситуацията изискваше ние да излезем с декларация. Единствено Генади Иванов беше резервиран и каза, че е по-добре да не

излизаме с никаква позиция, за да не взривим обстановката. Аз предложих:

- Нека да напиша един примерен текст и утре да ви го донеса. Ако ви хареса и го одобрите, ще свикаме Общо събрание, на което да го гласуваме.

Те се съгласиха и аз го написах. На следващия ден, в същия състав, се събрахме отново в дирекцията. Генади отново каза:

- Дайте да не излизаме с никаква декларация! Ето, тази сутрин говорих със заместник-кмета Станислав Димитров. И той ме посъветва, най-добре, да си мълчим и да не изразяваме позиция.

Аз казах:

- Нека, все пак, да ви прочета това, което съм написал, и тогава ще видим...

Те се съгласиха с мен . Започнах:

О Б Р Ъ Щ Е Н И Е

от учителите и служителите в СОУ “Николай Катранов”

Във връзка с трагичния инцидент при река Лим от 4.04.2004 година ние – учителите и служителите от СОУ”Н.Катранов” - изразяваме огромната си болка и скръб от загубата на нашите прекрасни деца. Боли ни и скърбим заедно с родителите, защото и ние сме родители, и ние можехме да сме на тяхното място. Молим ги за прошка и дано те да успеят да надмогнат скръбта си и да ни простят!

Боли ни и за учителите, участници в злополучната екскурзия, защото ги познаваме като отлични професионалисти и като хора с чувство за дълг и отговорност. Осъзнаваме, че и ние можехме да бъдем на тяхното място и при възникналата извънредна ситуация никой от нас не е в състояние категорично да заяви, че би могъл да действа по-адекватно и да направи нещо повече за спасяването на децата от това, което са направили въпросните учители. А те – всеки според силите си – са се борили, както отбелязва един от спасителите Изудин Пушия, да извадят от автобуса и да спасят колкото се може повече деца, и ако не бяха техните

усилия, вероятно трагедията щеше да бъде още по-голяма. В тази критична ситуация сигурно има допуснати грешки и неправилни действия, но с оглед на стреса и на огромното психологическо напрежение, на което са били изложени нашите колеги, това е разбираемо. Ето защо не можем да си позволим да ги осъждаме. Не можем да позволим и в тяхно лице да се търси изкупителна жертва. Това, според нас, е погрешен подход, защото изкупителната жертва няма да върне любимите ни деца, нито ще облекчи мъката ни. За нас цялата тази трагедия е просто стечение на обстоятелствата, един нещастен случай, при който съдбата на всеки един от участниците е зависела не от възрастта, а от мястото, което са заемали в автобуса, от типа нервна система, от личностните им качества и воля за живот.

Подкрепяме искането на родителите и на част от свищовската общественост да се продължи издирването на последното от децата, както и да се извади злополучния автобус от реката.

Настояваме, както и самите учители – организатори на екскурзията, - в най-скоро време да се проведе среща–разговор между тях и родителите на загиналите деца, за да се даде отговор на въпросите, които витаят в общественото пространство, и да се спрат спекулациите, свързани с имената на въпросните учители, уронващи както техния личен авторитет, така и авторитета на учителството, а и на училището, в което работим.

Въздействието беше поразително. Евтим Иванов възкликна:

- Браво, Боре! Много добре си го написал! Точно нещо такова трябваше да се напише!

- Постарах се да го напиша, като имах предвид, че ситуацията е много деликатна, взривоопасна... Затова гледах всяка дума да бъде точно подбрана, премерена... Стремях се в текста да има баланс, така че хем да не бъдат наранени родителите, хем да звучи и като много фина, деликатна подкрепа за колегите–учители.

Общото мнение беше, че много добре съм го написал и че този текст може да бъде официалната позиция на училището по случая.

Коментира се само дали трябва да бъде декларация, позиция или обръщение. Спряхме се на последния вариант и насрочихме за понеделник (3 май) Общо събрание след часовете. Дадох текста на секретарките, за да го наберат на компютъра и да го извадят в 2–3 екземпляра – за мен, за директора, а в понеделник сутрин един от екземплярите трябваше да се окачи в учителската стая, за да бъдат запознати колегите с текста преди събранието, на което трябваше да го обсъдим, да го коригираме, където се налага, и да го гласуваме като официална позиция на училището.

В петък на обяд Генеди е вече разколебан – трябва ли или не трябва да излизаме с позиция? Като че ли е по-безопасно, ако просто си замълчим...

Касиерката Янка, която е близка приятелка с родителите на Светослава, решава да бъде инициативна. Тъй като поддържа приятелски отношения с Ценка, отива при нея и ѝ преразказва обръщението по такъв начин, че Ценка остава с впечатлението, че едва ли не с това обръщение ще дам основание на родителите да ги вкарат в затвора, тъй като се признавала тяхната вина и т.н. Вечерта тя ми се обади и ме помоли да не излизаме с никакво обръщение в тяхна подкрепа, защото адвокатите на родителите щели да гледат под лупа всяка една дума и, в крайна сметка, да не би, вместо да ги подкрепим, да ги вкараме в затвора. Попитах я:

- Ценке, ти прочете ли обръщението?

- Не, не съм, но Янка ми каза за какво става дума... Цитира ми и някои думички от него...

- Според мен е по-добре първо да го прочетеш и тогава да си правиш изводите.

- Не, не! По-добре никакви обръщения, декларации в наша подкрепа, да не би да стане по-лошо!

- Боряна го прочете и много ѝ хареса, но щом ти не си съгласна, макар и без да си го чела, няма да се приема и изобщо да се обсъжда обръщението - и това е.

А малко преди да ми се обади Ценка, го бях прочел отново и с червен химикал на моя екземпляр реших да направя корекция, като зачеркнах “от личностните им качества и воля за живот “ и го замених с “от способността им да се ориентират в критичната ситуация”. Прецених,

че зачеркнатата фраза е двусмислена и може да се изтълкува погрешно. Когато бях написал, че съдбата на всеки един от участниците е зависела от "...личностните им качества и воля за живот", по никакъв начин не бях искал да накърня паметта на децата или да уязвя родителите им. Напротив – според моето разбиране, когато човек е много добър, той и на мравката дава път: мек и отстъпчив е, не е борбена натура; алтруистичен е и е готов да се жертва за другите. И точно тези, иначе положителни качества, в една подобна ситуация могат да се окажат, и са се оказали, вероятно, фатални.

В неделя Генади Иванов събрал ръководителите на синдикати в училището – Ценка Димитрова и Румяна Кузева, както и председателя на Общото събрание - Виолета Трайчева, и обсъдили обръщението. Стигнаха до извода, че то се нуждае от корекции и затова трябва да се отложи събранието, докато не се прецизира текстът. В понеделник обаче, когато влязох в учителската стая и ме посрещна Генади, за да ми каже, че няма да има Общо събрание, аз и не настоях, защото Ценка Попова и без това беше против.

Междувременно, продължиха совалките ми между родители и учители, за да уточним детайлите по срещата. Родителите настояваха да има поне една медия, като правеха компромис от тяхна страна – бяха съгласни да няма зрителски обаждания. От своя страна, учителите, в лицето на Ценка Попова, не искаха да правят отстъпки, но, все пак, накрая Ценка Попова каза:

- Добре! Кажи им, че ще има една медия – национална медия.

Обадих се на заместник-кмета Емил Димитров. Срещнахме се на кафе, информирах го докъде са стигнали нещата. Той звънна на другия заместник Станислав Димитров, който се оказа, че е събрал част от родителите в общината. Казах на Емо:

- Пали колата - и право там!

Когато стигнахме, те току-що излизаха. Бяха все мъже. Спрях ги и им казах:

- Момчета! Учителите се съгласиха да има една, и то национална, медия, която цялостно да отрази срещата, без да има зрителски обаждания.

Тошко каза:

- Ние сме питали. Някоя национална медия няма да иска да излъчи директно цялата среща, защото тя може да продължи и два, и пет часа.

Аз му отговорих:

- Сигурно си прав. Въпросът е срещата да се излъчи от край до край, макар и на запис. Нали това искате вие – това искат и те!

Те бяха обнадеждени. Най-после, като че ли, щеше да се състои тази дългоочаквана от тях среща. Стиснахме си ръцете. Казахме, че добре ще бъде, ако на срещата дойдат и представители на фирмата-превозвач, и медицинските лица, и шофьорите, и изобщо всички възрастни, които са били на екскурзията. Оставаше единствено кметът да определи деня, часа и мястото за провеждане на срещата.

След два дни обаче нещата отново зациклиха. Първо беше открито тялото на Антоана. И последната звезда беше угаснала. Седмокласничка. Миловидна, стройничко, хубаво момиче, приличащо външно на майка си. Не ѝ предавах. Не я познавах, но учителите, които питах за нея и които я познаваха, казваха със сълзи в очите:

- Антоана беше разкошно дете. Не можеш да си представиш: не само красиво, но и много интелигентно, културно, възпитано, добро дете. Удоволствие беше да се работи с нея!

Месеци по-късно, щях да науча от баща ѝ за един случай, който беше много показателен за душевността и характера на това дете. Била изключително притеснителна и дори това водело до заекване. Затова бил помолил учителите и самата Ценка Попова - негова класна на времето - по възможност, да я изпитват само писмено. "Анито"- както нежно и с любов я наричаше той, била изключително съвестна, прилежна, изпълнителна, отговорна, упорита, трудолюбива... С огромна болка в сърцето, с насълзени очи, той ми разказваше как тя ходела на курс по английски език и госпожата им била дала за домашно да препишат някакъв текст сто пъти - нещо, което било практически неизпълнимо. На Венци това домашно му се сторило абсурдно и той попитал дъщеря си колко пъти е успяла да препише текста. Била го преписала дванадесет пъти. Той ѝ казал да го препише още осем пъти, за да станат общо двадесет, и да каже на госпожата си, че баща ѝ ѝ забранил да го преписва повече. Въпреки това, Анито продължила и го преписала цели тридесет и три пъти - толкова,

колкото ѝ било възможно за даденото време. ”Ето какво дете беше Ани!” - дълбоко въздъхна опечаленият баща.

Нейното погребение беше отново в четвъртък, на Гергьовден – последната изкупителна, 12-та жертва – като Божий агнец, принесъл себе си в жертва заради нашето неверие и грехове. Отново виждам пред очите си черния креп, който се спуска пред входа на църквата, шпалира от наши ученици, тълпата от хора, дошли на поклонението, сълзите на безнадеждност, поп Димитър, четящ заупокойна молитва, и... едно бяло гълъбче (Нима си ти, Ани?), което му приглася, гукайки...

Положих двата червени карамфила. Погледнах снимката на това прекрасно дете. Докоснах ковчега, който беше затворен, сякаш я погалих на сбогуване. Помолих се за душата ѝ. Прегърнах баща ѝ и поплакахме на рамената си (с него се познавахме от деца). Отделих се встрани. Видях колко дълбоко е разстроен и колко много плака Боби – дванадесетокласник, мой ученик, по когото Анито тайно е въздишала. Родителите бяха разбрали за това след катастрофата от тайния ѝ дневник. Бяха се свързали с него. Купиха му дрехи за бала. Започна работа в техния ресторант. Мислех си: защо животът беше толкова жесток към това младо и невинно създание – първа помощничка на мама, вършеща почти цялата домакинска работа? Тя бе готвила, чистила, прала, гладила. Това мило и добричко Ани бе помагало за домашните на малкото си сестриче. Бе играла баскетбол. Изключително скромна, дисциплинирана, отговорна, самовзискателна и толкова красива! Защо, Господи? Защо ни причиняваш тази огромна скръб? Защо ни отне и това дете, непорочно като ангел? Малко ли сълзи изплакахме? Смили се над светлата ѝ душа, Господи, и я дари със своята необятна любов!

Тръгнах си. Мрак цареше в душата, сълзи замрежваха очите ми, сърцето ми тупаше едва, разкъсано от болка...

След това възникна нов проблем. Родителите искаха местната кабелна телевизия да излъчи срещата, а Ценка Попова и Виолета Пеева бяха твърдо против. Ценка каза:

- Да. Аз не се отричам от думите си. Ще има една медия, но няма да бъде “Видеосат”. Изобщо няма да бъде телевизионна медия.

Казах, че ще има една национална медия, но не съм уточнявала, че ще бъде телевизионна. Медията ще бъде вестник “Монитор”.

Това породя взрив от недоволство от страна на родителите. Те смятаха, че не случайно Ценка и Виолета се противят, тъй като, за разлика от Боряна и Вера, не са правили нищо и не са помагали на никого.

- Те са гузни – каза Тошко. - Затова не искат да ги снимат телевизионни камери. Няма да стане тая. Кажете им, че не сме съгласни. Или “Видеосат”, или среща няма да има! – завърши той ултимативно.

- Тошко, разбери ме! Не мога да ги убедя. С Боряна и Вера няма проблеми. Те ми казаха, че са готови да се срещнат с вас, както искате – и с медии, и без медии. Но Виолета и Ценка са неотстъпчиви...И доколкото ги познавам, няма да променят становището си.

- Ами тогава просто няма да има среща! – отсече Тошко.

Така че наистина нещата сериозно удариха на камък. Виждах как усилията ми да постигна консенсус за тази среща се проваляха и тя все повече и повече се отдалечаваше, неизвестно кога във времето. Дали изобщо щеше да се състои?

13

Два–три дни мислех какво да правя и се спрях на един вариант, който ми се стори много подходящ с оглед създалата се критична ситуация. Напрежението нарастваше. Родителите, които искаха да чуят отговор на своите въпроси, все повече се озлобяваха. Чудех се дали директната среща, директният сблъсък е най-добрият вариант. Не беше ли по-добре да няма директна среща, за да се избегнат нападките, хулите, обидните квалификации, грубият и невъздържан тон? Още повече, че Тошко беше казал, че не може да отговаря за емоционалността на всеки един родител. Затова прецених, че може би най-подходящият вариант е

родителите предварително писмено да зададат своите въпроси, а учителите - на пресконференция пред “Видеосат” или друг телевизионен канал - да дадат своите отговори. Така сметнах, че ще се избегне излишното градиране на напрежението и че това е един много културен и цивилизован вариант за решение на проблема. Тошко беше съгласен. Дори седна и написа на компютъра своите въпроси, като каза, че това са основните въпроси, коментирани всяка вечер от родителите. Погледнах подаденото листче и зачетох:

1. Знаехте ли, че в автобуса има деца, след като се качихте в линейките?

2. Колко време възрастните излизаха през предния люк и не е ли било фатално това време за децата?

3. Кой каза, че в автобуса вече няма деца и ги обявиха за безследно изчезнали?

4. Правиха ли лекарите всичко възможно, за да спасят децата, и какво?

5. Кой измисли пропастта от 50 метра и защо два дни след това се даваха интервюта в медиите, че са летели в пропастта? Не оправдава ли една такава версия жертвите?

6. Защо, късно на другия ден, са извадени нашите деца от автобуса? Защо не казахте дотогава, че те може да са вътре?

7. Легнахте ли да спите същата нощ, или това е слух?

8. Ходихте ли на кръчма в деня на погребението и за какво си говорехте? Искате ли да ви се пусне телевизор в деня на траур и нормално ли е това, според вас?

9. Защо не дойде никой от учителите в домовете на децата в деня на поклонение? Никой нищо не беше казвал дотогава. (На вратата на Ценка Попова бе написано “убийца”-б.а.)

10. Кой разпозна децата в моргата?

11. Кой какъв е бил в тази екскурзия? Имало ли е отговорник и в какво се състои неговата отговорност?

12. Имало ли е назначен лекар и какво е направил той?

13. Защо след произшествието никой не дойде при нас, за да ни каже какво точно се е случило, а трябваше ние сами да се питаме и да търсим отговор?

14. Освен Боряна Кожухарова, някой друг върна ли се в автобуса да провери и да опита да извади някое дете?

- Това са – каза Тошко. – Другите родители сигурно ще добавят някой и друг въпрос, но това са основните. Нека да ни отговорят!

Но и тук ударих на камък. Първо Ценка настояваше за директна среща с родителите:

- Ние сме длъжни да се срещнем с тях, очи в очи, и да отговорим на техните въпроси, а не после да се чудя какво да правя, като срещна някой от тях в града.

Второ - тя не желаше по никакъв начин да я снимат телевизионни камери. Казваше:

- Да ме опознаят и тези, които до този момент не са ме опознали!

Отпадна и този вариант. Отново задънена улица.

Наближаваше 40-ият ден. Мъката ми, болката ми не отслабваше. Продължавах сутрин да се събуждам със сълзи в очите. Продължаваше сърцето ми да кърви. Продължаваше раната ми да е открита и едва ли някога щеше да зарасне. Много тежко ми беше за моята Светла. Осезателно чувствах липсата ѝ и никой, и нищо не можеше да запълни тази празнота в сърцето ми. Връщах се към старо свое стихотворение, което ми звучеше така актуално:

Ако ти ненадейно от този свят си отидеш
и при последната среща със теб
аз съм спестил любовта си като най-долен скъперник,
тежък грях ще гризе съвестта ми, неопростен и неопростим...
Жестоко е да се чувстваш виновен, да молиш за прошка,
а да няма кой да ти прости...
И да умреш - като грешник, неполучил опрощение на греховете
си.

Затова помни, помни добре:

всеки миг, който изживяваш (било сам, било с някой друг),
може би е последният ти земен миг,
може би е последният му земен миг,

може би е последният ви съвместен земен миг!

(Усещаш ли тежестта на думата “последен”?)

И ако наистина той може да бъде последен,
защо да не може да бъде и най-запомнящ се?

Не е важно с кого общуваш.

По-важно е, че това същество утре може да го няма,
а ти безвъзвратно да си пропуснал възможността
да го дариш със любовта си...

Само ти можеш да го дариш със своята любов!

Само ти, и никой друг - запомни това!

И то, може би, единственият шанс е точно този миг
и никой друг-запомни и това!

Защото утре може да е вече късно!

Нямаше начин – трябваше да напиша нещо есеистично за Светла, в нейна памет да изкажа може би най-прекрасните си слова. Може би малко от малко щеше да ми олекне. Взех химикала и започнах да пиша. Сълзите се стичаха по бузите ми и падаха върху листа. Сърцето ми ридаеше безутешно. Огромна тъга като змия се беше увила около гърлото ми и ме задушаваше. Не ми стигаше въздухът. Всяка дума беше дълбоко изстрадана и сякаш се откъсваше от душата ми така, както се беше откъснала Светла от нея и ми беше причинила такава огромна болка, част от която излях и върху белия лист.

ВЕНЕЦ ОТ ЖИВИ ДУМИ

Светлинка, мило мое дете!

Липсваш ми и като че ли моята душа няма да намери покой, докато не изплача любовта и мъката си по теб, защото аз не бях просто един от твоите учители. Аз не бях само твой класен ръководител. Малко е да се каже дори, че ти беше любимата ми ученичка...

За шестте месеца, през които бяхме заедно, аз те обикнах така, както баща обича малката си дъщеря, брат – по – малката си сестричка, или приятел - мъничката си приятелка...

И си спомням, само седмица преди трагедията – на спортния празник на училището: ти изтича при мен, след края на футболната среща между учители и ученици, потупа ме приятелски по рамото и ми каза думи, които няма да забравя никога: "Много сте добър, господине! Съжалявам, че съм толкова мъничка. Ако бях по-голяма, щях да ви вдигна!" И разпери ръце... А аз ти се усмихнах и казах: "Нищо. Като пораснеш..." И ми се прииска аз да те вдигна...

Спомням си денят, когато свалихме от таблото в класната стая общата снимка на класа (последната твоя снимка), за да я дадем на родителите ти. Тогава Тони я погледна и каза: "Господине, защо Светла е до вас? Защо винаги беше до вас?" А аз му отговорих: "Защото много ме обичаше". Той каза с въздишка: "Вярно е, господине!" А аз се обърнах, за да не види сълзите в очите ми, и едва доловимо (по-скоро на себе си) промълвих: "А и аз много я обичах!"

Сега е съкрушено сърцето ми. Няма я моята любимка. Влизам в класната стая и напразно очаквам да те видя, да ме погледнеш и да ми се усмихнеш или да дойдеш при мен, за да се оплачеш от момчетата, а аз да те погледя по главичката и да ти кажа, че те закачат, защото те харесват...

Ти си отиде и изчезна смехът от живота ми. Празно е сърцето ми. В него има само болка и тъга.

А как мечтаех през пролетната ваканция да те поканя вкъщи и на двора да играеш с моите дъщери... Толкова исках да бъдеш тяхна приятелка!

Спомням си и най-черния ден в живота ми – деня на погребението. Толкова много плаках за теб, прегръщах те и те целувах... Не можех да се откъсна от теб, сякаш вярвах, че мога да те възкреса с целувките си... Не успях, но разбрах, че нито за миг човек не бива да пести любовта си към хората, които обича, докато са още тук, докато все още можем да ги докоснем, да ги прегърнем, да ги целунем...

Сега не те виждам – не виждам твоята лъчезарна усмивка и не чувам звънливото ти гласче, но знам, че някъде, под някаква форма, ти съществува. И тайно се надявам, че в своето небесно жилище ще запазиш едно кътче за мен и за хората, които толкова обичаше и които толкова много те обичаха...

Винаги ще ми липсва твоята сърдечност, любвеобилност, непосредственост, жизнерадост, интелигентност, артистичност, въображение, организационен талант, завладяващ ентузиазъм... Толкова много неща, които изпълват сърцето ми с огромна тъга!

Убеден съм, че твоята загуба не е само загуба за мен и за твоите родители, близки, приятели, съученици... Твоята загуба е загуба за цялото човечество, защото, губейки теб, то загуби частица от своята доброта и човечност.

Мило дете, надявам се, че Бог ще приюти светлата ти душа в Своите любящи обятия. Вечно ще се моля за теб!

На следващата нощ голямата ми дъщеря Светослава - четвъртокласничка и изключително сензитивно дете – сънува следния сън, който ми се видя много интересен и необичаен. Накарах я да го запише, защото сякаш почувствах, че започва нещо, което като че ли надхвърля способността ни за разбиране. Определено, този сън не беше просто сън, а като че ли ни разкриваше едно друго измерение на Реалността и ни загатваше за връзка между двете Светослави отвъд пределите на този живот. Озаглавих го “Стълба към небето” - като прекрасната песен на LED ZEPPELIN.

“Сънувах Светослава от на тати класа. Както се разхождах до стадиона, на връщане я видях. Тя плачеше. Аз я попитах защо плаче. Тя каза: ”В къщата ми стана пожар.”

Аз ѝ казах, че не виждам пожар. Светослава ми каза:

- Пожарът стана в къщата ми в Рая. Когато се върне баща ми – Бог, - ще ми се скара. Ще дойдеш ли с мен да ми помогнеш?

Аз се съгласих. Качихме се по една стълба. Изгасихме пожара. Баща ѝ се върна и каза:

- Мирише ми на изгоряло...

- Не, тате, ние тука си играехме с моята приятелка – каза Светослава.

След малко аз исках да си тръгна. Беше станало късно. На другия ден бях на училище. Бог ми каза, че не мога да си тръгна. Аз се явих през нощта на мама и тати като дух. Написах им бележка как да

стигнат до мен. На сутринта ги видях с няколко полицаи. Те /полицаите/, щом видяха Бог, припаднаха. Ние ги заведохме на Земята. Бог ми позволи само сутринта да ходя на Земята. Щом отидох на училище и разказах всичко, никой не ми вярваше. Аз им казах да се качат с мен. Стълбата се подпали и само аз успях да се кача. Когато се качих, Бог каза:

-Тези деца, които не вярват, не може да се качват тука.

Така стана три пъти. Един ден, едно от децата ми каза:

-Аз ти вярвам.

Качихме се с него по стълбата. Бог се показа пред нас и каза:

- Момиче, щом ми вярваш, ще те наградя!

Бог извади нещо и ѝ го даде. Тя се върна на Земята. Аз продължих да играя със Светослава. Когато станах на тридесет години, Бог ме прати да работя на Земята със Светослава. Всяка вечер се връщахме в Рая. Бог каза, че ако искаме, може да ни възкреси и отново да се върнем на Земята. Да идваме при него само за рождените си дни. Така и стана.

12 май 2004 г.

Светослава Русанова

Впоследствие си спомни и следното:

Бог бил облечен с бели, широки дрехи и изглеждал като великан - с дълга, бяла брада. Видяла и Исус Христос – той изглеждал като обикновен човек и около райската къща на Светослава разговарял с Олга Халачева, която дъщеря ми е виждала на некролог. В самото начало на съня, когато дъщеря ми вижда Светослава, тя е седнала на три камъка, сложени един върху друг, захлупила глава на коленете си и плачела, а около и зад нея имало 7 - 8 деца от нейния клас . Дъщеря ми я попитала защо не вземе тях, за да ѝ помогнат да изгаси пожара, а тя отговорила, че не ги познавала толкова добре, колкото нея. Казала ѝ също, че тя няма майка в Рая, защото Бог ѝ е Баща, а дъщеря ми е внучка на Бога. В съня двете Светослави си приличали много. В близост до райската къща на

Светослава, дъщеря ми видяла Антоана или Глория. Самата райска къща била голяма, бяла, с равен покрив.

Със съпругата ми Силвия бяхме много притеснени за Светлето, след като чухме този сън. Да не би... Даже не смеехме да си го помислим и да го изречем на глас. Не, не вярвах, че може да ѝ се случи нещо подобно. Беше създадена с много любов. И преди, и след като се роди, бяхме направили много молитви за нея. Една ясновидка беше казала, че това дете ще бъде дар за бащата. В мига на раждането ѝ бях видял душата ѝ да слиза от Небесата като синкав пламък. След това, когато Светлето беше на две години, започнаха да се случват някои необичайни неща, знамения – появяваха се кървави петна в банята, на чаршафа на леглото ѝ. Помолих се да ми се даде отговор – какви са тези кървави петна? Какъв е техният смисъл? Защо се появяват? И на 8 октомври 1994 година получих следния отговор: ”Петната, които се появяват, са знак от Великия за отношението Му към планетата”.

Мислех си – като че ли има някаква връзка между двете Светослави, въпреки че почти не се познаваха на физическо поле. Какво ли може да ги свързва? И дали няма да има поредица от сънища за връзката между тях? Не знаех какво да мисля, но чувствах вътрешно, че предстоят интересни събития. И наистина, последвалите събития надхвърлиха моите очаквания...

14

“ Една нощ сънувах сън. Разхождах се с Господ по брега на морето, а по него проблясваха сцени от моя живот. На всяка от тях имаше два чифта стъпки по пясъка, но - за моя изненада забелязах, че в много случаи по пътя ми имаше само един чифт стъпки. Открих, че това се е случвало в най-тежките моменти от моя живот. Попитах Бога:

- Господи, Ти беше казал, че след като веднъж реша да Те следвам, винаги ще ходиш с мен. А сега установявам, че през най-мъчителните мигове от живота ми има само един чифт стъпки по моя път. Не разбирам: защо си ме изоставил, когато най-силно съм се нуждаел от Теб?

Бог ми отвърна:

- Мое скъпо дете, никога не съм те изоставял в изпитанията. Там, където виждаш само един чифт стъпки, Аз те носех на ръце!”

13 май. Днес щеше да бъде панахидата по повод 40 дни от смъртта на децата. Към десет часа с целия клас отидохме в съборната църква. Там вече бяха родители и близки на загиналите деца, техни съученици и приятели. Очакваше се, специално за случая, да дойде владиката. Носех със себе си есетата, които ученици от моя клас бяха написали в памет на Женя и Светослава (есетата за Борянка бяха предадени вече на родителите ѝ - тогава, когато тя трябваше да навърши 12 години – на 30 април). Видях родителите на Светослава. Отидох при тях. Обърнах се към Анелия:

- Ето, това са есетата, които съучениците на Светла написаха за нея. Има и мое. Единствено за нея съм написал есе! Давам ти и един сън на дъщеря ми Светослава, свързан с твоята дъщеря Светослава. Сънят е интересен и затова я накарах да го запише.

Тя кимна:

- Добре – и взе есетата.

Бях малко озадачен от хладното ѝ държание и се чудех на какво ли се дължи. След това се огледах и видях Ачо – бащата на Женя. Отидох при него, сложих приятелски ръка на рамото му.

- Братко, ето – това са есета за Женя, писани от нейните съученици...

- Благодаря, Боре – искрено се трогна той от жеста. Стисна здраво ръката ми и изви глава, за да не видя сълзите в очите му.

След това, тъй като владиката все още го нямаше, събрах децата от моя клас и им казах, че е най-добре да тръгваме към гробищата. Вървахме пеш. Малко след като стигнахме, започнаха с коли да пристигат и родителите. Децата от моя клас естествено се бяха скупчили около гробовете на Светла и Борянка. Някои от тях плачеха, привели главички, други съзерцаваха снимките на Светлето и Борито. Някои тръгнаха да обхождат и другите гробове. Дойде и поп Димитър. Над всеки гроб преля вино и посипа жито, като разклащаше кандилото. След това близките на починалите тръгнаха да раздават. Аз, заедно с три деца от класа, се бях изтеглил малко встрани, в близост до гробовете на Борянка и Юли, които бяха един срещу друг. До гроба на Юли беше на Светла, до нейния – на Антония, след това на Лора, най-пресния – на Антоана. От другата страна до гроба на Боби беше този на Вальо, след това на Алекс и - най-накрая -

на Виктор. Анелия взе пакетчета и тръгна да ги раздава. Стигна до мен и трите деца от моя клас. Даде им по едно пакетче, а мен ме отмина, сякаш не съществувах. Страшно много ме заболя. Причерня ми пред очите. Не можех да разбера, нито да си отговоря на въпроса, защо майката на Светослава, която на погребението ми беше казала: ”Господине, тя много, много Ви обичаше!”, сега ме отминаваше с презрение. Кое беше променило отношението ѝ към мен? И трябваше ли изобщо да се случва подобно нещо? Разбирах някой друг от родителите да го направи, но точно тя... Не можех да го проумея... Не можех да повярвам, че ще ме отмине... Почувствах се така, все едно наистина беше забила нож в сърцето ми. Толкова ме заболя, че отидох пред гроба на Светослава и започнах да съзерцавам снимката ѝ, като мислено ѝ говорех и ѝ се молех, а очите ми се изпълваха със сълзи:

- Светлинка, мило мое дете! Моля те, моля те, дай ми някакъв знак, че си жива, че все още съществуващ, макар и в други измерения на Реалността. Не ме карай да се усъмнявам във вярата си! Смили се над мен! Не виждаш ли колко много страдам, мило мое дете!

Очаквах всеки момент да се случи някакво чудо, но нищо не се случваше. Чак се сепнах, когато Влади, момченце от класа, което беше застанало от дясната ми страна, си изтърва химикала на земята. Но не, не - това не беше чудото, знакът, който очаквах! Трябваше да бъде по – осезаем. Сякаш гробът беше пуст и нямаше кой да ми отговори. Нима всички теории за живот след смъртта бяха чисто и просто красива измислица, която има за цел да утешава хората в скръбта им и да облекчава страховете им? Бях съкрушен и стоях там безмълвен, невярващ на очите си, като ударен от гръм. Тогава дойде Лилиян – малкото момче, но с огромно сърце. Прегърна ме и се притисна у мен. Аз също го прегърнах. И така прегърнати, плачехме. След това дойде и Тони. И на него явно му беше много мъчно. И той беше решил да сподели скръбта си с мен и поплака, милият, на моето рамо. Разкошни деца с разкошни сърца – никога няма да ви забравя! Бабата на Светослава (майка на Анелия) вероятно видяла тези покъртителни сцени, дойде при мен и ме помоли да си взема питка за Светлето. Промълвих едвам:

- Мир и светлина на душата ù! – и си мислех: “Поне бабата се смили над мен.“ Но това беше много незначително утешение, защото раната ми беше огромна и тя се нуждаеше от благ мехлем.

Погледнах отново към гроба на Светлето. Нейната съученичка Полин беше приклепнала до дървения кръст и ридаше. Мислеше си с умилиние за своята добра приятелка, която беше загубила: “Какво голямо въображение имаше! Измисляше много щури неща. Винаги за часовете в междуучилищния център ходехме заедно и се смеехме на Кристиан от 5г клас. Тя му викаше Скокльо, защото беше слаб и приличаше на скакалец. На Васил от ба тя викаше Баба Меца и съм сигурна, че ако сега беше при нас, тя щеше да попита:

- Бабо Мецо, защо си си обръснала козината?

А Васил щеше да ù отговори:

- Защото Баба Меца е модерна.

Светла винаги развеселяваше всички. Тя обичаше много розите. А в моя лексикон беше написала: ”Ти си най-добрата Поли, която познавам и ще познавам”. Любимата й книга беше “Тайната градина”.

Сълзите продължаваха да се стичат от красивите ù, тъжни очи и да попиват в черната земя. Милата Поли!

След десетина минути си тръгнах. Прибрах се в около 12 часа, дълбоко потиснат. Идеше ми да вия от болка. От една страна я нямаше Светлето, нямаше ги и другите деца, нямаше никакви знаци и поличби от тях, сякаш наистина бяха престанали да съществуват - и то окончателно и безвъзвратно, убивайки и последната вяра и надежда у мен, а - от друга страна - и майка ù ме довърши. Болката беше непоносима. Искях пред някого да излея мъката си, та дано ми олекне малко. Взех телефонната слушалка и набрах номера на Боряна. Разказвах ù с мъка това, което се беше случило, а сълзите ми се стичаха, стичаха... Казах ù, че от 13 часа съм на среща с психолози в училището, а след това ще се отбия у тях. Приключих разговора и към 12,30 часа излязох.

След като психолозите разбраха с каква задача съм се захванал, казаха две неща. И двете се оказаха верни предсказания. Първо – че те не виждат смисъл от провеждането на такава среща между учители и родители. Че с прекалено много очаквания натоварваме тази среща, която няма да промени особено много нещата и, в крайна сметка, и двете страни

ще си тръгнат неудовлетворени. И - второ – задачата, с която съм се захванал, е много благородна, но трябва да си давам ясна сметка, че обикновено посредниците, както и лошите вестоносци, не ги обичат и трябва да съм подготвен негативното отношение на родителите да се насочи към мен. Казах, че вече съм започнал да го усещам и съзнавам рисковете, на които се излагам, приемайки тази роля. Стиснахме си ръцете с Христо Монов и двете му асистентки и се разделихме. Отидох до Боряна, видях се с нея, а в пет часа имах среща със съпругата си Силвия пред сградата на общината. Веднага след като дойде при мен, тя ме попита:

-Ти с кого си бил вкъщи?

Аз се позачудих на въпроса ѝ. Дори си помислих, че може би ревнува...

- С кое дете или с кои деца си ходил вкъщи?

Това пък вече беше прекалено. Да съм ходил с някого вкъщи, но откъде–накъде ще си прави извода, че съм бил с дете или с деца? Попитах я защо смята така. А тя ми каза:

- След като децата се прибраха от училище, към един и половина ми се обадиха разтревожени по телефона и ми казаха: "Мамо, мамо! Някой е влизал в къщата ни! Много неща са разместени. Ела да видиш!" Аз веднага се върнах вкъщи, за да видя да не би нещо да е откраднато и изобщо да видя какво е положението. И видях следното: Двете кутийки, които стоят на дувара покрай пътеката за входната врата и в които децата си забъркват кал, бяха снети и поставени на около метър разстояние една от друга върху пътеката, така че, ако минеш оттам, няма начин да не ги забележиш. Два метра нататък, на дувара, нали са наредени една върху друга керемиди в няколко реда и децата си бяха забучили между тях рисунки с помощта на флумастери. Рисунките стояха повече от два месеца там, а сега са махнати и са сложени на земята. В близост нали има две детски столчета и две детски колички? Зад тях имаше хвърлен найлон от матрака на леглото, което си купихме. Е, този същият найлон е взет и с него прилежно са завити детските столчета и колички, все едно да не ги навали дъжд, ако завали, макар че са под навеса. След това, като влязох вътре в къщата (а нали входната врата е била заключена?!), ми направи впечатление, че вратата на верандата е открехната около една

педя, а сутринта си беше затворена и не е такъв тип врата, че да може сама да се отвори. Някой трябва да я е отворил, но кой? След това влязох във всекидневната ни стая. Касетофонът, който стои на етажерката, беше килнат по диагонал, а антената му смъкната - при положение, че винаги стои вдигната, за да можем да слушаме радио. Някой я беше смъкнал, но кой? Кутията чай от мащерка, която стоеше на табуретката, неизвестно защо беше на около метър разстояние на пода. Вестничето “Гласът на Катранов” – траурния брой, което ти винаги слагаш отгоре на папката върху дивана под новия некролог, който направи за трите деца, беше изваден оттам и пхнат в папката, така че снимката на Светослава да остане отвън и да се вижда?!

- Чакай, чакай – рекох аз. Преди пролетната ваканция Светла беше разбрала, че в този брой на училищния вестник ще има интервю с мен и тогава дойде и ме попита със закачлива усмивка: ”Господине, а Вие казахте ли нещо за мен?” Аз ѝ се усмихнах и ѝ отвърнах: ”Като излезе вестничето и прочетеш интервюто, тогава ще разбереш!”. Но се забави излизането на броя (той трябваше да излезе до края на март, а излезе след пролетната ваканция и се превърна в траурен). Мислех си – сякаш Светла е искала да ми остави ясен знак, че е прочела интервюто с мен. За съжаление, в него не бях казал нищо за нея.

Силвия продължи:

- Покривката на масата беше задигната... Рисунките на децата, които са на вратата на детската стая... една от тях (с Дядо Коледа) беше отлепена и сложена на земята. На поставката на календарчето, което ни подари Живко, бяха останали само три листчета – другите бяха изпопадали. (А аз си помислих, че са отанали три листчета – колкото са загиналите от моя клас деца!) .Снимката на целия ти клас, заедно със загиналите деца, която си стои на стъклената кошничка върху нощното шкафче до леглото ни, подпряна на трудноподвижна дръжка – сякаш някой я е взел да я разгледа и след това не я е сложил пак на мястото ѝ, а легнала върху кошничката. В детската стая, върху бюрото на децата, нали има една друга кошничка с две птичета, които стоят винаги отпред? Сега обаче кошничката беше обърната така, че птичетата бяха отзад! Покривката на леглото на Светлето в единия край /някъде около метър/ беше извадена и задигната нагоре по стената, а куклата, която тя винаги,

след като си оправи леглото, слага в легнало положение, с глава върху възглавницата, беше взета оттам (кой?) и сложена по средата на леглото - и то не по дължината му, а по неговата ширина! Леглото на Дилянка беше в състояние, все едно някой се е търкалял по него, а пижамата ѝ, която стои под възглавницата, беше измъкната оттам и пъхната между матрака и таблата на леглото, така че почти опираше на пода! Децата бяха оставили всичко така, както са го намерили, без изобщо да пипат, силно впечатлени от направените размествания. Като видях всичко това, останах с впечатлението, че може би, на път за гробищата, си минал за нещо с някое или с някои от децата от твоя клас (ако не и целия клас) през нас и всяко е бутнало по нещо и не го е оставило на мястото му така, както си е било. А ти твърдиш, че не си бил с никого?!

Очите ми започнаха да се пълнят със сълзи. Светли сълзи.

- Не, не... Имало е дете вкъщи, но не от този свят!

На свой ред сега тя ме гледаше изумена. Аз ѝ разказах всичко, което се беше случило на гробищата, и за моята молитва към Светослава. И двамата бяхме на мнение, че друго обяснение няма. Светла ми беше изпълнила горещата, сърцераздирателна молба, и ми беше дала не един, а дузина ясни и категорични знаци в доказателство на това, че продължава да съществува и дори е идвала в дома ми! Това за мен определено беше голямо, небесно утешение. Дори си помислих в този момент, че колкото по-голямо е земното страдание за вярващия човек, толкова по-голяма е след това компенсацията – небесното утешение. Сега сто процента бях убеден не само в съществуването на живот след смъртта, но и че Светла ме е обичала и продължава да ме обича и от отвъдното. Не знаех как тя би могла да извърши всички тези изумителни неща, но въпреки че нямах обяснение, в едно бях убеден – Светла ги беше извършила! Да – учените не биха могли да обяснят явлението, дори биха го отхвърлили като невероятно, но има ли значение, след като се беше случило?

Спомням си една случка от студентските ми години – също толкова изумителна и необяснима: С Паро бяхме тръгнали през август месец за Рила. Трябваше да хванем влак за Благоевград в осем часа сутринта. Намирахме се на Централната софийска гара, когато, всред цялата шумотевица, чух вътре в себе си - ясно и отчетливо - мъжки глас, който

ми каза: ”Борьо, в осем часа ще се усетим ли?” Бях доста озадачен. Окъде идваше този глас и на кого беше той? Бутнах Паро и му казах:

- Паро, не знам побърквам ли се или става нещо друго, но съвсем ясно и отчетливо чух в себе си глас, който ми каза: ”Борьо, в осем часа ще се усетим ли?” Интересно: какъв беше този глас и какво ли ще стане в осем часа?

Качихме се на влака и седнахме в едно купе. Раниците си /от стария тип – брезентови/ сложихме на багажника, отгоре над нас. В осем часа тръгна влакът и изведнъж се излива чучур вода върху главата ми... от моята раница! Добре знаех, че вътре няма никаква вода, нито пък нещо течено. Не си и внушавах, защото косата ми беше мокра, а и Паро виждаше какво става. След малко последва втори чучур. Този път с Паро решихме да снемем раницата, да извадим всичко от нея, за да изнамерим водоизточника. След като сторихме всичко това, забелязахме, че само едно от джобчетата беше леко навлажнено – там, откъдето беше изтекла водата, - но "водоизточник" така и нямаше! Прибрахме отново целия багаж обратно в раницата, сложихме я на мястото и ... след малко трети чучур вода се изля върху главата ми! Беше като истинско духовно кръщение, само че кой ме кръщаваше, не ми беше ясно. До този момент не бях кръщаван в църква, защото смятах това за нещо формално и несъществено, но след две-три години се случи нещо, което показва, че - поне в определени случаи - това е важно:

Евгений беше мой приятел, с когото ни сближаваше страстта ни към източните религиозни учения и системи като йога. Той живя известно време като отшелник в Априлци, където работеше като грънчар. Лятно време, през август, се виждахме на Седемте рилски езера. Евгений имаше голямо желание да отиде в Индия, но все му създаваха пречки и не го пускаха (нали беше социалистическо време!). Докато в края на 80 – те години на Рила сънувах много интересен сън – че се намирам в някакъв индийски град, където срещам един мой братовчед, който ме пита дали Евгений е източно-православен християнин - т.е. дали е кръщаван в православна църква. Аз му отговорих, че не знам, а той ми каза, че ако Евгений се кръсти в православна църква, никаква сила няма да бъде в състояние да му попречи да отиде в Индия, и то още до края на годината! Разказах съня на Евгений, който беше силно впечатлен. Той се кръсти в

православна църква (дори искаше да му ставам кръстник) и, като по чудо, му се уредиха нещата. В края на годината замина за Индия, където обаче престоя около месец, върна се разочарован и се ориентира към православно християнство, а известно време след това стана и православен свещеник. Явно такъв му е бил пътят, предопределението...

Връщам се към случая с изтеклата от сухата ми раница вода. Няколко дни след случилото се, попаднах на вестник, в който пишеше, че на въпросния ден имало явление, наречено "парад на планетите", т.е. планетите се подреждали в една линия и хора от цял свят, които се занимават с духовни практики, решили в 8 часа българско време(!) да направят колективна медитация, макар и разпръснати по цялото земно кълбо. След това удивително разкритие и съвпадение можех само да предполагам какво се е случило, но - така или иначе - не можех да намеря логично обяснение. Голямо чудо беше, но нима това, което направи от отвъдното Светла, беше по-малко?

Сякаш криле ми поникнаха! Отидох у Боряна и пред нея и дъщеря ѝ с вълнение разказах случилото се. В заключение казах:

- Разбирате ли? Децата са живи! Те продължават да съществуват, макар и в невидимо за нас измерение, и дават знаци... Убеден съм, че всяко дете дава някакви знаци, но ние или не ги забелязваме, или не им обръщаме внимание.

- А Юли защо не дава никакви знаци? – почти простена Теодора.

- Не, аз съм сигурен, че и той дава знаци, но няма кой да ги забележи.

- Доре, нали разправяше, че винаги когато родителите му си наливат някакво питие, без да наляят и за него чаша, става така, че разливат, без да са искали... - обади се Боряна.

- Ето – казах аз. - Нима това не е знак?

Теодора излезе от стаята и си отиде в нейната. След десетина минути направо влетя при нас. Беше силно развълнувана.

- Мамо, мамо! Ти ли си включила телевизора в хола?

- Не – учудено каза Боряна.

- Ами той е включен... някой го е включил, докато сме приказвали... Юли го е включил! – каза Теодора и избухна в сълзи.

- Казах ли ви! – тържествувах аз. Юли не давал знаци, а? – клатех самодоволно глава...

Щеше да мине известно време, преди Деница Божанова – моя бивша ученичка, да ми разкаже за Юли следното и по този начин да дообогати представата ми за него:”В края на март 2003 г. започнах работата си като учител по философия и тогава за пръв път влязох в тогавашния 11^б клас. Докато ги запознавах със себе си и с онова, което ни предстои да работим, ми направи впечатление едно момче, което не спираше да ми задава въпроси и смело да изразява мнението си... определено беше човек със самочувствие. Винаги съм ценяла хората, които мислят самостоятелно, и за мен беше важно да разбере дали това момче говори просто заради самото говорене или самочувствието му има покритие.

Обърнах се към него и го попитах:

- Твоето име е?

- Юлиан.

- Юлиан, имам въпрос към теб – продължих аз.- Какво за теб е животът?

- Хммм... Това е сложен въпрос. Представям си живота като стълба. Има хора, които се качват стъпало след стъпало по стълбата и такива, които остават на едно и също стъпало. Смятам, че идеята е човек да се движи нагоре по стълбата.

Този разговор с Юлиан беше достатъчен, за да разбере, че срещу Себе си имам мислещ човек, който изразява свободно мнението си, без да се притеснява какво ще си помисля аз.

Юлиан беше човек, който трудно допуска някого до себе си, но забелязвах, че с всеки следващ разговор ми се доверяваше все повече и повече. Казваше ми, че го прави, защото в мое лице виждал човек, с когото може да сподели, а аз му благодарях за доверието – това беше отговорност за мен и се боях да не го разочаровам.

Юлиан бе изключително зрял за годините си. Не се страхуваше да говори онова, което мисли, и казваше, че е готов да понесе последиците от това. Беше наясно със себе си – знаеше какво иска и какво търси.

Случвало се е след някоя дискусия или разговор в час, да му стисна ръката и да му кажа: “Юлиан, ТИ СИ ... на пътя, по който се става Човек. Хора като теб ми показват, че има смисъл това, което правя. Благодаря

ти!” А той се усмихваше и ми казваше: “Удоволствието от разговорите ни е взаимно.”

Три неща бяха изключително важни за него: 1. Семейството му – винаги, когато споделяше и говореше за това, казваше, че много обича семейството си, че се смята късметлия, че точно тези хора са около него... С огромна любов говореше за баща си... обожаваше го! 2. Футбола и 3. Любовта, която за него беше едно момиче, което не познавам лично – Теодора. Рецитирайки любимото си стихотворение “Две хубави очи”, вероятно, си е мислел за нейните очи...

Юлиян беше смел... смел в мислите, смел в думите, смел в действията... Вярвах му, когато ми казваше, че е готов да пожертва дори живота си за хората, които обича, ако се наложи. За него Истината, Справедливостта не бяха празни думи, а нещо, за което се бореше.

Спомням си последния ни разговор – март 2004-та. Тогава го попитах: “Щастлив ли си?” Той се замисли и ми каза: “Да, щастлив съм, защото имам онова, което искам и го ценя!”

Хора като Юлиян се срещат все по - рядко и аз съм щастлива, че го познавах. Всяко общуване с него беше за мен стимул и като глътка свеж въздух в задимена среда!”

15

На следващия ден разбрах от Генади Иванов, че е възникнал проблем между мен и родителите, защото по някакъв начин обръщението, което бях написал преди десетина дни, беше попаднало у тях. Авторитетът ми, както и позицията ми пред тях, бяха силно разклатени. Виждах как се задава краят на моята посредническа и балансираща роля и все пак след всичко, което се беше случило, реших да предприема последното, с което евентуално можех да им въздействам, като се опитам да пренасоча мислите им в друга, по-възвишена посока и да ги убедя да се срещнат с учителите. За целта казах на Тошко да събере родителите в офиса си в неделя следобед, защото искам да говоря пред тях. Когато отидох, освен той и жена му Даниела, бяха и Венци - бащата на Антоана; Георги Манзаров - бащата на Юли; Христо и Маргарита - родителите на Вальо; Илиян - бащата на Лора. Очаквах се и родителите на Борянка и действително те дойдоха малко по-късно. Не виждах обаче родителите на Светослава, а държах поне единият от тях да присъства, за да чуе това, което ще кажа, защото то пряко засягаше Светослава. Затова настоях да им се обадят. В крайна сметка, дойде майката. Преди да започна да говоря, Георги Манзаров, дишайки тежко и с угаснал поглед, ме нападна. Тонът му определено ме подразни – беше доста агресивен и пренебрежителен, а аз бях дошъл изпълнен с доброжелателност и желаещ да дам поне частично утешение на родителите и да им вдъхна надежда.

- Кажи, кой си ти, бе? Откъде идваш и кой те изпраща, и какво ти е казал да говориш? Аз тук сина си съм загубил... Знаеш ли ти какво ми е?

Разбирах, че много го боли, но въпреки всичко не можех да му позволя по такъв начин да се държи с мен. Не мисля, че бях го заслужил. Затова твърдо и леко афектирано му отвърнах, гледайки го в

очите и натъртвайки на всяка дума, която изричах, все едно се опитвах да я закова в съзнанието му.

- Слушай какво ще ти кажа! Ти си загубил едно дете, а аз загубих седем от моите деца. Никой не ме е прещал и никой не ми е казал какво трябва да говоря. А от тези деца, които загинаха и които обичах като свои, имаше едно, което наистина ми беше като дъщеря и интересното е, че нейното име съвпаднаше с името на голямата ми дъщеря Светослава. Но за да разберете за какво става дума - обърнах се вече към всички родители, - изслушайте това, което ще ви прочета.

И като извадих есето за Светослава, поисках разрешение от майка ѝ да го прочета и зачетох, като с усилие сдържах сълзите си:

- “ Светлинка, мило мое дете...”

След като приключих, всички бяха онемели. Включително и Манзаров. Явно есето им беше въздействало, защото в него те бяха открили израз на чувствата, които изпитваха към децата си. Погледнах към Манзаров и казах, вече с по-благ тон:

- Що се отнася до Вашия син - Юли, - нямах честта да го познавам лично и искрено съжалявам за това, защото наистина съм чувал само хубави неща за него (най-вече от Боряна и Теодора, които много го обичаха); и вярвам, че той наистина е бил достоен и благороден човек, а и начинът, по който е действал в критичната ситуация - да мисли първо за другите, а после за себе си, - доказва убедително една такава теза. Можете само да се гордеете със своя син - възхищавам му се и искрено съжалявам за случилото се!

Използвах създалата се ситуация и реших да прибегна и до втория си коз. Прочетох и съня на дъщеря ми за райската къща на Светослава, като накрая обясних и някои детайли от съня. Мълчанието от страна на родителите продължаваше – дори като че ли се създаде някакъв интерес, защото някои от тях ме гледаха с голяма доза внимание и любопитство. Тогава прибегнах и до третия и най-силен, както смятах, коз. Разказах им за нещата, които се бяха случили на 40-ия ден: за моята молитва към

Светослава на гробищата (без да споменавам причината за това) и знаците, които тя остави в дома ми. Най-накрая казах:

- Разбирате ли какво искам да ви кажа? Разбирате ли за какво става дума? Ей, хора, децата ви са живи, макар че не ги виждаме, макар че не можем да ги чуем, те продължават да съществуват и дават знаци за това. Аз съм убеден, че не само Светослава дава знаци, а и всички деца, но дали им обръщаме внимание, дали ги забелязваме? Много е по-важно да се молим за душите им, отколкото да търсим изкупителни жертви за смъртта им и да се озлобяваме. Трябва да ви кажа, че до 40-ия ден всяка сутрин и вечер съм се молил, както за тях, така и за вас... Защото и за вас изпитанието е огромно. За мен тези деца бяха като жертвоприношение на Бога за нашите грехове. А когато се прави жертвоприношение, се дава от най-доброто. Аз не знам дали те бяха най-добрите, но със сигурност мога да твърдя, че бяха от най-добрите.

След това Тошко взе думата:

- Да, това е ясно. Ние, родителите на загиналите деца, повечето сме вярващи хора и знаем, че те продължават да съществуват. Даже и аз, след смъртта на татко, в присъствието на Даниела, имах съвсем ясен знак от него... И двамата го чухме. Да, може би за тези родители, които досега не са вярвали, нещата, които каза, ще им бъдат от полза. Но проблемът е, че децата ни липсват тук – че не можем да ги прегърнем, да ги целунем, да говорим с тях.

- Да, прав си, Тошко! Те ни липсват физически и нищо не може да се направи... И все пак мисълта, че те продължават съществуването си - и то, може би, в един по-висш и по-добър от нашия свят, - би трябвало да ни носи известна утеха.

След това разговорът се насочи към евентуалната среща:

- Кажете сега какво става със срещата!

- Нещата стоят по следния начин: Ценка Попова, която се явява в момента като неформален лидер, казва, че срещата ще се проведе в присъствието на национална медия, но не телевизионна, а вестник "Монитор".

Настана глъч, като най-активни и агресивни бяха Христо и Илиан.

- Отде-накъде те ще ни поставят условия! Не стига, дете са виновни, ами ще ни поставят и условия! Няма да им клякаме! Коя е таз Ценка Попова, бе? Аз викам да отидем да я хванем за ушите, да я измъкнем от апартамента ѝ и да я докараме тук... Изпокриха се като мишки и не смеят да се покажат... Боклуци с боклуци! Какво като са учители? Що се мислят за нещо повече от нас? – нареждаше Илиян.

- Че ми били роднини – Наско, Боряна... какво ме интересува това? Оставиха Вальо да се удави... Само да ги срещна, ще ги разхвърлям! А и ти знаеш ли какво е всеки ден да вали дъжда и да си мислиш дали при слягането на пръстта ковчегът ще издържи тежестта? Дали няма да поддаде. Разбираш ли какво ти говоря, бе? Спри да ме нервиш, щото най-накрая да го знаеш – ти ще го отнесеш! – яростно и застрашително отекваха думите на Христо, който се горещеше и размахваше ръце. Аз го гледах в очите и привидно запазвах спокойствие, но бях нащрек и следях внимателно всяко негово движение, докато някои от другите родители се опитваха да го успокоят. Припомнях си добре дефинираното от психолозите понятие “психологическа тълпа”. Според тях, тя не е просто съвкупност от хора. Нейната същност е в съществуването на емоционална връзка, която поражда състояние на ментално единение, в което изчезват индивидуалните личности, като емоциите на всички се обединяват в една посока и формират “колективна душа”. Тази душа ги подтиква да чувстват, да мислят и да действат по начин, напълно различен от начина, по който би чувствал, мислил и действал всеки един от тях поотделно.

Венци гледаше, мрачен и унил. Каза само:

- Не знам дали ще има или няма да има медии. Знам само, че ако няма среща до една седмица, аз ще тръгна да се срещам с всеки един от тях!

Думите му звучаха като закана. След тях, той си тръгна.

И Тошко, и Манзаров настояваха местната телевизия да отрази срещата.

Аз им казах, че доколкото познавам Ценка и Виолета, това няма да стане.

- Честно казано – не мога да ви разбера. Нали искате да се срещнете с учителите? Нали срещата е важна, а не това, дали ще се

излъчи по телевизията? Аз ви задавам въпроса: в действителност вие среща ли искате или публично обвинение и разпятие? В крайна сметка, това е проблем между вас и тях. Срещнете се насаме и си кажете това, което имате да си казвате.

- Тошко, а бе да оставим медиите. Нека като искат да се срещнем без медии, да се срещнем! – обади се Даниела.

Настъпи моментно колебание от тяхна страна. Гледах ги с надежда. Но отново най-яростно настроените Христо и Илиян се развикаха и окончателно накараха другите да не отстъпват.

- Най-накрая ще ме принудят, като срещна някоя от тях на улицата, да я убия. След като държавните институции, законът не помагат, тогава какво друго ми остава? Разбери – колкото повече се протака тази среща, толкова повече се озлобявам! Направо ще вземем да превъртаме! – говореше разпалено Илиян и искри излизаха от очите му.

Рекох:

- И те са хора като нас. Не мислете, че не страдат. И тях ги боли за децата. И на тях им минават мисли за самоубийство... И Боряна, и Ценка...

- Ами като толкова иска да се самоубива Ценка Попова – да се самоубие! Да докаже, че е човек! – обади се отново Илиян.

- Е, това ли искате вие? Възмездие? Не ни ли стигат тези жертви, които дадохме? Малко ли ни бяха, та искаме още? –апострофирах го аз. - На вас ще ви олекне ли, ако видите още няколко ковчега? - говорех и си мислех за това, което беше написала моята ученичка Вилияна: "Човек трябва да забрави своите лоши мисли. Не трябва да има ненавист и желание за отмъщение. Отмъщението не връща загубеното!" Питам се дали щяха да послушат това много интелигентно 12-годишно дете, което беше заместило Светослава като председател на класа...

- Не, не искаме изкупителни жертви, нито възмездие, а всеки да си получи заслуженото – уточни Тошев – баща на Борянка.

Срещата приключи без резултат. Всички си тръгнаха. Останахме само с Тошко и Илиян. Илиян ми говореше:

- Не разбираш ли какво става? Понеже не ги виждаме онези, не можем да се срещнем с тях, а ти си нещо като техен представител, ние

се озлобяваме и насочваме гнева и злобата си към теб. Знаем, че не трябва да бъде така, но какво да правя? То е по-силно от мен.

Да, имаше някакво религиозно чувство у Илиан. Като че ли в определени моменти беше близо до покаянието, но процесът на смирение не беше никак лесен.

Започна да ми разказва за Лора (имаше нужда от това) - какво прекрасно, талантливо и добро дете е била! Каква голяма певица мечтаела да стане! Какъв строг баща (но любящ) е бил той. Как Бог им давал предупредителни знаци за това, което е предстояло да се случи, но те не обърнали достатъчно внимание и дяволът ги излъгал, надхитрил. Самоукоряваше се, че въпреки че вътрешно не е бил съгласен да отиде Лора на тази екскурзия, не го е заявил категорично, а когато тя го е попитала, замълчал и тя след това, тълкувайки мълчанието му като знак за съгласие, отишла в магазина му и взела парите, необходими ѝ за екскурзията. Разказваше как след погребението една пеперуда влязла в стаята на Лора, кацнала на тонколоната, след това на рамото на съпругата му, после се върнала на тонколоната, а оттам – на рамото на Илиан. За него това беше знак от детето му. Аз бях напълно съгласен с него и даже му разказах подобен случай.

Беше от студентските ми години в Търново. Всяка неделя групичка от десетина човека се събирахме, за да правим обща молитва в общежитието при една наша приятелка – Христина, която, след като беше получила духовно кръщение, бе придобила пророчески дар и на тези молитвени сеанси Светият дух започваше да говори чрез нея. Тя казваше, че изобщо не знае какво ще каже. Осъзнавала го едва когато го произнесяла... И наистина се казваха изумителни неща. Беше много впечатляващо, особено за хора, които идваха за пръв път, тъй като ставаха свидетели на това, как Духът чете мислите им и започва да отговаря на мислените им въпроси. Ето и един от тези впечатляващи случаи, който разказах на Илиан в потвърждение на неговото предположение, свързано с пеперудата в дома му. Пламен и Калинка – мои много добри приятели - тогава студенти по изобразително изкуство, млада и симпатична двойка, - бяха решили да узаконят връзката си, като сключат брак. И на една от поредните ни сбирки задават мислен въпрос на Духа: дали техният брак е богоугоден? Духът им отговори: ”Не си ли

спомняте, когато отидохте на хълма Света гора и искахте от Мен да ви дам някакъв знак, че одобрявам решението ви да сключите брак? Тогава се появиха две светулки. Едната кацна на рамото на единия, а другата на рамото на другия. След това те размениха местата си. Това беше знакът, който ви дадох. Това беше Моето благословение!” Калинка избухна в сълзи. Това, което Духът беше казал, са си го знаели само те и никой друг. Тогава им е направило впечатление, но за тях е било само предположение, че това може да бъде знак от Всевишния, докато сега това предположение се беше потвърдило!

Тошко и той се включи в разговора, като каза, че за него няма по-велико от християнското учение и че всичко в него е вярно на сто процента, но че не може да приеме (тук намекваше за мен), че някаква нумерология била определила съдбите на децата (4.04.2004 г. или номерата – 2,11,20 - на загиналите деца от моя клас, или че имената на повечето деца започват с първите букви от азбуката, или зодиите им и т.н. Не беше съгласен и с идеята, че всичко в този случай е било предопределено да се случи.

Аз му казах:

- Тошко, дали сте съгласни, или не – това няма значение. Важно е каква е истината. Друг е въпросът дали вие ще сте способни да я възприемете или не. За вас (а и за всички нас) това е един огромен изпит: дали ще успеем да се смирим и да приемем Божията воля такава, каквата е - или ще се противим и ще се бунтуваме срещу Бога, т.е, ще станем антихристи. Общо-взето, държим изпита на Йов, но дали ще имаме силата на духа да кажем като него “Бог даде, Бог – взе” е друг въпрос. Колкото и да ни е трудно в този момент, трябва да се молим да ни даде Бог сила, за да издържим изпитанието, като знаем, че на никого не му се дава по-тежък кръст от този, който може да носи. Има една притча за един човек, който се оплаквал от съдбата си и все казвал: ”Господи, Господи! Защо си ми дал толкова тежък кръст?” И една нощ му се явява Бог. Завежда го в някакъв склад, в който има само кръстове с най-различна големина, и го кара да си избере един по собствено желание. Разгледал ги човекът всичките и си избрал най-малкия от тях. Но какво било учудването му, когато разбрал, че всъщност това си бил неговият кръст. И всеки от нас би

трябвало да носи кръста си безропотно, защото Бог не ни дава по-голям кръст от този, който можем да носим.

16

Кметът покани на среща учителите и те ме помолиха да отида и аз. В кабинета му бяха и заместник-кмета Пламен Александров, секретарят на общината Върбинка Конова, както и шефът на “Образование и култура” Милена Богданова. Всички те изразяваха своята подкрепа и съпричастност. За да докаже, че учителите не бива да бъдат укорявани, Пламен Александров каза:

- Ако с някого си поставиш ръката на нагорещен котлон, то тогава няма ли да бъде нормално да дръпнеш веднага собствената си ръка, а не ръката на другия? Това е инстинктивна реакция, а първо се задейства инстинктът за самосъхранение.

Аз пък припомних разговор с мой приятел и съученик, който беше воден спасител. Погледнах кмета Благоев:

- Знаеш ли какво ми каза Росен, след като разбра, че температурата на водата е била около три градуса? Махна с ръка и вика: ”О-о, та това е ледена вода! Знаеш ли за какво става дума? Родителите може да викат, може да обвиняват, но трябва да ти кажа, че в толкова студена вода човек, който няма тренинг, може да издържи максимум минута - дъхът ти секва, мускулите ти се схващат и... Плюс това е било тъмница, абсолютна изненада, паника... А и са били жени... Не, не, не трябва да се обвиняват! ” А има и още нещо, което трябва да се има предвид - продължих аз. - Човешкото съзнание е като малък остров в сред огромния океан на подсъзнанието. Ако съзнателната ни същност е десет процента, то подсъзнателната ни е деветдесет. В една такава критична ситуация, при която въпросът е на живот и смърт, напълно естествено е подсъзнанието да вземе връх (защото то е много по-силно в една такава извънредна ситуация), и първо да помислиш за собственото си спасение /ти даже не го и мислиш, а инстинктивно действаш!/, а чак след това да помислиш и за някой друг.

Пламен Александров спомена и че, според него, имало настроения сред учителите от другите училища и готовност за подкрепа на набедените колеги, и се пита защо ние от “Катранов” не правим нищо, за да ги подкрепим. Тогава взех думата и разясних как стоят нещата и как ръководството и синдикатите са се уплашили да излезем с позиция пред обществеността. Кметът каза, че и той ни се чудел на нас, учителите - на нашия разнобой, че не сме се обединили, за да защитим колегите си, които, и според него, не трябва да бъдат съдени, с оглед на създалата се ситуация и това, че те не са били обучавани за спасители, а за учители.

- Но не би трябвало да укоряваме и да съдим и родителите. Ей, вие знаете ли какво им е? И аз, ако бях на тяхно място, може би щях да реагирам по същия начин. Сигурно щях да бъда от най-яроствните! Та знаеш ли какво е да загубиш детето си? Казват: ”Лошо, по-лошо, най-лошо - смърт на дете!” Не искам да си го помислям даже! - рече кметът.

Той, както и аз, смятахме (добре познавайки ситуацията), че евентуалната директна среща между родителите и учителите ще бъде безсмислена, тъй като просто родителите няма да бъдат в състояние да ги изслушат. Опасявахме се и от грозни и неприлични сцени и думи, от изстъпления... Кметът каза:

- Не, среща няма да има!

Но тогава се обади Ценка Попова и каза, че настояват да се срещнат с родителите... Че не само настояват, но и се чувстват отговорни пред тях, затова просто са длъжни да се срещнат с родителите на загиналите деца – пък ако трябва и само за това, те да излеят гнева си върху тях, да ги охулят, обругаят, напсuvat, ако трябва... Но по този начин, смяташе Ценка Попова, малко от малко щеше да спадне напрежението и поне учителите щяха да бъдат с чиста съвест, че са се срещнали с родителите и са си казали, каквото е имало да си казват с тях.

Тогава кметът каза:

- Добре, щом искате да има среща, ще има!

След това се уточни, че на срещата няма да бъдат допуснати медии, тъй като и самите следователи, които са разпитвали учителите, са ги предупредили да няма медийни изяви, тъй като това можело да попречи на работата на следствието.

На следващия ден Геннадий Иванов ми каза:

- Ела след часовете в кабинета ми! Ще дойде майката на Александра. Много ти е ядосана!

Отидох в кабинета му. Освен него, там беше и Наталия Лечкова. След малко дойде и Нина Гергова, майката на Александра. Слаба, с изпито от скръбта лице, с очила, през които гледаше строго. Извади няколко неща от чантата си. Беше седнала на дивана. Пред нея имаше масичка. Аз взех табуретката, на която бях седнал, и я преместих срещу нея. Казах ѝ:

- Аз съм такъв човек. Обичам да гледам в очите хората, с които разговарям.

Тя сложи пред себе си траурния брой на вестник "Катранов" и го отгърна на интервюто с мен. Чудех се какво ли от него и по какъв начин щеше да използва срещу мен. Намести очилата си и зачете със своя руски акцент отговора, който давах на въпроса "Какви качества трябва да притежава човек, за да бъде учител?"

- "Трябва да е предопределен за тази професия и да притежава добра професионална подготовка. Да е всеотдаен, любящ, магнетичен, артистичен, с оригинални идеи и хрумвания, дипломатичен и уравновесен. Учителят трябва да спечели учениците, да ги зарази със своето вдъхновение, неусетно да ги накара да му повярват, да му се доверят и да отворят сърцата си за него, защото за мен връзката учител – ученик е основно не между два интелекта, а между две сърца".

Тя акцентира вниманието особено върху последните ми думи, а аз се чудех какво ли цели. Казах, че съм напълно съгласен с казаното, че подкрепям всяка една своя дума и не виждам къде е проблемът. Тогава тя отвори един бележник, в който беше записала спорния пасаж от обръщението, което бях написал и впоследствие коригирал. Прочете го:

- "За нас цялата тази трагедия е просто стечение на обстоятелствата, един нещастен случай, при който съдбата на всеки един от участниците е зависела не от възрастта, а от мястото, което са заемали в автобуса, от типа нервна система, от личностните им качества и воля за живот." - Вие знаете ли, господин Русанов, че всички родители сме плакали, когато четохме вашето обръщение? Как можяхте да напишете подобно нещо?!

- Съжалявам, че се е получило подобно недоразумение – казах аз. - Дори – ето – погледнете моя екземпляр! В него с червен химикал съм коригирал въпросната фраза, като съм заменил “...от личностни качества и воля за живот” с “...и способността им да се ориентират в критична ситуация”, тъй като сметнах (както е и станало), че може да бъде възприета погрешно. Разбира се, при вас е донесен некоригираният вариант, но аз съм готов и него да коментирам. Когато говоря за личностните им качества и воля за живот, съм имал предвид, че когато човек е добър, той е мек и отстъпчив и не толкова егоистичен... И волята му за живот, разбира се, не е толкова силна, колкото волята за живот на егоистичния човек. Дори, в известен смисъл, може да се твърди, че загиналите деца са били по-добри, защото може би са били по-малко егоистични.

- Ами като сте искали да кажете това, защо не сте го написали? Или може би много добре се ориентирате в ситуацията и бързо отреагирате? – попита ме тя, но аз си давах сметка, че каквото и да ѝ обяснявам, както и да се оправдавам и да я убеждавам, тя нямаше да ми повярва.

След това каза:

- А и това есе (което всъщност не е никакво есе!) за Светослава, което сте чели онази вечер пред родителите....

Аз се чудех какво ли пък може да има против него. Тя продължи:

-Толкова гнусно нещо!...

Аз се ококорих насреща ѝ. Недоумяхах.

- Нека да ви прочета две истински есета, а не фалшиво, като Вашето. Едното е на дъщеря ми Александра, а другото - на Юлиан Манзаров.

Аз казах, че няма смисъл, но тя настоя и зачете. Като приключи, погледна към Иванов и Лечкова и каза:

- Ето така се пишат есета, а не като неговото (погледна ме сърдито през очилата) - гнусно писание, наречено “есе.” Аз ѝ казах:

- Първо – аз никъде не съм определял жанра на произведението си и - второ – не мога да разбера кое му е гнусното.

Това, което каза тя, ме изуми. Беше страшно неочаквано, абсурдно. Никога не бях предполагал, че може да се тълкува по такъв начин и да получа подобни обвинения за неща, които и през ум не ми бяха минавали!

- От всяка дума на Вашето т.нар. "есе" прозират Вашите педофилски наклонности!

В първия момент, като чух това, дори не можех да повярвам на ушите си... Но фактът си беше факт. Не ми се беше причуло. Като го осъзнах, такава вълна на гняв избухна в мен, че ми идваше да ѝ ударя един шамар, за да се вразуми и да не плещи глупости.

- Всички родители са били възмутени, а на Тошева ѝ идвало да скочи насреща Ви и да Ви издере очите – продължи разпалено тя.

Аз скочих срещу нея. Бях извън себе си.

- Как изобщо можеш да говориш такива глупости?! Никога не съм си представял, че думите ми могат да бъдат изтълкувани по такъв начин. Това може да го измисли само човек с много деформирано съзнание. И като всички родители са били толкова възмутени, защо никой не ми каза нищо, а всички го изслушаха с внимание?

Генади и Лечкова, които до този момент мъчаливо слушаха, скочиха:

- Русанов! Русанов! Спокойно!

Нина Гергова каза:

- Защото те са достатъчно интелигентни, за да Ви кажат подобно нещо.

Аз я засякох:

- А, значи понеже ти не си достатъчно интелигентна и затова се осмели да ми кажеш подобна глупост. (Генади и Лечкова пак станаха).

- Може и така да се каже... Но нима Вашата защита е нападението? – попита ме тя.

- Когато се налага – отговорих ѝ.

- Аз съм такава пряма и затова.... – продължи тя.

- Аз пък обичам такива откровени хора – казах и стиснах ръката ѝ.

Тя промени малко курса. Обърна се към Генади Иванов и Наталия Лечкова.

- Трябва да призная, че г-н Русанов беше единственият човек, който се опита да ни съдейства за срещата с учителите, въпреки че много ни нарани. Ние сме му благодарни, но аз, като секретар на фондацията “Ангели от Лим” заявявам, че не желаем повече да се срещаме с него и го молим повече да не ни търси.

Аз ù казах:

- Добре. Така да бъде. И без това приключих мисията си – другата седмица ще бъде срещата между вас (тези, които желаете) и учителите, и то без медии. Тези, които при тези условия искат да дойдат – да дойдат. Тези, които не искат – проблемът си е техен. И само още един път да съм чул някой да говори подобни глупости за мен – ще се видим в съда. Нека да Ви е ясно!

Тя пошушна на ухото на Генади, че родителите искат училището да излезе с позиция по случая Лим. Аз я чух и казах, като сочех обръщението:

- Ето я позицията! И това е позиция не само на училището, но дори е одобрена от кмета, с малки корекции. Така че, ако настоявате за позиция, ето ви позицията!

Тя си тръгна, а Генади отиде да я изпрати, след което се върна обратно.

Лечкова ме погледна и каза:

- Русанов, не трябваше така да се държиш.

- А, как бе, Лечкова? Не чу ли какви глупости говори през цялото време! И аз, според теб, трябваше да си мълча и да ги слушам търпеливо, както ги слушахте вие – все едно и двамата сте съгласни с нея. Родителска мъка, родителска мъка... да, уважавам тяхната родителска мъка, но те започват да злоупотребяват с нея и да прекаляват... Не бива да ги оставим да ни се качат на главата и да съсипват човешки животи... А вие - като ръководство – какво направихте, за да стопирате този деструктивен процес? Какво направихте, за да защитите от нападките нашите колеги, и то не кои да е, а едни от най-качествените и отговорни като хора и учители. Страхувате се да заемете позиция, да изразите мнение... Не приехте обръщението в тяхна подкрепа... Или може би сте склонни да ги съдите и смятате, че са виновни?

- Не! Подкрепяме ги. Аз ги подкрепям! – каза Генади Иванов. (А Лечкова преди това беше казала на Нина Гергова, че не може да иска от нея да съди колегите си). Аз знаех, че не ги съдят, но ме беше яд, че се страхуваха да заявят позицията си, а колегите се нуждаеха от това.

- Как ги подкрепяш бе, Генади? Те разбират ли по някакъв начин, или ти ги подкрепяш само насаме? – Отхвърли обръщението, даже не си правиш труда да отидеш да ги видиш или поне да им се обадиш по телефона, за да ги попиташ как са, имат ли нужда от нещо? Нали ако не бях аз да те накарам да дойдеш с уредената от кмета кола на Царевец и там да видиш Верчето и Боряна, нямаше изобщо нито да си ги виждал, нито да си ги чувал? – продължих да нападам аз.

- Ама аз имам много работа, много проблеми да решавам – смутолеви той.

Аз му казах:

- Какъв по-важен проблем от този може да имаш в момента? Няма по-важен проблем!

Лечкова се опита да го защити.

- Русанов, остави го. Не го нападай! Какво искаш от него? Той е млад, няма опит...

- Ами, като е млад и няма опит, кой го сложи на това място? Нали вие с Георгиева си го сложихте - и то точно в тази тежка, кризисна ситуация? Затова ви казах, че трябваше да направим едно събрание, на което да изберем, след обсъждане, най-подходящата кандидатура, а не вие да си избирате удобен за вас човек, на който ще можете да му дърпате конците.

Лечкова ме гледаше и мигаше насреща ми, без да може да каже нещо. След малко, въпреки настояването на Генади да остане, под някакъв предлог, тя напусна дирекцията, като ни остави сами. Гледайки ме в очите, Генади каза:

-Ти не разбра ли какъв човек съм? Аз искам на всички да им е добре!

-Чудесно! Ти какво си мислиш? - Че аз не искам на всички да им е добре? - Не! И аз искам на всички да им е добре, но как да стане това, след като в момента родителите и учителите са два полюса, две страни. Невъзможно е да угодиш и на едните, и на другите. Трябва да имаш

принципна позиция! Ти си директор на това училище и, като такъв, би трябвало да защитаващ учителския авторитет! И оня ден на съвета ми говориш глупости – продължих аз, - че си бил говорил предната вечер с родителите и че сме се радвали на голяма подкрепа в момента. Кой се радва на голяма подкрепа? Ти знаеш ли с какво пренебрежение говорят за учителите или говориш за твоята собствена подкрепа? Да, те сигурно са доволни от теб и ти си се издигнал в техните очи, след като не беше изобщо гласувано обръщението.

Той реши да мине в контрапункт.

- Аз безкрайно много те уважавам. Ти не разбираш ли какво направих за теб? Майката на Александра искаше да дойде направо в учителската стая, за да се разправя с теб. Аз обаче ви поканих тук, в дирекцията, иначе щеше да стане страхотен скандал. Ами нали, ако бях някой по-така, както има оплаквания срещу теб – ето сега майката на Александра, преди това, когато щеше да водиш децата от твоя клас на гробищата, двете майки, които тогава идваха.... Лечкова дето каза, че си бил много интелигентен, но понякога си претрупвал отгоре–отгоре учебния материал... Нали, ако бях такъв, ако исках, можех да те накажа?

С тези си думи само ме подразни повече. Гледах го право в очите и му говорех, придавайки тежест на всяка дума.

- Слушай какво ще ти кажа! Тук няма други и понеже сме на четири очи, ще си позволя да ти го кажа. Слушай ме добре и запомни: в мига, в който решиш да ме накажеш, смятай, че директорският ти стол е изстинал! Ясен ли съм?

Той се беше зачервил целият.

- Какво, заплашваш ли ме?

- Не, не те заплашвам... Само ти казвам.

Продължавах да го гледам в очите.

- И знаеш ли, че оня ден, когато бях с учителите при кмета, не аз, а ти трябваше да бъдеш с тях!

- Ама, ти не виждаш ли колко е деликатна ситуацията? Гледай как беше прието обръщението ти, каква беше реакцията срещу него. Какво мислиш – че на мен ми е лесно? Много по-лесно щеше да ми бъде, ако си бях останал учител, но аз приех поста заради доброто на училището.

Добре, ако ти беше на моето място, какво щеше да правиш? – запита ме той.

- Как какво! – учудих се аз. Ами същото, което правя сега, само че щях да имам по-големи възможности. И друго. Искам да те попитам: кой даде без мое знание обръщението на родителите, при положение че то не стигна даже и до Общото събрание, не стана и официален документ, а си остана само мое лично творчество?

Генади каза:

- На мен същата вечер, след като го бяха получили, ми се обади по телефона Тодор Братов, за да ме попита защо съм стопирал обръщението. Но не съм му го дал аз.

- А кой тогава?

- Ами ... - той спомена името на Румяна Кузева. - Но, моля те, не разчепквай повече този въпрос! Тя сега е в болница. Като искаш, след като я изпишат и се върне на работа, да те срещна с нея.

Аз се съгласих. Напуснах кабинета му и отидох при секретарките. Попитах ги, освен мен и Генади, дали някой друг има екземпляр от обръщението. В началото те не се сещаха, но в един момент на Елка ù просветна и тя каза:

- Да! Румяна Кузева дойде един ден и каза, че иска екземпляр от обръщението, за да си го сложи в синдикалната папка, тъй като след време, ако се повдигне въпрос, че синдикатите са бездействали по случая Лим - да има черно на бяло, че е правено нещо. Каза, че Генади Иванов ù дал разрешение.

- Аха, ясно – рекох аз. - Взела го - и направо при Тошко Братов. Защо, с каква цел го е направила? - недоумявах аз. И на всичко отгоре, когато Генади Иванов ù се обади и я попитал тя ли го е предала, тя каза, че не е.

Страшно бях разгневен. Добре, че я нямаше в момента. Много ми се беше насъбрало. Може би не случайно в този период бях сънувал, че се катеря по много опасен маршрут, по стръмни скали, и духа силен вятър... Рискувам да ме отнесе, но успявам да се задържа... А дали в действителност щях да успея?

Отидох при кмета. Дадох му есето за Светослава. Той го зачете, а аз наблюдавах как очите му се пълнят със сълзи. Прочете го, остави го на масата, погледна ме и каза с дълбока въздишка:

- Страхотно!

Аз му казах:

- Да, за теб може да е страхотно, но на базата на това есе родителите ме обвиняват в педофилия.

Той се шляпна по челото. Беше възмутен.

- Как може да си мислят подобно нещо за тебе? Ма-а-ле! Те не те познават. Аз лично бях свидетел оня ден как Илиян, който е един от най-яростно настроените родители, те защитаваше пред Манзаров, като твърдеше, че те познава добре и че твоите чувства са искрени и наистина ти скърбиш за децата.

Кметът започваше да чувства, че нещата излизат от контрол и затова ме помоли да се оттегля, за да не си навличам повече ненавистта на родителите.

- Като приятел те моля, а не като кмет. Моля те, не идвай на срещата. Искам да те предпазя. Нямах работа там!

Искаше да му обещае, че няма да се появя на срещата между родителите и учителите. Аз се вслушах в думите му и обещах.

Междувременно, се срещнах и разговарях с две учителки от други свищовски училища, които ми казаха, че са коментирали в учителските стаи на съответните училища и се чудели защо от нашето училище не излизаме с никаква инициатива, за да подкрепим колегите си. Самите те, като учители, се чувстваха засегнати от тази антиучителска кампания, която се беше подела, и смятаха, че ако от "Катранов" излезем с декларация и пуснем подписка в другите (или поне в техните) училища, сме щели да бъдем подкрепени и почти всички щели да се подпишат под нея. Това ми даде стимул да напиша нова декларация. Ето и нейния текст:

ДЕКЛАРАЦИЯ

от името на свищовските учители

Във връзка с трагичния инцидент от 4.04.2004 г. при река Лим, който отне 12 човешки живота, заявяваме следното:

1. Загубата е огромна. Дълбоко скърбим за нашите прекрасни деца.

2. Искрено съчувстваме и страдаме, заедно с техните родители, близки, приятели и съученици.

3. Не можем да виним никого за случилото се. Това е нещастен случай; и от психологическа гледна точка, като се има предвид създалата се извънредна ситуация, е неправилно да се съди и кори някой за начина, по който е отреагирал. Всички – и загинали, и оцелели - са жертви.

4. Познаваме нашите колеги – участници в злополучната екскурзия – като отлични професионалисти и хора с чувство за дълг и отговорност. Смятаме, че всеки от тях е направил всичко възможно, според силите си, да помогне на когото може в конкретната ситуация. Страдаме заедно с тях, съчувстваме им и ги подкрепяме.

5. Няма да допуснем тези учители да се превърнат в изкупителни жертви. Повече жертви не са необходими!

6. Ще се противопоставим на всякакви опити да се лепне клеймо както на въпросните колеги–учители, така и на учителството като цяло, на училищната институция, тъй като това е един обществен опасен процес с непредвидими последици.

Скръбта е обща. Нека да бъдем заедно в скръбта и тя да не ни разделя, а да ни обедини!

За приемането на тази декларация и за огласяването ѝ обаче не бях достатъчно настоятелен, тъй като не срещнах и достатъчно съдействие, а като че ли се бях уморил вече да се боря сам.

На следващия ден заминах извън града за близо седмица и като се върнах, вече като че ли ми се струваше късно да предприемам каквото и да било. Ръководството на училището продължаваше да си пасува, вярно на тактиката, която си бе избрало – най-добрата позиция е липсата на позиция. Шефката на “Образование и култура” си пасуваше.

Имах чувството, че съм Дон Кихот, който самотен се бори с вятърните мелници. Направо не ми останаха сили, а и вече се задаваше срещата, която беше определена за втори юни.

Преди това обаче се случи още нещо интересно. На 23 май отидох отново на гроба на Светослава (и на другите деца). Много ми беше домъчняло. Оставих ѝ розичка, запалих ѝ свещичка, изказах това, което ми тежеше, и се помолих за нея, както и за другите деца. И ето че през нощта дъщеря ми Светослава отново сънува интересен сън, свързан с нейната съименничка. Ето го сънят, записан от нея:

“Сънувам, че госпожата ни дава по една задача. Моята беше много сложна. Трябваше да открия някакво дърво, което не знам къде се намира. Отидох в гората и започнах да го търся. Знаех само как изглеждат листата му. Като не го намерих, започнах да плача. Седнах на един камък и не мръднах от там няколко дни. Пред мене се появи едно момиче. Погледът ми беше замъглен. После видях, че това е Светослава. Тя ме попита:

- Защо плачеш?

Аз ѝ обясних всичко. Тя каза:

- Миналата година моята госпожа ми даде същата задача. Това дърво не се намира в България. Ако искаш, мога да те заведа там.

Аз се съгласих. Щом намерихме дървото, се върнахме и казахме на госпожата къде се намира дървото. Тя много се зарадва. Госпожата знаеше, че аз и Светослава работим заедно.

Следващата седмица госпожата ни даде друга, по-сложна, задача. Трябваше да открием човек, на когото му знаем само името. Също така знаехме, че ако не го намерим, ще ни се случи нещо лошо, а ако го намерим – нещо добро. Ние търсихме това име във всички речници, за да знаем къде да търсим този човек. Претърсихме всички домове. Много се отчаяхме. Попитахме една гледачка къде живее този човек. Тя каза:

- Той живее в края на гората, в малка дървена къщичка. Но тази гора е почти недостъпна.

Аз и Светла тръгнахме да търсим човека. Стигнахме до гората и видяхме една тясна пътечка. От двете ѝ страни растяха големи дървета. Клоните им се преплитаха. Аз си заклеших крака между тях.

Светла искаше да ми помогне. Издърпа ми крака. Забелязах, че съм си счупила глезена. Тя искаше да отиде до града и да вземе нещо като билки. Когато Светла се върна, беше с празни ръце. Тя каза:

- Светле, някакъв човек ми каза да открия една билка. Знам само как изглежда. Ще отида да я потърся.

- Добре!

Светла се върна с билката и аз я изпих. Кракът ми мина. Продължихме пътя си. Пред пътя на Светлето се изпречи змия. Тъкмо да я предупредя, настъпи змията и тя я ухапа. Аз ѝ превързах крака. Хванах я през кръста и ѝ помогнах да върви. Стигнахме до къщичката. В нея нямаше никой. Видяхме един магьосник и го попитахме къде е човекът, който живее в къщичката.

- Отиде до гората – каза магьосникът.

Ние вече се бяхме отчаяли. Отидохме в града да си купим билети и да се върнем в България. На спирката видяхме човека, който живее в дървената къщичка. Ние много се зарадвахме. Когато се върнахме в България, казахме на госпожата кога и къде сме открили този мъж.

Госпожата ни даде нова задача. Трябваше да отгатнем три гатанки. Те бяха написани на друг език. Всеки човек, когото питахме на какъв език са написани гатанките, отговаряше, че не знае. Най-накрая един човек ни каза, че не съществува такъв език. Ние мислихме три дни и успяхме да познаем. Вече цяла България знаеше за нас двете. Госпожата ни избра да представяме страната ни. Аз и Светла не знаехме все още какви ще са въпросите. Отидохме на състезанието и нашата задача беше да намерим всички деца, които носят нашето име. Търсихме, търсихме и не намерихме такива деца. Този, който водеше състезанието, каза, че не сме познали. Ние почнахме да се вайкаме. Водещият каза да не се притесняваме, защото сме познали. Аз и Светла бяхме много щастливи. Всички казаха, че сме се представили отлично. Свършихме годината и цяло лято играхме двете.”

Мислех си, че има някаква особена и труднообяснима връзка между тези две деца, които - на всичкото отгоре - носеха и еднакви имена и които почти не се познаваха на физически план, но въпреки това сякаш

душите им се познаваха. Правеше ми впечатление и фактът, че май все така се случваше, че като отида на гроба на Светослава, тя като че ли ми се отблагодаряваше с някаква поличба, даваше ми по някакъв начин да усетя, че е разбрала, че съм ходил на гроба ѝ. И, разбира се, това ми носеше известна утеха и затвърждаваше вярата ми в отвъдното съществуване и в това, че детето държи на мен и по невидими за нас причини е привързано към дъщеря ми Светослава. Но физическото ѝ отсъствие определено ми тежеше и когато ми докривееше много, отивах на гробищата и чаках да ми даде поредния утешителен знак. По-късно, когато вече започнах да пиша книгата, вече не изпитвах такава нужда да ходя на гробищата, защото, пишейки, сякаш общувах с нея и с другите деца. Като че ли те ме призоваха да увековеча паметта им - вдъхновението ми дойде от любовта и скръбта по тях и те сякаш ми съдействаха, като ми нашепваха словата и опресняваха паметта ми. Просто не можех да не напиша тази книга. Чувствах я като дълг към тях, исках да им издигна словесен паметник за вечни времена, изграден от най-прекрасните ми слова, извикани от голямата болка. Сякаш сърцето ми беше облято в кръв, а аз топах перото си в нея и пишех, пишех... Процес, едновременно болезнен, но и сладостен, защото отново и отново се връщах към тях и общувах с духовете им - и облекчавах болката си... Като иконописец, старателно и с много любов, извайвах образите им и се опитвах с цялата си дарба да им вдъхна живот завинаги, така че да не ги забравим никога и като 12 звездици – светли ангелчета - да греят в небето над нашия град. Цели молитвени наряди казвах за тях и се надявах, и вярвах, и знаех, че ме чуват... Мир, светлина и благословение за душите ви, милички! А сълзите ми се стичаха по листите хартия... Пишех и плачех, пишех и плачех, за да зарадвам милите мои деца.

17

Най-сетне това, за което толкова време работех, стана факт. На 2 юни се осъществи дългоочакваната среща между родителите на загиналите деца и учителите, участници в екскурзията. Тъй като бях обещал на кмета, не отидох на срещата. Информация за нея получих от Боряна Кожухарова:

- Два часа преди дългоочакваната от нас среща се събрахме у нас – аз, Наско, Вера, Ценка. Не ни се говореше. Имахме ясното усещане, че отиваме на съд. Какво ли щеше да се случи? Родителите чакат ИСТИНАТА, но всъщност знаят всичко, което ще им кажем, дори повече. Ако можеше някой и на нас да отговори защо се случи тази ужасна катастрофа... Давахме си сметка, че не можем да обясним собственото си поведение в екстремната ситуация. Дори сега не знаем кое е било най-правилното – само гадаем какво е можело да се направи. Защо някой от Гражданска защита не ни каже? Има ли изобщо в света човек, който да посочи план за действие точно в такава ситуация?

Кметът Благов неотдавна спомена, че върху учителите се стоварва вина, която нито едно човешко същество не може да понесе. Много хора искат ние да бъдем виновни. Страшно е да усещаме върху себе си този товар.

Боже! Само ти знаеш какво **НАИСТИНА** се случи! Кажи на родителите, дай им отговора, който търсят, дай го и на нас...

След поредната доза успокоителни, час преди срещата, ние бяхме в кметството. Посрещна ни заместник-кмета Пламен Александров, говорихме и с кмета Благов, както и с Председателя на местния Парламент Андрей Захариев. В уговорения час слязохме на първия етаж, “радвайки се“ на вниманието на медиите – местни и централни. (Поради ранното ни пристигане в общината, не бяха успели да се срещнат с нас. Не ни го простиха.)

Залата беше почти пълна. Столовете бяха подредени в полукръг, като в отворената част бяха настанени общинските съветници. Ние (Наско, Боряна, Вера, Ценка, Виолета) седнахме на свободния втори ред, точно зад семейството на Глория. Атаките от тяхна страна започнаха веднага.

Влязоха журналисти - и Рени, сестрата на Глория, ги призова настойчиво да ни снимат, за да ни видели всички. ”Благодаря, че спасихте сестра ми” – викаше Рени, още докато се настанявахме.

Срещата откри Андрей Захариев. Стана ясно, че освен родителите на загиналите деца и учителите, присъствали на екскурзията, в залата са и много от оцелелите деца със своите родители. Беше дошла и Албена, екскурзоводката.

“Няма нищо по-велико от вашата мъка...” – започна Виолета, а после сподели как се чувстваме и ние, учителите. Тя е добър оратор и думите ѝ, подредени в изящната школувана реч, бяха въздействащи. Според мен. Родителите изтълкуваха подредената ѝ мисъл като липса на искреност и дори като високомерие.

Виолета Пеева отговори на въпросите, кои са били организаторите на екскурзията. После се опита да каже нещо и по персоналните обвинения, които ѝ бяха отправени. Дядото на Антоана непрекъснато я апострофираше, обърнат към нея, и това я объркваше и изпълваше с гняв. С иронични възгласи и ръкопляскания, някои

присъстващи посрещнаха обяснението на Виолета, че е била измъкната през люка, за да освободи място на другите. Повечето родители не бяха склонни да приемат обясненията и на Ценка Попова.

Пламен Пейков, един от общинските съветници, с гневен заряд в гласа, попита защо са поканени малки деца на екскурзията.

Адвокатката Балева имаше конкретни въпроси към екскурзоводката, свързани с легитимността на фирмата, в която работи. Албена се опита да ѝ отговори според компетентността си. Остана неизяснено положението около “Дилижанс експрес” – ЕТ или ЕООД. Екскурзоводката призна, че не е давала инструкции за поведение в кризисни ситуации. Пеева прочете задълженията на организаторите.

Защо сме действали така – всички питаха, но ние не можехме да дадем отговор. Нямахме и сили да гледаме изпълнените с мъка очи на почернените родители. Някои от тях се държаха наистина достойно. Бяха в правото си да питат. А ние се питахме как ли щяха да реагират всички тези разгневени участници в срещата, ако бяха на нашето място във фаталната нощ. Стресът, пълното блокиране на мислите и сетивата не могат да бъдат обяснявани. Затова и думите на Наско звучаха неубедително за повечето родители. Извън контекста на стресовата ситуация, изглеждаше невероятно обяснението, че не е съзнавал какво се случва, че се е вцепенил при вида на пълния с вода автобус и не е можел да спасява. Намирал се е в пълен ступор и не е могъл да помогне и на собственото си дете. Тези думи взривиха обстановката. В този миг, вероятно, всеки от присъстващите си представяше как би се жертвал за детето си, а и не само за него. Но представите са нещо въображаемо, а истината, вероятно, би била съвсем друга... В залата неочаквано прозвуча гласът на Теодора: “Аз съм дъщерята на Атанас Кожухаров...” Тя защитаваше баща си от възмутените родители. Тя беше там, в ада на катастрофата, и не бъркаше въображаемото с реалното. Спомни си какво е било състоянието на баща ѝ и го сподели пред всички. Думите ѝ бяха трогателни. Аз се разплаках. Горкото ни дете. Беше само на шестнадесет години, а преживя толкова ужасни неща. А сега и това – да гледа родителите си унижени и да ги защитава, изправяйки се твърдо срещу обвинителите.

Майката на Антония Братова зададе въпроси по организацията – например защо възрастните са нощували на същата цена като децата. Така и не се изясни ученическа или туристическа е била екскурзията. Родителите получиха от организаторите отговор на въпроса си, кой за кои деца е отговарял.

Заговори се и за нощта преди катастрофата. Наложиха се аз да давам обяснения, защото ние с Наско водихме децата на дискотека. Кристина Емилова се опита да обвинява възрастните в безхаберие, като подчерта, че само аз и Наско сме били с тях през нощта. Стана обаче ясно, че не липсва контрол, а това, че учениците са се скрили и са изкривили истината, е довело до рисковите моменти след дискотеката. Кристина не отрече, че в онази нощ ме е излъгала.

Д-р Тошева, майката на загиналата Борянка, попита защо децата от пети клас са били на последната седалка. Попова ѝ обясни, че е било по тяхно желание, но страдащата жена възкликна, че не Борянка командва екскурзията и би се подчинила на всяко учителско решение.

Дядото на Антоана призова Петя да разкаже какво е казала д-р Чонова на учениците, които са били на автобуса. Петя обясни, че тя им е казала да не се движат върху автобуса, да не отиват напред. Аз не съм чула тези думи в онази нощ. Може би лекарката се е страхувала да не се наруши крехкото равновесие и автобусът да се обърне, но предубедените сега виждаха само безсърдечие и ново излагане на децата на опасност – все пак отзад е хлъзгаво и част от покрива е под водата, а отпред са възрастните, на сухо...

Близките на Светльо отново търсеха истината за него, но Вера Блажева, която бе набедена за очевидец на падането му от автобуса в реката, не можа да им даде отговора, който очакваха. Дядото разказа за своето посещение у Ценка в деня на погребението на Антоана. Според него, възмутително било това, че Ценка, Виолета и мъжът на Виолета били седнали на маса. Ценка се опита да каже, че все пак са ѝ били гости... , но никой не я чу. Всъщност, това нямаше отношение към катастрофата. Сякаш родителите се опитваха да внушат на всички, че учителите са хора без сърца, които не са се трогнали и за миг от смъртта на децата. Колко много се лъжеха! Мога да кажа за себе си, че се чувствах изгоряла отвътре. Юли, Вальо и Алекс – всеки по различен начин свързан с мен -

оставиха дълбоки рани в сърцето ми. И толкова много ме болеше, че ми беше трудно да намеря основание за живот. Не можех и да говоря с родителите на обичаните от мен загинали деца. Какво да им кажа? Че страдам, че съжалявам?... - Всички думи бяха толкова бледи, слаби, неспособни да изразят онова, което чувствам! Сякаш щях да оскверня паметта на децата, ако използвам обичайните, изтъркани от употреба слова. Надявах се родителите да могат да прочетат неизказаното в очите ми.

Имаше много въпроси – и разумни, и ужасни (например, думите на Наталия, майката на Глория: ”И как, хареса ли ви гледката?”)- Питаше за това, което са видели Ценка и Виолета в моргата на другия ден след катастрофата. Всички реагираха с неодобрителни възгласи на тези думи.

Родителите не бяха удовлетворени, но времето свърши и г-н Захариев закри срещата, като обяви, че тя ще има продължение.

На последвалата пресконференция, по молба на общинското ръководство учителите представих аз. Присъствието ми не задоволи представителите на местните медии, които очевидно се надяваха да притеснят с въпросите си Виолета Пеева и Ценка Попова. Манзаров и Братов, от страна на родителите, изразиха недоволство от отсъствието на лекарите, които са били на екскурзията, както и на отговорни лица от фирмите организатор и превозвач. Манзаров ми благодари за усилията да спася сина му. ”Ако всеки от възрастните беше влязъл в автобуса, за да извади по две деца; ако и лекарите бяха направили нужното да ги реанимират, може би нямаше да има толкова жертви.” Болката в гласа му беше огромна. От своя страна, аз се опитах да представя пред свищовската общественост гледната точка на учителите, чийто представител бях. ”Ние, учителите, много страдаме за децата, които загинаха, защото ги обичахме като свои. Болката ни се усилва от това, което се случва в Свищов след огромното нещастие, от негативната вълна, която се надигна срещу нас. Не можехме да предвидим, нито да предотвратим катастрофата...” Братов обясни пред медиите, че е странен фактът, че всички възрастни са живи, а голям процент от децата – загинали. Аз продължих: ”Това е ужасно стечение на обстоятелствата. Ние не сме изложили съзнателно децата на опасност, като сме ги настанили

отзад. Нали предните места по принцип са по-опасни, нали при евентуален челен удар (който е по-вероятен при движение с автобус по пътищата), щяха да пострадат седящите отпред? Кой би могъл да допусне, че автобусът ще падне в дълбока река и ще се закрепят с предната част за нещо така, че под предния люк да остане малко въздух?!

Даденото от мен интервю на журналистка от bTV беше неточно преразказано и тенденциозно изрязано за вечерните новини.

Напрегнатият ден завърши с разговор в стаята на заместник-кмета Пламен Александров. Общинското ръководство беше доволно от срещата. "Циреят се спуска" – бихме казали, ако трябваше да употребим метафората на Върбинка Конова. Колко ли още имаше да изтича от него?

Вечерта в дома ни , след като по местната телевизия беше излъчена пресконференцията, леден женски глас процеди в телефонната слушалка "Мъртви сте!". И следващите дни - още много пъти - същото...

18

На 7 юни с Боряна и Теодора Кожухарови отидохме в Карайсен при ясновидката–медиум Милка. Имаше добри отзиви за нея, а освен това и родителите на Юлиан Манзаров бяха ходили при нея и ги беше впечатлила. Така че и ние отидохме с определени надежди и очаквания. Докато пътувахме, разказах какво се беше случило, след като предната вечер бях ходил на гроба на Светослава. Казах ѝ, че ще ходя при Милка в Карайсен. Помолих я да дойде там, защото много скърбя и ми е тъжно, че я няма и не мога да общувам с нея. Нека още един път да ми докаже, че ме е обичала и че продължава да ме обича. ”Липсваш ми, миличка. Много ми липсваш! Обичам те!” Помолих се за душата ѝ и нежно докоснах кръста, на който беше окачен некролог с нейната снимка. Тръгнах си. След това последва семейна вечеря, децата си легнаха, а към полунощ легнахме и ние със съпругата ми. Лягайки, погледнах снимката на моя клас, която стоеше подпряна на вдигнатата вертикално и трудноподвижна дръжка на стъклената кошничка, спрях последователно погледа си върху загиналите деца – Борянка, Женя и Светла – и след това си легнах. На сутринта, какво беше изумлението на Силвия, когато видя, че трудноподвижната дръжка на кошничката е свалена /и то в крайно положение!/, а снимката е легнала отгоре ѝ. Това не можеше да стане от самосебе си. Беше необходим определен, и то с известна продължителност, натиск, за да слезе дръжката в подобно положение. Направих веднага и без колебание връзката, че предната вечер съм ходил

на гробища. “Да, няма какво друго да е, освен поредният знак, оставен от Светослава!”

Колата спря пред къщата на Милка. Излезе момиче, което ни покани на кафе в стая с много икони. Първа при Милка влезе Теодора. Без да е казала още нищо, Милка я посреща с думите: ”Ти си приятелката на Юлиан. Той е тук и казва, че от вчера е неотлъчно с теб и че изобщо често е при теб и вижда как се чувстваш. Опитва се да ти помогне. Разбира колко страдаш, както от думите, които произнасяш, така и от мислите, които идват от сърцето ти, било пред неговата снимка или на гроба му. Макар че за него не е толкова важно дали ходиш на гробища или не – той винаги е с теб! Твоето страдание го изпълва с тъга. Смята, че може би в Свищов ще се чувстваш по-добре, но все пак решението трябва да е твое. Той иска от теб да отвориш сърцето си за другите хора, защото вижда как си се затворила. Не иска от теб да носиш само черни дрехи, а иска да вижда същото жизнено и красиво момиче, в което се е влюбил. Ти трябва да продължиш живота си, защото си имаш свой път, както си има и той. Даже и да е бил останал на Земята, пак сте щели да бъдете разделени от разстоянието за дълги периоди. Да кажеш на Явор (приятел от чата), че Юли обича мъжкарите. Да се стяга (Явор) да играе по-добре, защото наблюдавал отгоре всичките му мачове и не бил доволен от представянето му. Юли ми казва да предадеш на майка му, че когато те прегръща, все едно него прегръща, че той често си е вкъщи и прегръща всички, но те не го виждат.

Междувременно се включва и друго от загиналите деца – Вальо, братовчед на Теодора. Той казва, че вижда как неговото и нейното семейство са разделени заради случилото се и това му тежи, и че тази случка не бива да ги разделя, а да ги сближава.

Когато след това влиза Боряна, Милка ѝ казва, че сигурно тя е майката на Теодора и че Юлиан и Вальо са в стаята. Юли ѝ благодари за опитите ѝ да го спаси, а Боряна изразява съжаление, че не е успяла и му казва, че го обича като свое дете, а той ѝ отговаря, че знае. Вальо я пита дали го е търсила, а тя му отговаря, че е търсила когото намери. Тогава той казва, че нищо не е можело да се направи – много бързо го взели ангелите и го издигнали към Светлината. Пита я защо се сърди на майка му и защо не ходи у тях, а Боряна му отговаря, че не знае какво да ѝ каже.

После Милка произнася думите: "Защо те няма в клас, когато ходя?" и Боряна разбира, че е дошла Алекс. Милка го потвърждава. Боряна ѝ отговаря, че вече не ходи в училище, защото няма да бъде повече учителка и на свой ред я пита какво се е случило с нея. Александра само ѝ казва: "Потънах".

След това Милка се обръща към Боряна:

- Тонито те поздравява. Всички деца са тук и казват, че те обичат.

Просълзена, Боряна отговаря:

- И аз ги обичам и ги моля за прошка, че не съм успяла да ги спася.

Милка се прекръства, освобождава децата, а Боряна ѝ казва, че иска да разговаря с родителите си, които са починали. Подава ѝ снимка, на която са двамата заедно. Милка първо се затруднява при установяването на контакта (може би защото са починали отдавна), но след това бащата на Боряна казва:

- Ние бяхме там и те измъкнахме, а после ти дадохме сили. Самата Дева Мария беше там с ангелите, за да отведе душите на децата. Бягай от Свищов! Бягай към нашия край, добруджанския!

Последен при Милка влязох аз. Седнах на едно диванче на около 3-4 метра от нея. Имах опит с различни феномени (включително се бях срещал с Ванга – мир на душата ѝ) – така че не се притеснявах. Милка ме попита за какво искам да ми гледа. Може би семейство, работа, деца? Попита ме за трите имена – моите, на съпругата ми, и на двете ми деца. Също трябваше да ѝ кажа рождените ни дати и града, в който сме родени. След това започна с моите здравословни проблеми: още от детството – гърлото и изобщо дихателната система, леко бъбреците. Също, че от време на време съм имал болки горе в десния крак и че съм спортувал на времето. Казах, че съм тренирал футбол и точно там имам травма. Каза ми, че съм зле с нервите, а аз ѝ отговорих, че е нормално, с оглед на моята професия. След това се насочи към професионалната ми дейност, но, неизвестно защо, ѝ беше трудно да се ориентира, че съм учител и твърдеше, че професията ми е свързана с пътуване. След като ѝ казах, че съм учител, тя каза, че зад гърба ми вижда един мрачен период, който обаче вече отминава. Щял съм да си остана в същото училище, въпреки

че напоследък там се наблюдавало голямо напрежение. Иначе по призвание съм бил свещеник (по душа), но да не съм обличал расо, защото по този начин съм щял да се огранича. Да си държа учителската професия. Попитах я кой е моят духовен ръководител, покровител. Тя каза:

- Исус Христос и Иван Рилски. Но определено Исус Христос, защото в предишен живот ти си бил негов ученик. Виждам, че си човек с духовна ориентация, но не си догматичен и имаш собствено мнение, по свой начин тълкуваш свещените писания.

Попитах я за новата книга, която подготвям за печат под заглавие “Евангелие на Любовта”. Тя каза, че това ще бъде третата ми книга. (Вярно беше - преди нея бях издал “Симфонии на вечността” и “Просто да бъдеш”). До месец, месец и половина, щяла да бъде готова, но да не съм бързал с нея, защото съм имал да пиша още много, но тя не знае дали като втора част на тази книга или като отделна, четвърта книга. Аз се зачудих на думите ѝ, защото, да – вярно беше, че “Евангелие на Любовта” щях да го редактирам до края на месеца, но за нова книга в този момент не можех и да помисля. Имах чувството, че дотук е било с моето писателство. Животът ми беше застинал в една точка и се чудех дали въобще ще мога да започна ново изречение, дали ще успея да намеря мотивация и сили да продължа напред. Липсваше ми всякакъв творчески импулс, вдъхновение. Не, не - струваше ми се невъзможно да напиша книга!

След това насочи вниманието си към Силвия. Спомена какви са здравословните ѝ проблеми и каза, че щяла да продължи да работи на същото място.

После се концентрира върху данните на дъщеря ми Светослава. Пита ме дали се оплаква от болки в главата. Казах ѝ, че не знам за такова нещо. И тя да внимавала с нервите. Силата ѝ била в хуманитарните науки и рисуването и там да насочела усилията си. (А малката ми дъщеря Диляна щяла да си пада по точните науки.) Докато говореше за Светослава, в един момент спря и се заслуша. Каза:

- Ти в скоро време си загубил много близък човек.
- Да, вярно е – отговорих аз. – Ето снимката ѝ.

Тя се вгледа в нея и след миг ме погледна, втрещена и объркана.

- Ама чакай! Аз досега за нея ли говорих?

Аз ѝ се усмигнах и казах:

- Вярно е, че и тя се казва Светослава, като голямата ми дъщеря, но беше само моя ученичка, едно от децата, загинали в Лим, което обаче обичах като собствено дете.

Милка каза:

- Боже, колко много си приличат! И с едни и същи имена! Има много силна връзка между тях. Те, двете, са кармични сестри. А ти не си бил там, в Лим. Светослава ми казва:

- Господине, МНОГО, МНОГО Ви обичам и съм Ви много благодарна за всичко, което направихте за мен, за нещата, които организирахте, за цветята и за това, че много често говорите за мен. Много съжалявам за това, което се случи! (Милка започна да плаче.) Но аз бях заспала и в съня си се задуших. Ако бях будна, нямаше да се случи това! Моля Ви, господине, не тъжете и не плачете толкова много за мен, защото и аз се натъзвавам и започвам да плача.

Каза ми да поздравя всички деца от класа и че чрез сънищата на дъщеря ми Светослава щяла да се изявява и аз да научавам за нея, а чрез картините, които тя щяла да нарисува, да разбирам за света, който обитава.

Попитах я какво да предам на родителите ѝ. Тя каза:

- Нека и те да не плачат толкова много за мен. Особено мама! Защото и аз се натъзвавам и започвам да плача. Да знаят, че съм много често с тях, особено вечер, и когато слагат за вечеря: да слагат прибори и за мен – моите прибори!

Попитах я какви знаци ми е давала досега. Тя спомена за някаква стъклена купа, но аз не можах в момента да се досетя за какво става дума, след което тя ме попита:

- Какъв знак искаш да ти дам?

Аз ѝ отговорих:

- Няма смисъл! Какъв знак още ще ми даваш? Та малко ли бяха знаците досега?

Светослава каза:

- Аз съм добре и съм горе, близо до ангелите.

Милка ме попита:

- А коя е Ани?

Казах:

- Би трябвало да е Антоана - друго от загиналите деца.

- Тя е тук и казва, че са двете заедно със Светослава – рече

Милка.

Не познавах Ани, а всяка секунда беше ценна, затова се обърнах с въпрос към Светослава – какво мога да направя за нея. След кратко мълчание тя ми каза:

- Да помогнеш на мама! – това бяха и последните ѝ думи, които прозвучаха като завет, който трябваше да изпълня. След това Милка се прекръсти и освободи децата. Благодарих ѝ и напуснах стаята.

Когато се прибрах вкъщи, видях, че работният ми екземпляр на книгата, която подготвих за печат, беше на друго място. Бях го пхнал на скришно място на най-долния рафт на етажерките с книги. Позицията му беше такава, че никой да не може да го открие, но... Поредният знак от Светослава! А освен това, дръжката на стъклената кошничка, по незначителни причини, отново беше смъкната. И в този момент се сетих: "Аха! Ето за каква стъклена купа ми е говорела Светослава, а аз да не мога да се сетя.." А това пък, което се случи вечерта, изуми Силвия и предизвика усмивките ми. Тя ходи до банята да се измие, след като децата си легнаха в тяхната стая. После се върна и я видях, че сяда почти срещу мен, леко встрани, тъй като гледах телевизия. Почнах да ѝ разказвам за случилото се в Карайсен, а тя ме слушаше с внимание и интерес. След двадесетина минути стана от дивана, на който беше седнала, и се запъти към нашето легло. Спря се и започна да се оглежда вторачено, недоумяваща. Стана ми чак смешно, като я видях, но по вида ѝ разбрах, че нещо необичайно се бе случило. Тя каза:

- А - а , не! Първият път си премълчах, но сега вече... Ще се побъркам! Това не може да бъде! Когато отидох до банята, си събух чорапите и ги сложих до леглото. Когато обаче се върнах, чорапите ми бяха на около метър разстояние, само че от тази, късата страна на леглото. След това си събух чехлите, сложих и двата си чорапа в десния чехъл и седнах на дивана. Когато се върнах обратно след края на

разговора ни, чорапите ми отново бяха извадени от чехъла и поставени на същото място, откъдето ги бях взела, за да ги поставя в чехъла. Стига вече! Ще се побъркам! Няма ли да спрат вече тези неща?

Аз я прегърнах, притиснах я до себе си и, усмихвайки се, казах:

- Е, няма нищо. Успокой се! Детето си играе. Това е поредният знак, който ни дава Светослава. Това е. Няма нищо страшно!

Тя каза:

- Докога ще продължава всичко това?

Отговорих ѝ:

- Не знам, но на мен даже ми е забавно. Светослава беше изключително дете приживе, доказва го и сега – не бих казал след смъртта си, защото за мен тя е жива! По - жива от всякога!

19

На 16 юни след поредното ми ходене на гробовете на децата, дъщеря ми Светослава сънува следното:

”Аз, тати, мама, Дилянка и Светослава отиваме на почивка. Там нямаше море, но затова пък имаше басейни. Всички щяхме да се състезаваме. Дилянка тръгна преди нас, но потъна във водата. Аз я извадих. Тогава тя седна на една пейка и каза: ”Старт”. Всички тръгнахме. Мама и тати изостанаха. Аз и Светослава финализирахме заедно. Не можеше да се определи коя от нас е победителка. Наложих се да се състезаваме и втори, и трети път, но все завършвахме наравно. След това с нея направихме опит да полетим. Аз полетях, обаче се блъснах в едно дърво и се заплетох в клоните му. Светлето полетя, но се блъсна в една птица и също се заплете в клоните на дървото. Каквото и да правехме, все едно и също ни се случваше. Тогава отидохме при една гледачка и я попитахме защо аз и Светлето мислим едно и също, говорим едно и също и вършим нещата по един и същи начин. Гледачката каза, че преди сме били близначки, но един магьосник ни е омагьосал да сме различни. Тогава ние намерихме една магьосничка и я помолихме отново да ни направи близначки. Но вместо да ни превърне в близначки, тя ни увеличи ръста. Всички се страхуваха от нас. После, вместо да ни върне истинския ръст, тя ни смали прекалено много – като мравчици. Тати леко ме настъпи. Тогава аз се изкачих на крака на мама. Тя ме видя, хвана ме и ме издигна. След това възкликна:

-Това е Светлето!

След това магьосничката ме превърна в човек без глава. Главата ми се намираше в тялото. Имаше едни момчета, които постоянно

ме закачаха. Един ден се ядосах, взех нож и пронизах едно от децата. Не го направих нарочно. Исках само да ги сплаша, но някой сякаш контролираше ръката ми, въпреки намеренията ми. След като се случи това, аз се заключих в една изоставена къща. Не излязох от там една година. Най-накрая реших да се покажа навън. Играех със Светлето, когато видях онова същото момче, което бях пронизала. То носеше нож. Аз му казах да не се приближава, но то беше решило да си отмъсти и насочи ножа срещу мен. Светлето обаче застана пред мен, за да ме защити, и момчето я прониза в сърцето. Аз я пренесох до моето легло и повиках тати. Целите чаршафи бяха в кръв. Пренесохме Светлето в болница. Всеки ден я посещавах и се грижех за нея, докато оздравя и я изписаха. Момчето го вкараха в затвора заедно с майка му, която също се опита да ме убие.”

След още три дни, дъщеря ми ми казва:

-Тате, знаеш ли, че съм сънувала Светослава от твоя клас и преди?

Аз се учудих. Помислих, че става въпрос за първия учебен срок. Беше ми интересно какво ли е сънувала тогава във връзка със Светослава. Попитах я:

- Кога си я сънувала?

Когато чух отговора ù обаче, косата ми се изправи. Толкова неочакван и поразяващ беше той, че даже в първия момент не можах да повярвам на това, което чувам - не можех да го асимилирам... Беше истински шок - и то какъв!

- Когато бяхме на Боженци.

Аз я попитах, гледайки с широко отворени очи:

- Ама кога – първата или втората нощ?

- Ами втората, когато спяхме с Весито и Косьо в Боженци.

- Не, не! Не може да бъде, Светле! – не можех да повярвам все още аз, че такова нещо може да се случи. Та това е нощта на 3 срещу 4 април - нощта преди катастрофата! Последната нощ, в която Светла е била жива! – продължавах да се дивя аз и, вече с крайно нетърпение, очаквах да чуя съня.

- Сънувах, че вечерта късно съм на някакви люлки и се люлея. Около мен нямаше никой. Изведнъж отнякъде се появи Светослава и се опитваше да ми каже нещо: ”Когато...”, но някой я извика по име

”Светослава, Светослава...” и я прекъсна. Тя изчезна за малко, след което пак се появи и ми каза:

- Когато аз умра,
ти на гроба ми ела;
син букет ми подари,
а аз ще зная, че си ти!

Аз я погледнах, изненадана и озадачена, и я попитах какво означава това. Тя обаче не ми отговори и изчезна.

След първия момент на объркване и стъписване от това, което бях чул, попитах с известно недоверие дъщеря си защо чак сега ми го казва. Тя ми отговори, че го е била забравила, но предната нощ сънувала подобен сън, който ѝ припомнил съня от Боженци.

Хванах се за главата. ”Боже, възможно ли е всичко това да се случва? Та то е като в някакъв фантастичен роман или пък може би напомня за библейските чудеса! Просто не е за вярване, но пък е факт, действителност, която определено разчупва тесния шаблон на съзнанието ни и ни вкарва в нови, непознати за нас досега измерения на реалността. А дали всичко това не става според Божия промисъл, с точно определена цел? Дали не трябва да опиша всички тези силно впечатляващи неща, които се случиха, и да ги направя достойние на хората - пък който може да повярва, нека повярва; а който не – не! Нищо повече не мога да направя от това да напиша книга за тези чудни явления, за знаците на Светослава, за голямата болка – мистерията Лим, за разпятието на страданието и за възкръсването на надеждата... Да, да! Трябва, задължително трябва да напиша тази книга - заради загиналите в Лим чудесни деца, заради родителите им, заради учителите, заради всички хора, които се питат дали смъртта е окончателен и безвъзвратен край - или ново начало. Трябва, трябва - и дано Бог ми даде вдъхновение и сили, за да мога да се справя със задачата и да дам утеха и надежда, както на родителите на загиналите деца, така и на всички, които са загубили и ще продължават да губят хората, които обичат. Като оня Мъдрец, при когото отишла една майка, опечалена от смъртта на своето дете, и поискала от него утеха и напътствие. Той ѝ предложил чаша чай. Взел бучка захар и я пунал вътре.

След като тя се разтопила, Мъдрецът се обърна към жената с думите: "Сега разбра ли какво се е случило с твоя син? Същото, което преди малко се случи и с бучката захар... Това, че тя се стопи и изчезна от твоя поглед, не означава, че е престанала да съществува, а само е станала невидима за теб, както и синът ти! Една много древна мъдрост гласи, че "няма да умрем, а само ще се изменим". Смъртта е неизбежна промяна, през която всеки един от нас трябва да премине. Щем или не щем, трябва да приемем промяната - такъв е законът! Нали и гъсеницата не иска да си остане гъсеница, а да се превърне в пеперуда?"

Чрез тази книга искам да извикам на висок глас: "Ей, хора, чуйте! Аз видях, аз разбрах, аз почувствах и смея да свидетелствам – има живот след смъртта! И - както казва Пенчо Славейков - "За сърцата, що се любят, и смъртта не е раздяла. "Истина ! Истина е! Чувате ли? И нека който чуе, да повярва, защото вярата прокарва спасителния за душите ни път!" И тази Милка (продължавах да си мисля аз) как позна само, че ще започна да пиша книга, а тогава нейното твърдение ми изглеждаше толкова абсурдно, толкова невъзможно? А ето сега – как се обърнаха нещата! Ами така – дето ще разправам тази невероятна история поотделно на всеки от приятелите си, нека я напиша - и който иска, и който се интересува, и който е узрял за нея, нека да я прочете. Освен това искам да възстановя баланса, справедливостта, защото досега се чуваше само едната гледна точка за нещата и везните бяха натезжали на едната страна. Аз трябва да изложа истината такава, каквато я видях, заел междинна позиция и имащ възможност отблизо да се запозная детайлно и с двете гледни точки – тази на родителите на загиналите деца и тази на учителите, участници в злополучната екскурзия, и да мина дори отвъд тях. Освен частична реабилитация за учителите, искам, чрез тази книга, да помоля за прошка и родителите, ако волно или неволно някога съм засегнал техните родителски чувства, но те трябва да знаят – аз обичах децата им като свои! И любовта ми към тях ме накара да напиша тази книга. Разбира се, ще напиша книгата и заради самия себе си, защото просто не мога да не я напиша. Сещам се за един съвет, който Лев Толстой дава на сина си – да пише само тогава, когато чувства, че ако не го напише, ще умре. Е, аз съм достигнал до това състояние и каквато и да е цената на написаното, готов

съм да я платя - в името на Любовта и Милоста, които нося в сърцето си, заради собственото си призвание и предназначение.

Сигурно ще си навлека куп неприятности, сигурно ще ме обвинят в най-различни, неподозирани от мен неща, сигурно на родителите ще им бъде трудно да повярват, че мога да обичам децата им, а в същото време да защитавам учителите, към които те не таят особено красиви чувства (меко казано). Но не мога да ги укорявам за това. Не мога да укорявам никого, въпреки че тази критична ситуация след 4 април разкри истинските лица на много хора. Всеки обаче отреагира съобразно себе си, собствената си стойност и виждания за нещата, от моментното си ниво на съзнание. Осъзнавам, че никой (независимо дали ми е харесала неговата реакция или не) не е могъл да реагира по друг начин и да надскочи себе си. Всеки е прав от своята си гледна точка; и защото изхождаме от нея, затова и постъпваме по определен начин. И понеже сме на различно ниво на съзнание, гледната ни точка е различна и затова понякога ни е много трудно да разберем чуждата гледна точка и да я приемем.

Трябва да бъдем широко скроени, трябва да сме толерантни един към друг, но за да постигнем това, нужно е да излезем извън тесните рамки на ограниченото ни индивидуално съзнание и да се опитаме да познаем Всеобщото, наречено Бог. И тогава съвсем ясно ще видим, че всеки е прав за себе си, от гледната точка, от която вижда нещата, и всеки действа с убеждението, че е прав. Проблемът е, че понякога гледните ни точки не съвпадат и не само не съвпадат, а и са противоположни... Тогава какво трябва да направим? Какво ни остава? – Другото, обединяващо измерение на съзнанието, наречено "Бог" или "Божествено съзнание", в което има място и за праведника, и за грешника; и за жертвата, и за престъпника; и за добрия, и за лошия. Това измерение на съзнанието, в което разбираш, че няма смърт и живот, а има вечен живот; че няма омраза и любов, а има само вечна Любов и Тя е безценното съкровище, скрито в душата на всеки човек, независимо от моментния му начин на проявление.

В този, а и в следващите дни откривах и се дивях на странните връзки и съответствия, които откривах между сънищата на дъщеря ми Светослава и това, което беше казала ясновидката Милка, между моите посещения на гроба - и нещата, които се случваха след това.

Първо дъщеря ми, в съня си за райската къща на Светослава, беше казала, че в близост до нея е видяла Антоана (Ани). Нещо, което беше потвърдено на сеанса с Милка, на която Ани бе казала, че двете със Светослава са заедно. Освен това, в този същия сън двете Светослави много си приличаха, а в един от следващите сънища гледачката им казваше, че са били близначки. А Милка (без да знае тези факти) каза, че връзката между тях е много силна и че двете са кармични сестри. Правеше силно впечатление, че в тези сънища винаги ставаше дума за взаимопомощ между тях, за някаква много силна близост и връзка, която в определени моменти стигаше до саможертвеност.

На следващия ден откъснах две рози от нашата градина, взех две свещички и казах на Светлето (дъщеря ми), че ще отидем на гроба на нейната приятелка от невидимия свят. Тя се отзова с готовност. Отидохме. Запалихме по една свещичка за Светла и Тонито. Накарах Светлето да поднесе цветя на гроба на своята съименничка. Казах ѝ, че букетът не е син, но въпреки това знам, че Светла много обичаше цветята и специално розите, затова съм сигурен, че ще ни прости. Нали в един лексикон беше написала: "Харесвам всички цветя. Всяко цвете има своя красива страна."

След това се прибрахме вкъщи и аз зачаках да се случи нещо необичайно. И то се случи! Дъщерите ми играеха с други деца в тяхната си стая, а от отворената врата, на около три метра, се виждаше вентилаторът (тип слънчоглед) - с две тръбни конструкции, като горната е по-широка, за да може да влиза в долната. В един момент, когато дъщеря ми Светослава си удря босия крак в стола, който се намира в тяхната стая, извиква от болка и тогава... горната част на вентилатора се повдига, отлепя се, изважда се от долната и пада с трясък на пода. Всички деца, свидетели на случилото се, са силно впечатлени как може да се случи подобно нещо! Светлето да извика - и горната част на вентилатора да подскочи нагоре и да падне на пода... Аз обаче знаех, че е възможно - след всичко, което бях видял и прозрял. Това отново беше поредният знак от Светослава. Знаех, просто бях убеден, че тя по някакъв начин ще отбележи посещението на дъщеря ми на гроба ѝ. Бях изпълнен с удовлетворение и благодарност. А Светлето и Дилянка се чудеха какви неща се случват у нас в последно време. А аз си мълчах и не им казвах нищо, не им давах никакви

обяснения. Но имах чувството, че започват да се досещат за някои неща и да правят връзката. Често играеха с братчето на Светослава – Васко. Дори Светлето правеше за него жестове, които иначе не ù бяха присъщи. Примерно – да си дойде вкъщи, за да му налее чаша вода, защото бил жаден... В такива случаи, ние със Силвия само мълчешком се споглеждахме и се усмихвахме, като си мислехме с известна тъга, че може би и тук има пръст другата Светослава...

В следващите дни се засили у мен желанието да се срещна с Анелия – майката на Светослава. Все повече и повече изпитвах угризения на съвестта, че досега не съм го направил и по този начин не изпълнявам волята на детето. Не стига дете не събрах смелост да предам поздравите на Светослава за всички от класа, но не помагах и на майка ѝ, според другото нейно желание. Всъщност не, че не исках, но като имах предвид как тя се отнесе към мен на гробищата, като имах предвид и това, което ми беше казала нейната приятелка Янка - че майката на Светослава е много зле настроена към мен, защото съм говорел, че съдбата на децата е била предопределена и заради обръщението, което съм написал. Ето кои бяха причините толкова време след срещата с Милка да не потърся контакт с нея. Но на 27 юни най-сетне я срещнах на пазара. Казах ѝ, че настоявам да говорим с нея за дъщеря ѝ и нахвърлях пред нея какви бяха намеренията ми – за какво точно щях да ѝ говоря. Въпреки че тя сякаш избягваше срещата с мен (все едно бях много опасен човек – може би някой ѝ го бе внушил), след като ѝ казах намеренията си, това сякаш породило някакъв интерес у нея и тя се съгласи да седнем в едно заведение и да ѝ кажа това, което имам да ѝ казвам. Седнахме. Поръчахме си по едно безалкохолно питие. Чудех се как и откъде да започна. Реших да карам директно. Разбрах, че мога да я шокирам, но не желяех да го увъртам. Започнах с първия сън на Светлето от трети срещу четвърти април. След като го разказах, Анелия леко повдигна тъмните си очила, зад които бяха скрити очите ѝ, за да избърше отронили се сълзички. Мълчеше и не казваше нищо. После продължих с разказа си за посещението при Милка и за молбата, която Светла е отправила към мен и заради която просто съм се почувствал длъжен да осъществя тази среща и да ѝ кажа всичките тези неща, заради които рискувам тя да ме помисли за побъркан... но това са истински, реални факти, а не измислици. И аз не мога да избягам от тях, а и паметта на нейното дете е свята за мен и аз се чувствам отговорен пред нея. Направих връзките между сънищата на дъщеря ми и казаното от

Милка. Казах на Анелия, че много ме е наранила на гробищата на четиридесетия ден и че когато е постъпила така, изобщо не си е помислила как ли се е почувствало детето ù, след като тя много добре знаеше колко много ме обича Светослава. Дори ми го беше казала на погребението. Споделих още с нея, че на мен не ми е безразлично отношението на близките хора на Светослава към мен и ù казах, че любовта, която имаме към детето, не би трябвало да ни разделя, а напротив – да ни обединява и сближава. И че съм готов и съм на нейно разположение, ако някога се наложи и с нещо мога да ù помогна и да ù бъда полезен.

Тя продължаваше стоически да мълчи и да не издава мислите и чувствата си. Беше много горд човек. Разказах ù за срещата си с Нина Гергова и какви абсурдни обвинения е отправила към мен. Тогава тя промълви:

- Не ù обръщай внимание. Остави я. Нека си говори, каквото ще!

Но аз ù казах:

- Не мога да ù позволя подобно нещо! От една страна това е най-гнусното и невярно нещо, което някой някога е казвал за мен, а освен това тя скверни и паметта на детето. Ето защо я заплаших със съд, ако продължава да плещи тези глупости.

Когато вече приключвахме разговора, защото Анелия бързаше да се прибира, а трябваше да мине през Янка, аз я попитах:

- Добре. Кажи ми сега какво мислиш за всичко това, което ти казах?

Тя ми отговори:

- Не знам. Не знам какво да мисля!

Личеше, че е много объркана. Явно ù бях казал неща, които разклащаха досегашните ù представи за нещата. Стана ми жал за нея. Може би бях твърде немилостив в своята милостивост, в желанието си да ù помогна, да ù дам утехата и надеждата, че макар и в друг свят, дъщеря ù Светослава продължава да съществува и продължава да мисли за нея и да я обича. Така беше, но (задавах си въпроса) дали за нея по-добрият вариант не беше просто да приеме смъртта като абсолютен край на съществуването, да се опита да затвори тази страница от миналото, да се

обърне изцяло устремена напред и да продължи живота си? Не бях мислил за подобен възможен вариант, но явно той съществуваше, още повече ако си в обкръжението на хора атеисти. Всъщност, не знаех нищо за нейното обкръжение. Знаех само, че Янка ù е приятелка, а тя определено не беше религиозна. Дори ми беше заявила, че не вярва в такива неща. Така че ние с нея бяхме от двете страни на Анелия – като Божий ангел и като противников ангел. Аз отдясно – тя отляво. Аз шушнех на дясното ухо на Анелия Божиите истини и се опитвах да ù вдъхна вяра, която, според мен, да я утеши, а Янка ù шепнеше лъжеистините на падналия ангел на лявото ù ухо. Аз се опитвах да я убедя в съществуването на безсмъртна Божествена Същност, а Янка вярваше единствено в тялото, в това, което можеш да видиш и да пипнеш, забравяйки думите на Малкия принц, че “най-същественото е невидимо за очите”. Сякаш Бог и неговият противник, се бореха чрез нас за душата на Анелия. Кой ли щеше да победи? Бъдещето щеше да покаже...

Преди да се разделим с Анелия, ù казах, че ако иска, и тя може да отиде до Карайсен при Милка. Тя кимна с глава, настоя да плати сметката и си тръгна.

След няколко дни срещнах Янка. Като ме видя, тя започна да ми говори като на шега:

- Ела сега тука и ми кажи с едната или с двете си ръце да те удуша?

Попитах я защо.

- Ами заради онези глупости, които си наговорил на Нелито. Нали ти казах да я оставиш и да не се занимаваш повече с нея? А ти си ù наговорил един куп глупости и толкова я беше разстроил, че тя плака толкова, колкото не е плакала и на погребението.

Аз ù казах:

- Какви глупости съм ù говорил, Янке? За какви глупости говориш? Всичко, което съм ù казал, са действителни факти, а не измислици и фантазмагории. Кое е измислица? Може би това, че дъщеря ми е сънувала Светослава в нощта, преди да се случи трагедията?

- Глупости, глупости ми говориш! Остави твоите сектантски глупости!

- Какви сектантски глупости? От коя секта съм аз, Янке? Я ми кажи, че да знам!

- Не знам от коя секта си, но всичките тези неща, които ми говориш, точно на това ми приличат. Не ти подхожда, като учител по български език и литература, да ги говориш тези неща. Изобщо не трябва да преподаваш на ученици и ако аз бях на твое място, щях да си подам молба за напускане.

- О-о! Янке! Ти май вече започна да се изживяваш като директор и да връчваш заповеди за уволнение...

- Не, не съм директор и нямам това право, но само ти казвам – прекъсна ме тя.

- Янке, няма какво да говорим с теб. Много си повърхностна и ограничена – разбрах безсмислието на разговора си с нея аз. – Хайде, чао! – махнах ѝ с ръка и тръгнах, като си мислех, че Янка е все още зелен плод, на който му е необходимо време, за да узрее.

Трябваша ѝ няколко мига, за да се опомни и да може да асимилира това, което ѝ бях казал. За да бъдем квит, ми викна зад гърба:

- Не по-малко от теб!

“Две мнения по въпроса няма!” – рекох си аз. ”Янка е от хората на воинстващото невежество! Или, както се казва в Агни йога: ”Отрицанието е сърцевина на закона на мрака!”... И щях да продължа писането на книгата, с ясното съзнание, че тя ще бъде моят кръстоносен поход срещу хората, забравили своя духовен произход. Янка ми даде подтик за това и в известен смисъл съм ѝ благодарен. Още повече, че знам, че от окултна гледна точка хора като нея и изобщо материализмът не е случайно явление, тъй като при слизането на човека в материята, постепенно той изгубва духовното си възприятие, притежавано от него в предишните епохи, когато е знаел, че не умира, защото е имал възприятие на духовните светове. Поради това не е оценявал правилно благоприятните възможности за развитие на земното съществуване, което е приемал като илюзорно, и го пренебрегвал. Затова се наложило за известно време човекът да бъде лишен от съзнание за повисшето, духовно съществуване. Така, през земния си живот, започнал да има възприятие само на физическата реалност, а паметта му била свързана само с конкретното съществуване, което го е заставило да се

приспособи към него. Преди християнството е имало религии, които са проповядвали закона за прераждането на душите и причинно-следствения закон, наречен “карма”, но идва време, когато тая доктрина не допринася особено за напредъка на човека. За да може той да осъществи еволюционните си цели, настъпва необходимост човекът да приеме земният си живот като единствен. Затова и християнската религия (в общодостъпния си вид, без мистичното християнство) отхвърля тезата за прераждането. Материалистите пък изобщо отхвърлят възможността за духовно съществуване.

21

Тъжен залез кърви над гората
като прясна, отворена рана.

П. Пенев

“Юрая Хийп” е любимата ми група още от ученическите ми години. Има няколко техни песни, които много обичам и ме довеждат направо до екстаз. Едната от тях е “Юлско утро”, която, особено като студент, обичах да си я пускам винаги на първи юли сутринта, след ставане от сън. Представете си – тежката студентска сесия вече е приключила и то успешно. Доволен съм от себе си. Безгрижен, спокоен, релаксиран и изпълнен с надежди и светли мечти за бъдещето. С три думи, състоянието ми е “чиста радост от съществуването.” И на фона на всичко това – прекрасната песен на “Юрая Хийп”. В такива мигове осъзнавах колко хубаво нещо е животът и си казвах: ”Да, да! Струва си да живее човек!”

Тази година за мен първи юли беше по-особен. Наближаваха три месеца от смъртта на Светла, Тонито и другите свищовски деца. Раната още беше много прясна, за да мога да изпитвам чиста радост от съществуването, без никакви примеси. Дори забелязвах, че най-тъжен бях и най-много ме болеше сърцето точно по празнични дни. Когато другите се веселяха и се заливаха от смях, на мен ми идваше да плача и очите ми се изпълваха със сълзи. Не беше по-различно положението и на първи юли. След като станах, си направих кафе и си пуснах “Юлско утро”, а след това - други любими и страхотни парчета на групата: ”Симпатия”, ”Циганска царица”, “Върни се при мен”. (Много странно и необяснимо, но последната песен този път прозвуча цяла (!?), а преди фаталния четвърти април, поради липса на достатъчно място на аудиокасетата, при записа, финалът на песента беше отрязан за мое голямо съжаление – б.а.) И този път въздействието на тези песни върху мен беше изключително силно, но беше по-особено, по-различно. Огромната радост, която се отрищваше в

мен и ме караше да крещя от удоволствието, което изпитвах, сякаш паралелно отприщваше и някакъв извор на мъка, тъга и скръб вътре в мен, източник на който беше осъзнаването на факта, че физически Светослава и другите деца ги няма, а животът беше пред тях. Те трябваше да го живеят и да му се радват – всекидневно да изпитват радостта от съществуването. А как се обърнаха нещата! Как се промениха само! Милите ми душици! Липсват ми! Боже, колко много ми липсват! И как да се зарадвам с чисто сърце, като ми е мъчно за тях? Как да изпитам чистата радост от съществуването без примеса, наречен “болка”?

Осъзнавах, че слушайки тези великолепни песни, плача, но сълзите ми бяха породени както от радостта, така и от мъката. Осъзнавах, че крещя, но моите викове не бяха само викове на чиста радост, а и на огромна болка. В тези моменти осъзнавах психологическата структура на човека. Подсъзнанието – първият слой е на потиснатите положителни, радостни емоции. Когато обаче го прекосим, докосваме и отприщваме един втори, по-дълбок слой на нашето същество – този на потиснатите отрицателни емоции и болка. Затова много често в такива моменти смехът преминава в плач и не случайно се казва, че изворът на тъгата е по-дълбок от извора на радостта. В съзнанието ми изплува и едно чудно съновидение от нощта след погребението... Появи се Светослава - толкова осезаема, толкова жива, реална! Изумително усещане: сякаш не беше сън, а действителност! Попитах я защо трябваше да се случи всичко това, на което тя ми отговори, че така било по-добре за нея. Не бях съгласен и възкликнах:

- Ама как така по-добре за тебе? Та ти беше толкова способно и талантливо момиче, с такива чудесни качества и възможности, с такъв потенциал, който не успя да разгърнеш!

- Да, господине, вярно е... Но знаете ли как щяха да се развият нещата, ако бях останала? Въпреки качествата и потенциалът ми, щях да кандидатствам два пъти след завършване на средното си образование, но без успех - нямаше да ме приемат и щях да се принудя да започна работа в газ-станция - неудовлетворена, с чувството, че не съм успяла да реализирам потенциала си... И нямаше да се чувствам щастлива!

Не знам дали ми каза всичко това само за да ме успокои и да ми даде утехата, от която се нуждаех отчаяно в този момент или...

Прегърнах я и усетих как и двамата се изпълваме с огромно щастие. Това беше докосване между две близки и сродни души... но само след миг радостта от срещата ни се трансформира в огромна болка и тъга... Осъзнавахме колко жестоко обстоятелствата ни бяха разделили и че след тази мимолетна среща ни предстоеше отново раздяла - дълга, дълга раздяла... Събудих се, облян в сълзи. Светла я нямаше. В съзнанието ми сякаш ехтяха словата на Пророка на Халил Джубран: "Вашата радост е вашата скръб, само че без маска. Същият извор, от който блика смехът ви, често е пълен с вашите сълзи. И как би могло да бъде иначе? Колкото по-дълбоко дълбае скръбта в душата ви, толкова повече радост може да вмести тя. Писаната паница, от която пиете виното си, не е ли била опалена в гърнчарска пещ? И лютнята, която весели духа ви, не е ли била дърво, дялано и дълбано с остър нож? Когато се радвате, вгледайте се дълбоко в сърцето си и ще видите, че същото онова, което ви е носило скръб, сега ви носи радост. Когато сте скръбни, отново се вгледайте в сърцето си и ще видите, че плачете от онова, от което сте ликували. Чули сте да казват: "Радостта е по-велика от скръбта", а други сте чували: "Не, скръбта е по-велика". Но аз ви казвам, че двете са неделими. Те идват заедно; и когато едната стои с вас на трапезата ви, помнете, че другата е заспала в леглото ви!"

Много ми беше докривяло. Обадох се на Боряна и ѝ предложих да посетим гробовете на децата и да им запалим по една свещичка. Най-подходящо бе времето на ранния следобед, тъй като тогава беше най-малка вероятността да срещнем някого от родителите. Отидохме, но там бяха Милена, майката на Антоана, и Боби, момчето, което Антоана беше харесвала. Когато Милена видя Боряна, я повика при себе си. Стисна ѝ ръката с благодарност за това, че е направила всичко възможно да спаси дъщеря ѝ. След това, с неприкрита омраза попита:

- А онез, трите, още ли са в града?

Боряна се почувства неловко. В гласа ѝ се долови колебание.

- Да, тук са – каза тихо тя.

И в други случаи си проличаваше различното отношение на родителите към Боряна Кожухарова. Семейство Манзарови се отнасяха много топло с нея, канеха я на гости, говореха хубави неща за нея пред

дъщеря ù Теодора, която прекарваше по няколко часа на ден у тях. Дори Георги Манзаров беше споделил, че Боряна е най-смелата жена, която познава!

Дядото на Антоана, който иначе беше доста емоционален и агресивен спрямо възрастните участници в екскурзията, беше посетил Боряна в дома ù с кутия шоколадови бонбони. Тошко Братов също говореше възторжено за Боряна. Учениците от Ха клас, на които тя беше класна, искаха да поканят телевизионното предаване “Море от любов” за своята класна, но там ситуацията беше деликатна, защото в този клас беше и Рени – сестрата на Глория. А и родителите ù – Ламби и Наталия - се противопоставиха на спонтанно възникналата в класа идея и дори си позволиха да обвинят Боряна Кожухарова, че е подготвила всичко това. Понеже Боряна е изключително скромен човек, за да успокои духовете, благодари на своите ученици и ги помоли да не осъществяват идеята си. Така пропадна изненадата за Боряна Кожухарова, а тя напълно я заслужаваше. И не само това. Боряна беше решила, че повече няма право да бъде учителка, след като не е опазила живота на децата. Затова напусна и училището, и града, защото и съпругът ù не можеше да живее повече в този град. През месец май той беше отишъл на гроба на своя племенник - Вальо. Там обаче са и близки на някои от загиналите деца, които изригват срещу него, обсипвайки го с обидни думи и изрази. За тях, неговото присъствие на гробовете на децата е кощунство. Наско не издържа и припада. Така че не можах да я разубедея да се откаже от решението си, въпреки че, може би, бях най-близкият ù приятел и смятах, че тя е родена за учителка, че това е най-подходящата професия за нея и това е нейната мисия и най-успешна реализация – да раздава любящото си сърце на децата. Но тя каза:

- Кажи ми как да преподавам вече литература, след като видях как горе, на автобуса, Теодора се опитваше да вдъхне живот на любимия си и въпреки силата на любовта си, не успя? Как бих могла да се вдъхновя от измислени герои и събития? Всички те ми се струват незначителни, на фона на това, което видяха очите ми! Не! Децата заслужават учител, който не е емоционално изчерпан!

Всъщност тези нейни думи провокираха размисли по въпроса "литература и действителност", "художествена измислица и реалност". И

като че ли до голяма степен ме накараха да огранича максимално елементите на художествена измислица, въпреки риска книгата да загуби в художествено отношение. Не исках да я разкрасявам. Стремях се да има сурова, първична красота, да бъде максимално приближена до реалното, да звучи като документално повествование, героите в нея да не са плод на въображението, а истински, дори присъстващи със собствените си имена, и въобще книгата да въздейства и да разтърсва със своята истинност така, както аз бях разтърсен от описваните събития. Пишех я със сърцето си и исках написаното да достигне до сърцата на хората. И, действително, при първото четене на ръкописа на книгата, моят приятел Сашо ми каза:

- Когато четях написаното от теб, не знам дали поради слабото осветление или заради това, което си написал, но очите ми започнаха да парят и да сълзят. Много е силно! Толкова много болка, събрана в едно! Ясно е, че (независимо от това, дали хората ще отхвърлят или приветстват написаното) никой обаче няма да бъде в състояние да я прочете с безразличие!

А друг приятел - Явор, дойде при мен и ме прегърна:

- Извинявай, приятелю! Не бях прав! Сгрехих, когато преди няколко дни в София, пред НДК ти казах: "Стегни се! Какво толкова се е случило?! Загинало е просто едно дете, на което си бил класен и на което си преподавал някакви си шест месеца. Изобщо можеше и да не го познаваш това дете. То не ти е никакво. Не е твое! Ти имаш две прекрасни дъщери. Няма какво толкова да скърбиш за едно чуждо дете!" Прости ми! Не бях прав и днес го осъзнах. Това, което си написал, е страхотно!

Неговата приятелка - Теодора - ми благодари и каза, че духовните общности много са се молели за тези деца, но едва сега, благодарение на написаното от мен, тя е разбрала за какво става дума и е придобила представа за всяко едно от децата.

Баджанакът Зарко пък дойде при мен с думите:

- Много сълзи се проляха, докато Сашо четеше това, което си написал...

Отговорих му:

- Не се учудвам, че сте плакали, докато сте я чели, защото аз плаках, докато я писах. Мога дори да кажа, че не съм написал тази книга, а съм я изплакал!

Отзивът на Боряна Кожухарова бе:

- Бориславе, никога не съм те подценявала, но мисля, че си надскочил себе си. Написаното е тъжно, но и някак извисяващо.

Тези и други подобни отзиви ми вдъхнаха увереност, че съм на прав път и ме стимулираха допълнително да продължа своята работа върху усъвършенстването на текста.

На трети срещу четвърти юли - през нощта, когато се навършваха точно три месеца от гибелта на децата - се събудих към три часа, усещайки нечие присъствие. След малко чух глас. Беше гласът на Тонито (Антония Братова). Тя ми каза:

- Светослава отиде в другата стая при Светлето.

Благодарих мислено на двете момичета, че без да сме никакви кръвни роднини с тях, отново са се сетили за нас и си помислих, че може би този път и Тонито е дошла, защото, когато ходихме със Светлето на гробища, разполагахме с две свещички, които запалихме съответно на гробовете на Светослава и Антония. И ето че сега те ни се отплащаха. "Благодаря ви, милички! Нека Бог да даде мир и светлина на душите ви! Нека завинаги да живеете в света на необятната Божия Любов!"

На следващия ден, рано сутринта, със Силвия бяхме тръгнали да изпращаме децата си до автобусната спирка на пл. "Свобода", откъдето щяха да тръгнат с автобус за София и да ходят на гости у леля си. В един момент видяхме нов некролог – общ за Светослава и Боряна – и се спряхме да го прочетем и да видим по-добре снимката, на която бяха и двете деца. В следващия момент дъщеря ми Светослава, виждайки снимката, се сепна и поразена отстъпи крачка назад, като промълви:

- Мале, колко много Светослава прилича на мен! Направо се уплаших – помислих, че съм аз!

След това настроението ѝ се скърши и се умълча. Какво ли ставаше в детската ѝ душица и защо тези две, явно близки и сродни души, по такъв начин трябваше да бъдат разделени?

Следващата нощ пак щяхме да преживеем нещо необичайно и необяснимо от физическа гледна точка. Съпругата ми се събужда от

шум, който идва от детската стая, която е прилепена за нашата. Двете стаи са свързани с врата, която е отворена. Силвия се заслушва внимателно и е твърде озадачена, тъй като се създава усещането, че някой/?!/ е в леглото на Светлето и се обръща ту на едната, ту на другата страна. А нашите деца са в София и, поне физически, няма никой в детската стая...

След известно време възникна друга необяснима ситуация. Отново бях ходил на гроба на Светослава. През нощта се събудих от силно чукане. Огледах се, но беше тъмно и нищо не се виждаше. Установих, че се чука по таблата на леглото непосредствено над главата ми, но не се виждаше никакъв източник. Чудна работа! Чукането продължи около минута след събуждането ми. Но странните събития не свършиха с това.

Когато се навършваха пет месеца, дъщеря ми изработи гипсово сърчице за своята съименичка, на което написа: "От Светла за Светла" - и датата. Остави го на гроба ѝ. На следващата сутрин ставаме със Силвия, отключваме лятната кухничка, влизаме вътре и... отново се поглеждаме, с питащи и недоумяващи очи... Сега пък кой е преместил изрисуваната от Дилиянка плочка, поставена в една от двете ниши? Преди беше обърната на север, така че да може да се вижда рисунката, а сега е извъртяна на запад! Но кой го беше направил? Та кухничката беше заключена и никой (наистина ли?) не беше влизал преди нас!

Или друг случай: бяха ни дошли на гости близки приятели от Бургас. Стана дума за написаната книга, за невероятната връзка между двете Светослави... Силвия отиде да стопли вода за чай. След малко чайт беше сервиран, но... в моята чаша водата се оказа студена, въпреки че Силвия беше стоплила и наляла вода от едно джезве за себе си и за мен. Само че нейният чай беше горещ, а моят студен! И тук т.нар. "здрав разум" се стъписва, обърква, става безсилен... Горкият! Такива явления са отвъд границите на неговите възможности за разбиране и го разтърсват из основи. Тогава човек става податлив и склонен да повярва и в това, което не е за вярване. И, може би, това е начинът, по който се пробужда, разширява и развива човешкото съзнание. Цялата лимска трагедия, разтърсващите и необичайни събития, които я последваха, ме накараха още по-усилено от преди да търся истината за живота и смъртта. В своето търсене, попаднах на великолепните книги на американския

психотерапевт-регресионист Майкъл Нютън -“Пътят на душите” и “Следите на душите”.

А на 2.09.2004 г. дъщеря ми щеше да сънува следното:”Отивам във един замък обрасъл с тръни. Вътре щеше да има състезание. Там бяха децата от нашия клас, госпожата и Светла от на тати класа. Имаше различни по височина връхчета. Те бяха различни държави. Трябваше да хвърляме писъмца до всяка от тях. Който успее точно да улучи писъмцата да паднат в определена страна, той печели. В първата игра победителка беше Светла. Във втората игра бях аз. Госпожата ми даде да разрежа една огромна торта, която беше голяма колкото една къща. За да я разрежа, трябваше да стъпвам по нея. Едно парче беше десет метра. След като нарязях тортата, всички си отидоха доволни по домовете.”

На 15.09.2004г. отново Светлето записа интересен сън , свързан с другото Светле: ”Сънувам, че живея в един старинен град, управляван от император. Този император имаше дъщеря. Аз много приличах на нея. Дори носехме едни и същи имена. Двете се познавахме и много често играехме заедно. Един ден тя ми предложи да си разменим дрехите и тя да отиде да живее като обикновено момиче, а аз да поживея малко като принцеса. Така и стана, но баща ѝ - императорът - всеки ден ме изпитваше какво съм научила, тъй като дъщеря му имаше частни учители, които я обучаваха. Понеже бях най-обикновено момиче и никога не бях ходила на училище, не знаех нищо. Тогава императорът ме заведе в един кабинет, като се надяваше, че докторът, който беше там, ще може да ми върне знанията. Той се опита, но не успя и каза, че не може да ми ги върне, защото никога не съм ги имала. Тогава императорът разбра, че не съм истинската му дъщеря. През това време тя си беше построила замък. Баща ѝ я намери и я върна в двореца, а аз заживях в новопостроения от нея замък.”

Този сън ме накара да си спомня казаното през август в Добърско от Милен - приятел-стоматолог, - че според него двете Светослави не са просто две близки и сродни души, а два паралелни живота на една душа. Сега се питах дали пък нямаше основание Милен да твърди подобно нещо?

Същата вечер направихме обща вечеря. Хазяйката ни беше приготвила вкусна баница, а за пиене - айрян. Разпределихме се в две

стаи - в едната възрастните, а в другата - децата. Това, което ни направи впечатление на нас, възрастните, беше, че на масата ни бяха поставени прибори за 13 човека, въпреки че ние бяхме 12... А малко по-късно Зарко неволно щеше да разлее чаша с червено вино върху покривката на масата, след като бяхме прочели молитвата за децата (поместена в края на книгата). Случайно или не, навършвах се четири месеца от смъртта на децата...

На 11 декември бях тъжен. Наближаваше Коледа, а аз си давах сметка колко различна щеше да бъде тя от миналата. Тогава и Светла, и другите деца са били със своите семейства, получили са подаръци, на които са се радвали, а сега родителите щяха да им оставят подаръците на гробовете. Сърцето ми се късаше, защото осъзнавах безвъзвратността на случилото се. Мислех си: "Горките родители! Как да купят подарък само за едното си дете (живото), след като толкова Коледи досега са купували подаръци за две деца?..."

Припомних си как един ден, докато си приказвахме с дъщеря ми Светослава, тя ми разказа за своя приятелка, която, понеже нямала нито братче, нито сестриче, си играела сама и си водела диалог с играчките. Въздъхна и ми каза: "Колко е лошо, тате, за едно дете да няма нито братче, нито сестриче и да няма с кого да си играе!" А аз веднага си помислих за лимските деца и техните братчета и сестричета: "А колко е по-лошо да си имал братче или сестриче и в един момент да си останал без него!"

С умиление гледах картичката, която Светла ми беше изпратила миналата година и с която ми пожелаваше много радост, успехи, здраве и щастие. Тази година нямаше да може да ми изпрати... Нямаше да може и да ме зарадва с подарък за рождения ден от името на класа, както направи за тазгодишния ми рожден ден... Нямаше да може да ми каже отново: "Господине, много сте весел и добър. С Вас всеки час става по-весел!" -Да! Бях, бях, Светлинка, но тогава беше и ти, а сега... Много ми е трудно без теб да се усмихвам и да бъда весел. Постоянно в мен звучи песента на ПИНК ФЛОЙД "Желая да си тук" - и те търся с песента на СИГНАЛ "В друго време, в друг свят". Дори написах стихотворение за теб:

Напусна този свят без предизвестие, без сбогом.

Шива, Създателят на Световете, престана да танцува.

Олимпийските богове прекъснаха своя пир.

Богородица спусна черно було от Небето до Земята.

**Барабанът, ритмично отмерващ пулса на времето, се
продъни.**

Исус не успя да възкръсне и да спаси човека.

А Прометей открадна от хората огъня и го върна на Боговете.

Някой изстреля снаряд точно във Слънцето.

И разкъсаната му плът се стече по небето

като яйчен жълтък, примесен със кръв.

Настана мрак и студ.

Млечният път се стопи и изчезна.

Загубихме пътя към звездите.

Пресъхна Изворът на Живота,

както и Реката, изтекла от Него.

Заглъхна непринуденият детски смях.

Угасна пламъчето в очите ти...

Дори Вселената от ужас онемя

за сълзи сили не намерила...

Когато ти напусна този свят -

без предизвестие, без сбогом!

22

Денят е 9 юли – денят на годишния учителски съвет, на който трябваше да бъде отчетена и коментирана цялата училищна дейност. Почти целият учителски състав на СОУ ”Николай Катранов” се беше събрал в учителската стая. Времето беше горещо и задушно. Генеди Иванов си беше взел минерална вода и някои колеги предположиха, че съветът ще продължи повече време. Първо се гласува дневният ред, а след него, по първа точка, Генеди Иванов започна да чете отчетния доклад. Слушах го с известно раздражение. Въпреки това, което се беше случило, всичко беше представено от розово по-розово, а за случая Лим имаше само две-три изречения, и то как ръководството успешно се е справило в тази трудна ситуация – дори не се забелязвал и предричаният отлив на ученици от училището. Политиката на новото ръководство продължаваше – да се прави, все едно, че нищо не се е случило и съдбата на нашите набедени за виновни колеги си е само тяхна съдба, а не наша. Отношението на ръководството към тях, а и като че ли на част от учителския състав, беше все едно те не са били и никога не са съществували. Много ме дразнеше една такава бездушна позиция. Затова, след словото на директора, изчаках да не би някой да вземе думата, но след като видях, че няма желаещи, вдигнах ръка и думата ми беше дадена. Всички притаиха дъх, предполагайки донякъде какво мога да говоря. Започнах привидно спокойно, но осъзнавах как постепенно набирам инерция и хъс и как словото ми става все по-емоционално и по-емоционално.

- Изслушах с внимание отчетния доклад. Трябва да ви кажа, че вече 15 години съм учител в това училище, но това определено е най-тежката година, тъй като едно зловещо събитие – катастрофата при река

Лим, в която загинаха 12 наши прекрасни деца – хвърли черна сянка върху цялата учебна година. Но в доклада имаше всичко на всичко само две изречения по случая Лим. И аз си задавам въпроса: какво направи нашето ръководство, ръководството на синдикатите в училище, председателят на Общото събрание и всеки един от нас? Какво направихме, за да предпазим и защитим нашите колеги? Защо допуснахме те да бъдат обвинявани, хулени, обиждани, псувани и презирани? А те – Виолета Пеева, Ценка Попова, Боряна Кожухарова, Вера Блажева – не бяха кои да е. Всички ги познаваме и знаем, че те градиха дълго време авторитета на това училище и че, ако то днес има някакъв авторитет, до голяма степен това се дължи на тяхната отлична, отговорна и професионална работа. Не само че не им помогнахме, а и се държахме така, сякаш това е нещо, което не ни засяга – техен си проблем, а не наш. Нима не осъзнавахме, че всеки от нас би могъл да бъде на тяхно място, да попадне в ситуацията, в която попаднаха те, и тогава няма никаква гаранция, че щяхме да отреагираме по-адекватно от тях. А ние с лека ръка ги отхвърлихме и казахме: "Да се оправят – това си е техен проблем!" И когато аз се заех с една много трудна и деликатна задача, защото ме болеше и продължава да ме боли за загиналите деца, за техните родители, но и за нашите колеги – учители, и понеже имах приятели и от двата лагера, реших да стана посредник, балансър и да работя за среща между тях, на която евентуално да се даде отговор на въпросите, които измъчваха родителите, и да се сложи край на спекулациите по случая Лим. Но аз не бях за среща на всяка цена. Напротив – смятах, че не само аз, но и други доброволци като мен, които имаха близки хора и от двата лагера, трябва да циркулираме между тях и да се опитваме да сближаваме двете гледни точки, така че срещата между родители и учители да бъде ефективна. Опитвах се в продължение на месец да бъда мост между двете страни, защото тях ги разделяше пропаст. И не само че в това трудно начинание не ми помагаше никой и останах сам, но имаше и хора, и то тук, измежду нас, които ми пречеха. И за да не звуча абстрактно, ще бъда конкретен. Още се чудя и се питам защо Румяна Кузева, без да ме пита, занесе написаното от мен обръщение на Тошко Братов, и то в първоначалния му, а не в коригирания от мен вариант, което на практика развали отношенията ми с родителите; и ако те до този момент ме възприемаха действително като балансър, като човек, който

действително се опитва да им помогне, след това вече смятаха, че съм страна, и то противниковата за тях страна. Така, на практика, чрез това си деяние Румяна Кузева сложи край на моята миротворческа мисия. Или касиерката Янка (съжалявам, че я няма тук - не обичам да говоря зад гърба на хората!). Нима беше нейна работа да ходи при Ценка Попова, да ѝ преразказва текста на обръщението и да го тълкува така, както Божият противник тълкува Евангелието, с цел да я наплаши, че едва ли не с това обръщение съм щял да ги вкарам в затвора, изваждайки хитро от контекста някои думички? И всъщност това, и нежеланието на Ценка Попова, стопира приемането на обръщението, а не нежеланието да се излезе с позиция от страна на директора, председателите на синдикати и Общо събрание. Защото ако Ценка не беше против, аз нямаше да оставя нещата така. Говоря ви по този начин, защото съм един от малкото, който ежедневно поддържа връзка с низвергнатите ни колеги и знам как се чувстват те, колко много са огорчени и разочаровани от нашето безразличие и малодушие. Даже и кметът, а и по-висшестоящи от него, както и наши колеги от други училища, изразиха своето учудване и недоумение как сме се дистанцирали от въпросните учители и не сме се опитали да ги защитим – все едно не сме една професионална общност! – приключих словото си аз.

Всички се бяха умълчали. Бяха ме слушали внимателно. Дотук добре. Но дали им беше въздействало? Дали беше разтърсило душите им? Дали щеше да се стигне до покаяние, до осъзнаване на недостойното поведение? Ръководството, разбира се, типично в своя стил, се въздържа от коментар и не отговори на зададените въпроси. Явно, то беше доволно от себе си. Но да видим колегите – те бяха ли доволни от себе си? Дали щеше да има гласове, съзвучни с моя, или в самозащита щяха да ме нападат? Докато си задавах тези въпроси, думата взе Румяна Кузева. Тя отрече, че е вярно това, което съм тръбил из целия град, а именно, че тя е занесла обръщението на Тошко Братов. Каза, че само го е коментирала с него, а той вече го бил чел и че не знае кой му го е дал. Когато тя е взела обръщението от секретарките, го е взела, за да го сложи в синдикалната папка - и още си седи там. Аз само вметнах, че в такъв случай излиза, че Генади Иванов ме е подвел. Виолета Трайчева, учителка по философия и председател на Общото събрание, правеше

физиономии и с жестовете си показваше колко много я отегчава темата. Тя каза:

- Струва ми се, че чрез тези лични нападки и изясняване на лични отношения много пада нивото на учителския съвет. Като имате нещо да изяснявате помежду си, срещайте се на четири очи.

След това думата взе Теменужка Блажева – учителка по немски език:

- Не приемам тона на преждеговорящия колега. Неговото слово ми прозвуча като обвинително, а аз, лично за себе си, мога да кажа, че не се чувствам виновна, защото съм се срещала с въпросните колеги, въпреки че не съм била толкова близка с тях. На София ходих да ги посрещна. Когато идва президентът Първанов, говорих и с родителите на загиналите деца, а и ежедневно се срещам с обикновени хора на улицата, разговарям с тях и винаги съм защитавала нашите колеги! – говореше Теменужка Блажева. Позицията ѝ беше точно зад гърба ми, така че само я слушах, без да я виждам. Знаех, че е права за себе си и че казваше истината. Затова и не се обадих. Но Теменужка беше от изключенията.

След нея, няколко изречения каза Весела Варамезова – учителка по английски език и майка на Моника – едно от оцелелите при катастрофата деца.

- Както всички знаете, аз имам по-различно мнение и не съм съгласна с Русанов... Какво толкова се бие в гърдите, че е направил за тази среща и че е иззел функциите на хора, оторизирани за това от общината, след като срещата беше организирана от Председателя на Общинския съвет Андрей Захариев, който изпрати писма на заинтересованите и така се проведе срещата? – попита Варамезова. Помислих си: "Да, така е, но това беше само финалният акорд, а за да се достигне до него, колко усилия беше необходимо да се положат! Но Весела няма, явно, откъде да го знае."

После думата взе Евтим Иванов. Той започна многообещаващо:

- Вземам думата, като съзнавам, че това може да ми е последното изказване на педагогически съвет, защото ми предстои да се пенсионирам. Затова ще си позволя да кажа някои неща. Първо, има колеги, и то от нашето училище (няма да му споменавам името – вие сами

ще се сетите за кого става въпрос), които говореха пред ученици как нямали да допуснат, ако са били там, да се случи катастрофата и как щели да действат и да спасяват деца, ако се била случила...

Евтим погледна към учителя по география, но той запазваше спокойствие - все едно, казаното не се отнася до него. Евтим продължи:

- Вярно е, че има колеги от други училища, които ме питаха защо не подкрепяме нашите колеги, тъй като чак те (като учители) се чувствали засегнати. Аз мисля, че наистина училището трябваше да излезе с позиция по проблема. А и това прословуто обръщение, за което толкова много говорим, а което толкова малко познаваме... Нека да се сложи тук, в учителската стая, и да се прочете, за да знаят колегите за какво става дума.

Последваха още две-три маловажни изказвания, след което приключи първата точка от дневния ред и бе дадена десетминутна почивка.

По втора точка от дневния ред бе прочетено проекторазпределение на часовете на всеки учител за следващата учебна година, което ме извади от равновесие. Едва се удържах на мястото си, за да дочакам да се изчете проекторазпределението и да стана да си задам въпросите. Първо пошушнах на седналия до мен от лявата ми страна математик Данчо Димов да зададе той първия от въпросите, които исках да задам, но той ми отказа.

- Защо бе, Данчо? – попитах го аз.

- Не ща бе – ще вземем да се изпокараме – рече той.

И Данчо, както и други наши колеги, предпочиташе мълчаливата и безопасна подкрепа, с която не рискуваше нищо. А той беше много близък и с Ценка, и с Вера, и с Боряна! Заболя ме. Станах и се обърнах към директора:

- Имам няколко въпроса. Понеже в проекторазпределението се прочетоха имената на Боряна Кожухарова и Ценка Попова, а за часовете на Виолета Пеева се каза, че са всъщност часовете на Елена Йорданова, как би реагирало ръководството, ако гореспоменатите колеги се появят на работа на първи септември?

Генади се запъна:

- Ръководството не е мислило за такъв вариант.

Рекох си наум: "Пък и защо да се напъва да мисли – нали вече сме ги отписали?"

- Е, добре – продължавах да нахалствам аз. Все пак да си представим, че те идват на първи септември. Какво прави ръководството?

- Ами да идват – сви рамене Генади, след кратко колебание.

- Втори въпрос – продължавах настъплението си аз. Защо ми се отнема класното ръководство в бъдещия VI а клас и изобщо часовете там, след като смятам, че много добре се сработих с учениците, те ме обичат и уважават и особено след случилото се на четвърти април станахме още по-близки; не допуснах психолози в класа си, като прецених, че сам мога да се справя със създалата се изключително тежка ситуация, след като три деца от моя клас загинаха - и се справих, смятам, добре.

Отговорът на Генади ме озадачи:

- Има родителски настроения срещу теб!

- Третият ми въпрос е - продължих аз, – защо са ми дадени само "б" и "в" паралелки, т.е. посредствени, тези, с които се работи много трудно, след като съм един от учителите с най-голям стаж в училището? Нима не съм достатъчно интелигентен или пък съм толкова неспособен като учител, та не ми се дават изобщо езикови паралелки? Или, може би, това е наказателно разпределение по отношение на мен?

- Ръководството така е преценило – беше отговорът.

Бях силно афектиран... Идваше ми да скоча и да изрека нецензурни слова по техен адрес, въпреки че съвсем не беше в стила ми. Едва се въздържах. Викнах само:

- Не си мислете изобщо, че ще оставя нещата така! Ако трябва трусове, трусове ще има в това училище, но няма да оставя нещата така! Ясно ли ви е?- крещях в яростно изстъпление. Не можех да допусна по такъв начин да се подиграват с мен. Генади Иванов се опитваше да ме успокои, като казваше, че това е само проекто-разпределение и то може да претърпи промяна. Лечкова, която беше автор на разпределението, ехидно се усмихваше: "Ще видим..."

След два-три дни, то наистина претърпя. Запазих класа си. Не позволих да ми го отнемат. Толкова много бях обикнал тези деца, толкова много се бях привързал към тях, а и те към мен. Толкова много любов щях да им дам и да получа от тях, че... мисля, че борбата си заслужаваше. А и това беше класът на Светла, Женя и Борянка. В моето съзнание те щяха да останат неразделна част от този клас...

Декември 2004. Направих молитва пред иконата на Божията Майка “Утоли моята печал”: ”Пресвета Богородице! Майко Божия и Царице Небесна! В Името на Твоя възлюбен Син Исус Христос, Те моля: утеша скърбящата ми душа и пригответи лечебен балсам за нараненото ми сърце. Дай ми утеха, Богородице, и ме спаси от непоносимата душевна скръб. Много мъка има в сърцето ми. Моля Те - пречисти го! Не оставяй духът ми да пада в униние. Не ми позволявай да се усъмнявам в Божията благодат и справедливост. Вдъхни ми кураж и надежда в бъдещия живот. Със своите свети и пречисти молитви спаси ме, Богородице, и “утоли моята печал”. АМИН!

Почти веднага дойде и отговорът. Идваше от същия Източник, помогнал ми да напиша “Евангелие на Любовта”: “Да пробудиш Бога у себе си - ето го същественото, към което трябва да се стремиш! Бог не е някъде вън от теб. Учителят не е вън от теб. Любовта не е вън от теб. Не са ти необходими икони, свещенни изображения, за да ги съзерцаваш и да черпиш вдъхновение и стимул от тях. Те са само помощно средство. Достатъчно е да обърнеш, да пренасочиш вниманието си навътре и чрез любов да възпламениш Божествената искра-Любов у себе си. Не са ти необходими стимуланти, за да се докоснеш до ВИСШАТА РЕАЛНОСТ. Когато откриеш Бог у себе си, тогава осъзнаваш, че се срещат Бог и Бог, че Бог се моли на Бог и че Бог възпява и обожава Сам Себе си. Осъзнаваш, че няма Любов, защото Любовта предполага външен обект, т.е. разделяне ЦЯЛОТО на части, фрагментарност, а съществува единствено СЕБЕЛЮБОВТА или Любовта на ЕДИНСТВЕНИЯ СЪЩЕСТВУВАЩ! А ако Той е единственият съществуващ, тогава не би могъл да обича някой друг, освен Себе си. Нали? И това съзнание е върховният екстаз на Съществуването, при който змията захваща своята опашка и кръгът се затваря. А кръгът е символ на съвършенство, цялост, пълнота, завършеност, вечност. Блажен, истински блажен е този, който постигне това ЕДИННО СЪЗНАНИЕ, което казва: ”Един съм АЗ навсякъде, един съм АЗ във всичко!” Бъди верен на себе си, на своя собствен, вътрешен Авторитет. Той е твоят Учител, чийто глас и напътствия трябва да слушаш. Ти искаш иконата да ти проговори. Няма смисъл! По-добре сърцето ти да

проговори! Когато сърцето ти проговори, всичко започва да ти говори - не само иконата. Уповаването на външен обект е духовна бедност, незрелост на съзнанието, липса на себеразкритие на БОЖЕСТВЕНАТА СЪЩНОСТ; илюзия, при която Бог продължава играта на криеница със самия Себе Си. Когато обаче настъпи подходящото време, детските игри отпадат и нищо не е в състояние да ни върне към тях.”

26.02.2005г. Отново Светла не забрави рождения ми ден. Щеше да го отбележи по своеобразен начин. Първо аз отидох на гроба ѝ, за да ѝ занеса едно бонбонче, макар и като символичен жест, а през нощта дъщеря ми Светослава се пробужда от някакви почуквания над главата си, които тя не може да определи откъде са идвали и какво ги е предизвикало. Сутринта, към 5 часа, ме събудиха виковете на жена ми:

-Кой е това? Кой е това? Ох, какво е това? Какво е това?

Накарах я да се успокои и я попитах какво е предизвикало виковете ѝ. Тя ми каза:

-Имах усещането, че някой сякаш ме докосваше, а в същото време не виждах никого.

На следващия ден откачих от стената календара с чудесни български пейзажи. Искях да ги запазя, затова от дванадесетте листа изрязях, под формата на лентички с широчина около 8 см, дните на всеки месец, тъй като календарът вече не беше актуален. Дадох лентите на Светлето и тя ги изнесе в коридора, където ги постави /с помощта на стол/ отгоре върху стелажа с книги. След това се прибра обратно в стаята. След около половин час излезе отново в коридора, но веднага се върна, превъзбудена:

- Елате, елате в коридора да видите!

Ние със Силвия само се спогледахме (Какво ли пък е станало сега?...) След което отидохме в коридора, видяхме че четири (!) от лентите, които Светлето бе оставила в легнало положение отгоре върху стелажа, висяха от тавана, като с единия си край бяха вклинени между дъските. Разбира се, това не можеше да го е направила дъщеря ни, тъй като тя нямаше физическата възможност да стигне до там, освен ако и този път не ѝ беше помогнало другото Светле. Лично за себе си, нямаш друго обяснение.

След обяд бяхме легнали със Силвия и още преди да сме успели да се унесем, подскочихме и двамата от местата си... Сякаш пласмасова бутилка падна от известна височина и ние чухме ясно и отчетливо звука от допира ѝ с пода. Само че... проблемът беше, че не се виждаше нито бутилка, нито нещо друго, паднало на пода, което можеше да възпроизведе подобен шум!

На трети срещу четвърти март 2005г. (11 месеца от смъртта на децата), Светослава се появи в съня ми. Беше сякаш пораснала с една година. Малко променена. Седяхме с нея на един чин и си говорехме нещо, а Силвия беше отстрани и ни слушаше. В един момент, обяснявайки нещо на Светослава, с лявата си ръка докоснах нейната дясна, тъй като беше седнала от лявата ми страна. Допирът беше придружен с усещането за реалност и това чувство ме накара да се събудя. Помислих си, че може би не случайно се твърди, че някои сънища са докосване до една по-висша реалност и че, вероятно чрез пророческите сънища, ние получаваме достъп до този по-фин свят, където първо се случват нещата и чак след това се проявяват и във физическия свят.

На 19.03.2005г. отново щях да я сънувам. Пак така реална и осезаема, само че вече в друго тяло, с друг облик - с права, кестенява коса, около 25-годишна. Това, което ми направи най-силно впечатление, беше белег под лявото ухо. Внушението от съновидението беше, че тя така ще изглежда в бъдещия си живот, в който щяхме да се срещнем, и този белег щеше да бъде различителният знак, по който трябваше да я разпозная...

А няколко дни преди това, бях направил успешен опит, чрез самохипноза, да проникна в склада на своето подсъзнание, където се съхранява информация не само за сегашното ми възплъщение, но и за всички предишни. Целта ми беше да установя корена на тази близост между нашите души и основанията на тази почти родителска болка, която изпитвах от загубата на Светла... Възкликнах:

-О, Боже, нима нещата са толкова повторяеми?!

Беше ми даден фрагмент от предишен живот, в който сме били членове на едно семейство, много привързани един към друг. Тази близка и сродна душа беше мое по-малко братче, чието име започваше с В. Беше починало на шест-годишна възраст. Много страдах. Дори изпитвах известна вина. Съзерцавах (години след смъртта му) черно-бяла снимка,

на която бяхме заедно. Осезателно чувствах неговата липса и се изпълвах с огромна болка, мъка, тъга... Толкова близко, познато! Ами да - нали точно същото чувствах и сега, в настоящия си живот, по същия начин изживявах загубата на Светла, само дето ситуацията беше по-различна. Осъзнах, че колкото по-богат еволюционен опит има един човек, толкова по-дълбинни, богати и наситени са неговите преживявания. Ние не сме чист лист хартия. Върху нас е писано много. Нашите преживявания, реакции, начинът ни на мислене са обусловени от предишния ни опит, и то не само в рамките на този живот.

На четвърти април - тази злокобна дата, когато се навършваше една година от смъртта на децата, - ми беше изключително тежко. Преживях възпоменанието като второ погребение. Чувствах необходимост да излея болката си. Излях я в стихотворение – въображаем диалог с майката на Светла. За мота взех пасаж от некролог, подготвен от близките на Светослава: "Имахме слънце на тази земя, // но всичко угасна, всичко умря."

На гроба на любимата ти дъщеря,
поглеждайки те, мислено ти рекох:
- Година мина... Усещаш ли? -
Безкрайна, тъмносиня нощ над нас се спуска,
като оназ проклетница - река,
погълнала дванадесет слънца.
Все още нямам думи за утеха.
А някога ще имам ли? - Не знам.
Все още нямам думи и за болката -
огромна, нелечима и незабравима!
Като небето сиво, тръшнало се върху нас,
излято сякаш от стомана, с метален вкус
и смазващо ни с тежестта си,
като капака на ковчега,
навеки скрил Светлинката от очите ни...
Не разбрах - дали ми каза или ми се стори:
- Говориш ми за болката...
А за моята, майчината, питаш ли ме?

Тежък, непосилен кръст е тя!
За какво сега са ми очите?-
Нали не мога да видя детето си?
За какво сега са ми ушите?-
Нали не мога да чуя гласчето му?
За какво сега са ми ръцете?-
Нали не мога и да го прегърна?
Проклетата участ! Зла съдба! - Детето си да погребеш!
За какво сега ми е животът? -
Като то - роденото от мен е мъртво, мъртво...

Мълчаливо наведох глава
и тръгнах надолу, по склона...
Пред очите ми падна мъгла.
А нейде изплака икона...

На 27 срещу 28 юли съпругата ми Силвия, много ярко и отчетливо, щеше да сънува как Светослава е дошла на рождения ден на нашата Светослава и си играе с децата на двора. Може би съвсем не случайно - на 28 юли дъщеря ни навърши 12 години! Светла не пропусна да отбележи рождения ѝ ден, като се яви на Силвия, която дори не я познаваше приживе...

Когато обърна поглед назад към изминалото време след трагедията, чувствата ми са смесени. От една страна съм доволен от себе си – действах и постъпвах така, както ми диктуваха разумът и сърцето, съвестта и чувството ми за дълг и отговорност, моята човешка природа. През цялото това време бях себе си, изразявах себе си, не изневерих нито за миг на себе си, въпреки че мислех, преди всичко, за другите. Затова и като нещо естествено приех откровението на Боряна Кожухарова: ”Давам си сметка, че ти си човекът, направил най-много за мен - особено с молитвите. Може би ще мога да си простя, че съм жива. Благодаря ти!” Тя твърдеше, че до голяма степен, благодарение на мен, е оцеляла. А аз се улавях да си мисля, че бих искал да помогна не само на Боряна, но и на много други - познати и непознати - да намерят смисъл, мотивация и сили, въпреки привидната безнадеждност, да продължат напред. Единствено тогава ще се чувствам вътрешно удовлетворен и ще живея със съзнанието, че изпълнявам своето призвание. И би ми си искало да вярвам, че писането на тази книга е именно крачка в тази посока. И дай Боже да ми стигнат силите! Сеещам се, че след една от поредните редакции на книгата, Боряна отбеляза:

- Бориславе, ти пишеш тази книга със сърцето си!

В гласа ѝ като че ли долових нотка на възхищение и удовлетворение. Отговорих ѝ:

- Борянке, нима не си разбрала досега, че не само тази книга, но и всички други, които съм написал, съм ги писал със сърцето си и в тях аз изливам себе си, своята собствена същност? И в това е тайната на моята сила, а не че ме покровителствал кметът на град Свищов, както мисли Генади. Не! Не! Ако в мен има някаква сила, тя се дължи на смелостта да бъда себе си, да отстоявам себе си, защото няма нищо по-прекрасно от това. Нали затова сме създадени различни? Истинското, автентичното, уникалното притежава особена красота, магическа сила! И без да си дават сметка, щат или не щат, рано или късно, хората го оценяват. Може да не те обичат, да не те харесват, да не споделят възгледите ти, но твоята пределна искреност, автентичната изява на

собствената същност им внушава респект, защото само човекът, който е открил и е имал дръзновението да покаже на света своето оригинално лице, е достоен за уважение, а не безгръбначната и безлична мижитурка! Осъзнавам, че тази книга не е за всекиго, но това не означава, че е и за определен елит. Тя е, по-скоро, книга за хора с определена нагласа. Състраданието към всички искрено страдащи ме застави да я напиша. Разбира се, не всички ще я възприемат, но и не всички ще я отхвърлят. И това си е в реда на нещата. Очаквам най-разнородни реакции – от “осанна” до “разпни го”. Но съм готов да си нося кръста докрай, заради вярата ми, че си струва, колкото и наивна да изглежда тя, и заради убеждението, че “добро е онова, което ни обръща към Всевишния, а лошо само това, което ни отдалечава от Него”, ако трябва да цитирам Мира Ришар.

Месеци по-късно моята балдъза Милена щеше да ме попита:

- - Не се ли страхуваш да издадеш тази книга? Хората изобщо не вярват в такива неща! Няма да те разберат. Та в нея ти се саморазголваш в голяма степен и това те прави уязвим – ще те стъпчат, ще те смачкат...
- Отговорих й:
- - Миленке, нима още не си разбрала, че съм смел човек? В “Агни йога” се казва: “Който се плаши от грохота на потока, още не се е родил в духа.” Щом имам смелостта да се саморазкрия по такъв начин, би трябвало да бъда и достатъчно смел да понеса последствията от това! Мислиш ли, че не си давам сметка за рисковете? Но човек, който иска да се превърне в спасителен път за хората, трябва да е готов и за такава участ – да го тъпчат, да го мачкат, да го смачкат дори...Така посланието му става по-убедително и по-лесно прониква в душите на хората! Сякаш виждам родителите след издаването на книгата – вдигнали ръка и раздвоени в желанието си да ме ударят или... да ме прегърнат и... може би, заедно с мен да поплачат...

През този период из основи се разклати вярата ми, но и укрепна, и днес тя е по-силна и по-могъща от всякога. Не се притеснявам да го заявя: "Човек има душа, която е безсмъртна и продължава да съществува и след смъртта на физическото тяло!" Разбрах тази истина благодарение на Божията милост и на моите приятели от невидимия свят – Антония, Боряна, Женя, Глория, Валентин, Светослав, Виктор, Александра, Антоана, Лора, Юлиян - и най-вече Светослава, която беше като моя дъщеря по дух. Написах тази книга заради тях и тя беше моята благодарност, моята любов, моята болка и моята утеха. Чрез нея исках да дам и надежда на хората, като им кажа, че наистина, не само в литературата, но и в реалността, любовта побеждава смъртта.

И друго – чудесата се случват, но само на този, който вярва в тях. И на всеки един от нас Бог дава шанс – шанс да повярва. Въпрос е да сме осторожни, внимателни, бдителни, за да не го пропуснем. И още нещо – всяка подобна, критична ситуация, като тази на 4 април, и след това, е нож с две остриета, изключително изпитание, което от една страна е истинско разпятие, но от друга – може да доведе до истинско възкресение.

Един ден имахме разговор със свещеник по темата. Аз му казах:

- Тази ситуация е голямо изпитание за родителите на загиналите деца.

Той ме апострофира:

- Доколкото ги познавам, не е изпитание, а наказание. За мен и за теб (не дай, Боже) подобна ситуация може да бъде изпитание, но за тях тя е наказание. И ще видиш (дано съм лош пророк), но никой от тях няма да се покае и да се обърне към Бог, а ще се озлобят.

Отче, отче! Колко ми се иска да се окажеш лош пророк. Не случайно толкова време се молих и за родителите... Как бих искал да чуят в сърцата си думите на стареца Зосима от "Братя Карамазови": "...това е древната "Рахил плаче за децата си и не може да се утеши за тях, защото ги няма". Такъв дял ви е отреден вам, майки на земята. И недей се утешава, и няма нужда да се утешаваш, не се утешавай, плачи, само че всеки път, когато плачеш, все си спомняй, че твоето дете е един от ангелите Божи, гледа те оттам, вижда те, радва се на твоите сълзи и ги сочи на Господа Бога. И дълго време ще ти е този велик майчин плач, но накрая ще ти се обърне

на тиха радост и твоите горчиви сълзи ще бъдат само сълзи на тихо умиление и сърдечно очищение, дете от грехове спасява.”

Тази книга е и моята тревога и болка за човека. Не мога и не искам да повярвам, че човекът е толкова егоистичен, че мисли и живее единствено за себе си и за собственото си семейство и нехае за другите. Нима хората не знаят и не вярват в древната мъдрост, че най-добрият живот за себе си е животът за другите? Или толкова са се отдалечили от своята най-дълбока и истинска божествена същност? Или, както твърдят вярващите християни, “князът на този свят” е оня, чието име избягвам да споменавам, за да не скверня книгата си. Той, още след първородния грях, е обладал душите на хората - и греховността, като наследствена болест, се предава от поколение на поколение... И само вярата в Божия син – в Исус Христос, Спасителят - и следването му, могат да ни пречистят и излекуват от първородния грях и да издигнат рог на спасение за нас; да доведат до новорождение, до ново рождение на Христа - новият Адам, истинският Родител на човечеството. И тук се сещам за думите на Илиян, когато ми говореше за дъщеря си Лора, с много любов и с много болка. Той каза:

- Излъга ни противникът на човешките души. Ах, как ни излъга проклетникът! А Бог ни даваше толкова знаци, за да ни предупреди, но кой да им обърне внимание!

Прав си, Илиянчо, приятелю мой! Не само ни излъга, но и продължава да ни лъже... Защото сме неверници, защото сме антихристи, защото сме болни и се нуждаем от лечение, а отхвърляме Лекаря. А ще видим ли знаците, които Той, в милостта си, отново ни остави – знаците на Светослава? Една надежда и един въпрос... А отговорът ще го даде всеки от нас, защото единствено изборът ни е подвластен или... поне така си мислим...

25

Друг, изключително важен урок, за мен, беше, че човек трябва да се моли на Бога, на светците, на заминалите си от този свят така, все едно разговаря с жив човек, защото те са живи, по-живи от всякога и го виждат, и го чувстват, и, ако желаят, могат да се отзоват на думите му, които идват от сърце и душа. Повярвайте ми – опитайте се и ще се убедите, защото човек наистина трябва да има вярата и упованието на детето. И тогава Небесното Царство, за което говори Христос, ще е негово! Пожелавам Ви го!

Разбрах и защо в християнството толкова се акцентира върху страданието, като път за спасение. "Блажени страдащите /плачещите/, защото те ще бъдат утешени" – гласи едно от блаженствата. "Бог ни посещава само в скърбите" - казва Учителят. И хората се питат: "Защо?" – защо точно страдащите, а не, примерно, радващите се (смеещите се)? Отговорът е много, много прост, но ми беше необходим този горчив опит или урок, за да го проумея. (И може би затова се казва, че за всичко трябва да благодарим!) Бог е много, много по-близо до човека в дни на изпитание, в моменти на страдание, а не когато сме весели, щастливи,

удовлетворени. Тогава рядко се сещаме за Бога. Когато всичко ни е наред, рядко ни идва наум да Му благодарим или да му се помолим; но даже и да го направим, нито благодарността ни, нито молитвата ни имат тази дълбочина и сила, както молитвата ни в дни на изпитание и на страдание. Тогава наистина има възможност душата ни да се отвори към Бога и да стане достъпна за Него. Но, разбира се, това е само възможност. А дали ще се възползваме от нея, това е вече друг въпрос, защото не е лесно, когато човек дълбоко скърби, да се помоли – да потърси помощ и утеха от Бога и - още по-малко - да му благодари. Възщност това е спасителният изход, а не озлоблението, отхвърлянето на Бога. Не случайно е казано, че чрез много скърби и страдания ще се спасяват хората, а не чрез много радости и успехи, защото щастието и успехът и произтичащото от тях удовлетворение правят човека богат в оня смисъл, в който Христос казва, че “по-лесно камила ще мине през иглени уши, отколкото богат да влезе в Царството Небесно”. Такъв човек е самодоволен, самоуверен, горделив. В неговото сърце няма място за Бога, затова и “Бог на горделивите се противи, а на смирените дава благодат.”

Но как се достига до смирение? – Чрез скърби и страдания, които, понесени безропотно, търпеливо, с упование и вяра в Божия промисъл, съкрушават сърцето на човека и го довеждат до спасителното смирение и подчиняване на Божията воля, която е най-добрата за нас. (“Отче, не моята, а Твоята Воля да бъде!”) Ето защо за всичко, което ни се случва, трябва да благодарим, а за скърбите – особено. Сам Исус трасира пътя (“Аз съм Пътят, Истината и Животът”) от разпятието към Възкресението. Възщност няма друг, заобиколен път! Няма Възкресение без разпятие! Небесната истина на Земята е като разпятие! Няма Небесна утеха без земно страдание! Тогава Господ няма да ти изпрати Утешителят – Светият дух, Който да те напътства и ръководи във всичко, и по този начин във всеки момент да знаеш каква е Божията воля и да я изживяваш съвършено, в пълнота.

Така изглеждат нещата от християнска гледна точка. Будистите имат по-различен подход. Според тях, човек живее в съноподобно състояние. Неговите висши способности, неговият потенциал е спящ... И колкото по-равно и безболезнено протича животът на човека, колкото по-удобен и приятен е сънят, толкова е по-малка

вероятността да се пробуди човек, да стане Буда. Всеки би могъл (потенциално), но малцина го правят. Монотонната и сива делнична проза задълбочава с всеки изминал ден съня, в който сме потопени. Рутината, която трупаме, ни кара да действаме все по-несъзнателно - в много случаи акуратно, но автоматично. Процес, който неизбежно води до притъпяване на възприятията и будността на съзнанието. Но, от време на време, такива дълбоко разтърсващи ни събития като това от четвърти април, колкото и жестоки да ни изглеждат в нашето съноподобно състояние, са изключителен шанс за пробуждане и поради тази причина могат да се окажат повратна точка... Но хората като че ли предпочитат да си купуват сънотворни, а не будилници!

Разбрах и как човек може да обърне гръб на светския живот и да се озове в манастир. Не случайно, в разговор с мен, и Боряна Кожухарова, и Даниела Братова споменаха за такъв вариант, за такова желание, което, между другото, не ми беше чуждо и на мен. Въпросът бе "защо?" Кога се поражда тази психологическа необходимост, която те кара да зарежеш всичко и да прекараш остатъка от живота си в пост и молитви, в опит за спасение на душата?

Като младеж ходех от манастир на манастир, срещях се с монаси и разговарях с тях. Питам ги (интересно ми беше) кое ги бе накарало да постъпят в манастира. Честно казано не си спомням нито един от техните отговори. Явно не са ми направили особено впечатление. Но сега сам мога да си отговоря на този въпрос. Човек трябва да загуби жизнена мотивация – мотивацията да живее в обществото, сред хората, и да преследва светски идеали и цели. Обикновено причина за подобно нещо може да стане огромна болка и разочарование от хората. Тогаваш не виждаш смисъл да продължаваш с тях - и се обръщаш към Бога, защото разбираш, че единствено Той никога и за нищо няма да те предаде и вечно ще бъде твой Приятел; докато човешката природа е слаба и непостоянна.

И в един момент ти си казваш: "Защо? Какъв е смисълът? Има ли смисъл да продължавам този живот в това общество, в което царят фалш и лицемерие и в което всеки мисли само за себе си?" За да станеш монах, трябва да се чувстваш безкрайно огорчен и наранен, излъган, напълно разочарован, съкрушен. И, разбира се, да си душевно предразположен да се обърнеш в своята безпомощност към Божията помощ.

Но преди това, може би, трябва да намериш сили да простиш на тези, които не са оправдали твоите очаквания. Знам как се чувстваха колежките. Знам как се чувстваха родителите. Знам как се чувствах аз. Всички до един бяхме разочаровани. Родителите - от учителите; и изобщо от възрастните участници в екскурзията... Учителите (включително и аз) от ръководството на училището, от училищните синдикати, от редовите учители - особено тези, които се пишеха за приятели на Боряна, Вера, Ценка и Виолета, но се оказаха само приятели за трапеза. Те, може би, трябваше да си припомнят думите от песента на Георги Христов:

Нямам нужда от много приятели,
стигат ми двама, трима.
Ала само такива, които в сърцата си
рани от моите болки да имат.

В един от поредицата разговори кметът ми каза:

- Борка, знаеш ли, че ми приличаш на най-яроствните от родителите. Те смятат, че едва ли не всеки от възрастните участници е трябвало да влезе в автобуса и да извади, като Боряна, по две деца. Твоята позиция е сходна на тяхната. Ти смяташ и изискваш, всеки един от учителите на "Катранов" и от ръководството на училището да застане твърдо като теб в подкрепа на заклеямените учители. Но това е невъзможно! Сам казваш, и пред родителите си го казвал, и си прав, че това, което е направила Боряна, е героизъм, но не всеки притежава характер на герой. Героичният характер е изключение. Той е изключителен. Както е изключително и твоето поведение, и твоята позиция, което буди възхищение, подобно на направеното от Боряна Кожухарова.

- Между другото - вметнах аз, – веднъж тя ми каза, че ситуацията след 4 април много била сходна на тази от 4 април, а моето поведение – сходно на нейното тогава. Те имали чувството, че са вътре в автобуса, а аз влизам, за да ги спасявам.

-Така е – каза кметът. – Тя е права. Но, съгласи се, че не всеки притежава тази душевна сила и това мъжество, за да изискваме от него подобна постъпка, равна на подвиг. Недей и да се сърдиш на училищното

ръководство, а и на учителите от вашето училище... Нямах основания... Разбери: ние сме по-друг тип хора... Замесени сме сякаш от друго тесто.

Помислих си, че и Боряна ми беше казала, че трябва да намеря в себе си сили да простя на моите колеги страха и малодушието, след като бях споделил с нея, че чак сега осъзнавам колко трудно нещо е прошката, при положение че винаги съм твърдял, че не съм злопамятен и с лекота, без особени проблеми, бих могъл да простя във всяка една ситуация. Дори, в подкрепа на твърдението си, ѝ бях разказал един случай от моето детство, когато една вечер преди лягане, пожелах да отида до тоалетната, която беше външна, и дядо ме изведе на двора. Тъй като беше изгоряла крушката в тоалетната, ми каза да съм си свършел работата на двора, а той на сутринта щял да го изхвърли. Обаче забрави. След като вуйна ми, живееща в същата къща, открива какво съм свършил, без да се е запознала с обстоятелствата, ме хваща за ръката и буквално влачейки ме до въпросното място, ми топва носа в ... След известно време, без да забравя случилото се, вътрешно вече ѝ бях простил, но бе останала и някаква горчилка до деня (бяха минали 7 – 8 години), когато тя (явно съвестта я беше мъчила толкова време!) разкаяна, дойде при мен и ме помоли за прошка. Беше искрена. Наистина съжаляваше за това, което необмислено бе сторила, и то я бе терзало толкова време. Нуждаеше се да получи прошка, за да ѝ олекне. Прочетох всичко това в очите ѝ и, без да се замислям въобще, този път ѝ простих напълно. Случаят ми помогна да осъзная, че няма лоши, безсъвестни хора в действителност, а само понякога така ни изглежда . Разбрах, че съвестта е Божият глас в човека, и, когато той проговори, нямаме друг избор, освен да го уважим.

- Не ги обвинявай! Няма смисъл – каза ми Боряна. – Те не се чувстват виновни. И всеки от тях смята, че е направил това, което е необходимо, или че по никакъв начин не ни е навредил. Така че те са чисти пред съвестта си.

Тези нейни размисли ме върнаха към един разговор със Сашо и Снежка – семейни приятели от Добрич, също учители, само че по музика. Снежка разказваше как плакала дъщеря ѝ, когато разбрала, че лисицата яде кокошки. Станало ѝ мъчно за кокошките и била възмутена от проявлението на лисицата. Те ѝ обяснили, че такава е природата на

лисицата - така е създадена, че за да живее, трябва да яде кокошки. Аз си помислих, че много приличам на Весито. Така, както тя не може да разбере и да прости поведението на лисицата, така се държа и аз – като че ли не мога да разбера и да простя поведението на училищното ръководство и на моите колеги... А, може би, за тях това е естественото поведение в тази ситуация и те за себе си са прави, както лисицата, когато яде кокошки. Тя не изпитва угризение на съвестта, вина. А има ли основание някой да ѝ вменява такава? Имам ли основание и право да вменявам вина у колегите за тяхната неадекватна (но според мен, а не според тях) реакция? Имат ли право родителите на загиналите деца да вменяват вина на възрастните участници в екскурзията за начина, по който са отреагирани (неадекватен за родителите, но естествен за тези, които са били в автобуса)? Въпроси, въпроси, въпроси...А кой ще ни каже отговорите?

Един ден срещнах майка на моя ученичка. Неусетно, но естествено, разговорът ни се насочи към трагедията Лим.

- Цялата ситуация е изключително неприятна. Съчувствам на твоите колежки, които са били там, които са имали този малшанс да бъдат там. Не мога да ги обвинявам, защото си давам сметка какво са преживели и какво преживяват сега, но в същото време разбирам много добре и родителите на загиналите деца. И тях не мога да ги осъждам! Още повече (не знам дали знаеш) - преди доста години мъжът ми (първият) загина при катастрофа. Заедно с двама свои приятели (единият от които шофирал), пътували с лека кола. Пътят бил мокър и хлъзгав. Колата се поднесла и претърколила. Мъжът ми загинал на място, а двамата му приятели оцеляха. Какво да правиш? - Съдба! Но, честно да ти кажа, въпреки че толкова години са минали оттогава, срещна ли ги някъде в града, усещам как се изпълвам с негодувание и как ги обвинявам... И това се случва, въпреки че осъзнавам, че не са виновни, че не би трябвало да ги обвинявам; че това е било някакво нелепо стечение на обстоятелствата... При друго стечение, живият можеше да е той, а те да бяха загинали... Осъзнавам, че нямам право да ги обвинявам. Каква е тяхната вина, че са оцелели? И може ли, и трябва ли човек да бъде обвиняван за това, че е останал жив след нещастен случай? Знаем това - и въпреки това, макар и подсъзнателно, чувствам, че не съм им простила... Все още! И не искам да ги виждам! Това сякаш е по-силно от мен. Разбираш ли? Идентична е и

ситуацията сега. За мен са разбираеми родителските реакции и смятам, че за твоите колежки ще е най-добре да напуснат града. Иначе ще им бъде много трудно!

- Може би си права - промълвих аз. - Само преди няколко дни срещнах Тошко Братов. Изпълнен с ярост, той изрече думи, които на мен ми прозвучаха много жестоко: "За нас тези учителки живеят за сметка на децата ни! "

След това, което току що ми разказа, разбирам основанията му, но все си мисля, че болката и страданието на човека не се дават, за да се озлобяваме, а за да придобием мекота, за да станем по - милостиви, по - състрадателни, по - любящи... И, ако е възможно, ако не е свърх нашите сили, БИЧът на Живота да породи у нас оБИЧ.

Андрей Германов има едно разкошно стихотворение – "Отдалечаване":

Когато много силно те боли,

недей посяга да мъстиш:

омразата изпепелява онзи,

който мрази.

Когато много силно те боли –

отдалечавай се!

Отдалечавай се

през времето – от дребното,

от близкото, от болката, от писъка –

нали след десет хиляди години

в голямото безсмислие на Космоса,

сред здрача на Великата Прохлада

ще бъде все едно дали сте се целунали,

прашинки две, докоснати в безкрая,

нали ще бъде все едно

дали те е боляло?

Отдалечавай се. Потъвай в своето.

Със живата вода на своята сила

Напръскай живата си рана.

И любопитните да видят после там,
където е ударила стрелата,
как светят бистри капки златен клей.

И тъй, додето
златен
станеш
цял.

Действително - прошката е нещо много важно, съществено, пречистващо. Ако човек не е способен да прости, в душата му се загнездва озлобление, т.е. става противник на Бога, съюзява се чрез злобата си с Изкусителя на души, тъй както посредством любовта човек може да се съюзи с Бога. И тук някъде трябва да направим своя избор. На какво да заложим – на омразата или на любовта? С кого да се съюзим – с Бога или с Неговия противник? Ето го важното, същественото... Останалото е предисловие. За езотеричното значение на прошката прекрасни думи изрича Рудолф Щайнер. Той твърди, че процесите на “помнене” и на “забравяне” са свързани с етерното тяло на човека. Прошката, която е акт на съзнателно “изтриване” на причиненото ни злодеяние от паметта с помощта на Висшия Аз пречиства етерното ни тяло от всички разрушителни и затъмняващи го елементи, като го прави по този начин по – сияйно. При продължително въздействие на Висшия Аз върху етерното тяло продължава процеса на прочистване и възниква възможност да придобием зрение за обкръжаващия ни астрален свят и Етерният Христос да стане достъпен за нас, като по този начин ставаме и възприемчиви за Неговите животворни сили. Това е и причината, ако сме достигнали до такова ниво на развитие, в наше присъствие, по – сензитивните хора да имат усещането за присъствието на Христос.

Казах на Сашо и Снежка още:

- Много, много съм променен след 4 април. Много съм различен и вие едва ли можете да си дадете сметка за това. Преди приемах хората доверчиво, чистосърдечно, с широко разтворени обятия, защото смятах, че и те са като мен. Сега обаче съм станал много мнителен, особено по отношение на т.нар. “приятели”, защото станах свидетел колко много хора, които смятах за приятели, в трудната ситуация просто се

отдръпнаха, за да не рискуват, за да не си създават проблеми, главоболия, а нали “приятел в нужда се познава”? Аз обаче разбрах смисъла на молитвата: “Господи, пази ме от приятелите – от враговете сам ще се пазя!” Чувствам се дълбоко наранен от предателството, излъган. Сърцето ми е разбито на парчета, като онова гипсово сърчице, което Светлето направи с любов за другото Светле и го остави на гроба ѝ, но след това някой (волно или неволно) го стъпка и строши... Имах високо мнение за човека, но явно представата ми не е била реалистична, а по-скоро идеалистична. Тази ситуация обаче, която се създаде след 4 април, свали маските и показа истинските лица... Не мога да твърдя, че съм очарован от видяното. Не искам да повярвам, че човек е толкова егоистичен, че мисли само за себе си, че не е готов и на най-малката жертва за другия...

- Това е процес на узряване, на израстване – вметна Сашо.

- Да, може би – съгласих се аз. – Но от това не ми става по-леко. Сърцето продължава да ме боли. Човекът не ме радва. Прекомерно огорчен и наранен се чувствам, за да мога да се усмихвам пак така наивно и доверчиво, както преди. Нали си спомняте молитвата ми?-"Господи, дай ми тази Любов, която поражда Доброто, която обезоръжава хората и ги облива със Светлина, като възвисява Духа, защото самата тя е Дух и Го предизвиква да се излива свободно като слънчевите лъчи - навсякъде, към всички и към всичко: към хората -независимо дали са добри или лоши, защото за Любовта всички са добри. Независимо дали са бели или черни, защото за Любовта всички са бели. Независимо дали са красиви или грозни, защото за Любовта всички са красиви. Към животните и птичките, към цветенцата и тревичките, към всичко, всичко, Господи, на което си вдъхнал живот. Искам да бъда толкова добър, че да няма същество, способно да ми бъде враг. Толкова добър, че като чародеец да омайвам всички и всяко същество да ме обича, тъй както, Господи, обичам Теб. Тъй както, Господи, обичам Теб! И искам да прегърна всеки, и искам да целуна всички, и искам да коленича пред всичко, защото ОБИЧАМ, ОБИЧАМ, ОБИЧАМ - аз, едно дете на Любовта. БЛАГОДАРЯ ТИ, ЛЮБОВ!... "

А сега ми е трудно да прегръщам хората. Как да разтворя ръцете си за прегръдка, като имам чувството, че все едно са забили нож в гърдите

ми и ако прегърна някого, колкото по-крепка е прегръдката, толкова по-дълбоко ще влезе ножът в мен? Ето - сега ви гледам вас и другите приятели и си мисля - ако аз бях вътре в автобуса, а вие отгоре – щеше ли да влезе някой заради мен, щеше ли да рискува живота си, за да ме извади? Или, ако аз бях на мястото на набедените учители, щеше ли някой от вас да заеме позицията, която заех, и да изпълнява неблагодарната роля, която изпълнявах? Или колежките, които защитавах - ако бях на тяхното място, щяха ли да направят същото за мен? Ето защо ми е трудно да бъда същият, да имам същия подход, да се усмихвам по същия начин, да прегръщам хората пак така простодушно. Много лошо сме смесени. Може би пак ще се усмихвам, но в смеха ми ще има и тъга, и горчивина... Може би пак ще прегръщам и целувам хората, но ще внимавам пред кого разтварям обятията си и ще бъда постоянно нащрек дали вместо целувка, в знак на обич и истинско приятелство, няма да получа целувката на Юда...

- Всъщност като се замисля... Твоят подход е наивен от самото начало - рече Сашо.

- Сигурно си прав. Но какво да правя? - Такъв съм си. Човек съди за другите по себе си и понеже съм се стремил да бъда винаги добронамерен, честен и открит в отношенията си с хората, си мисля, че и те подхождат като мен, но се оказва, че не винаги (да не кажа в повечето случаи) е така. И изпадам в ситуацията на моя герой от "Съвременна притча за будалата". Нали си я спомняш? - Редник Христов се събужда една сутрин и се оказва, че някой му е взел кепето. Той, разбира се, може да вземе кепето на някой друг, който ще вземе на друг и т.н., но понеже е честно момче, не го прави. Излиза на плаца гологлав. За "награда" го накарват да ходи с каска. Другите войници му се присмиват, сочат го с пръст и му викат "будала". На следващия ден му изчезва самообръсначката. И историята се повтаря. Редник Христов излиза на плаца необръснат. За "награда" го вкарват в ареста. "Другарите" му ходят да го гледат през решетките, присмиват му се, сочат го с пръст като рядък екземпляр от зоологическа градина и пак му викат "будала". После му открадват чепиците. Той излиза на плаца бос. Карат го да ги плати в троен размер, а другите войници пак му се смеят и му викат "будала". Най-накрая му крадат и дрехите... И той, горкият (както обича да казва нашата

дружка Ралица), излиза на плаца гол. Тогава го откарват в психиатрия. Повече нито някой чува нещо за него, нито някой го вижда...

- Да. И ти си подобна птица. Тъжно е... Но все пак помисли – каза Сашо. Тези твои колеги, които си смятал за приятели и за много добри хора преди четвърти, са си все същите хора...

- Да, може би. Но тази екстремна ситуация ги показва в по-различна светлина и аз видях у тях черти и качества, които преди, когато ситуацията беше нормална, са ми убягвали. Знаеш ли – и в най-лошото има добро. Плюсът в тази ситуация е, че разбираш кой ти е истински приятел и стойностен човек, и на кого (освен на Бога) можеш наистина да се уповаваш. Много, много хора преминаха през огненото изпитание на това “време разделно”, но на единици същността се оказа златна и заблестя по-ярко от всякога. Има качествени хора, колкото и рядко да се срещат те, но те са “солта на земята”. И точно те ми вдъхват сила, за да простя и да продължа напред! Сещам се за финала на стихотворението си “Спасителят”:

Ти си неспасяем, Спасителю!
 И въпреки всичко!
 И въпреки всички кръстове
 специално приготвени за Теб,
 и въпреки всички Голготи и трънни венци,
 Ти все ще идваш и ще идваш,
 с надеждата, че нещо ще се промени,
 че поне един няма да отвори уста,
 за да Те похули,
 че поне един няма да вдигне ръката си,
 за да хвърли камък по Теб,
 че поне един ще те помилва...
 ПОМИЛВАЙ НИ, ГОСПОДИ!

- Да - въздъхна дълбоко Сашо, като наместваше очилата си. “Помилвай ни, Господи!” - сякаш на себе си промълви той, гледайки замислено пред себе си. - Всъщност това не е книга за децата, а книга за теб самия, за твоята Голгота.

- Да, прав си. Книгата е за мен, но и за децата, доколкото бях свързан с тях и доколкото бяха част от моя вътрешен свят. Без тях, без това, което се случи на четвърти април, тази книга нямаше да съществува изобщо. Тази дата раздели моя (и не само моя) живот на две... Както световната история - преди Христа и след Христа... Не случайно и Боряна Кожухарова ми каза, че старата Боряна е вече мъртва. Че този живот е съвсем нов за нея - втори живот. А що се отнася до моята Голгота... Въпросът сега е дали след разпятието ще има Възкресение, защото само То може да му придаде смисъл!

Толкова място отделям в книгата си на смъртта... Но не бих искал тази книга да се възприема като книга за смъртта, а като книга, която утвърждава живота - ВЕЧНИЯ ЖИВОТ. Защото, ако погледнем позадълбочено на проблема, това, което наричаме "смърт", и то е форма на живот, тъй като животът, по същество, никога не прекъсва, а само търпи трансформации. Май само се самозалъгваме, че сме отхвърлили егоцентризма в мисленето си. Не! И точно това високомерие, че Земята е центърът на вселената, че ние сме "венецът на природата" - точно това егоцентрично мислене ни носи толкова много болка... Дотолкова сме се самозабравили, че смятаме не само че Земята е център, около който се върти всичко, но и че самата тя е това всичко: извън нея няма нищо - никакво друго съществуване, никакъв друг живот извън земния, материалния, осезаемия - този, който можеш да видиш и да пипнеш... Тома Неверни продължава да съществува. Завладял е душите ни до такава степен, че там няма място за Христос. И това ни носи само болка и скръб... И сякаш не осъзнаваме, че самите ние - погрешната ни и ограничена представа - е причината за това страдание... Не можем да проумеем, не искаме да повярваме и да видим, че земната смърт е раждане в един по-висш, и затова и по-добър свят!

Удивителни неща се случиха! Само като си помисля - и тръпки ме побиват! Първо, на Игнажден 2003 година (20 декември) намираме черното кълбо прежда пред входната си врата - омотана и усукана. Магия или знак, защото Игнажден, според народните вярвания, е денят, който определя каква ще бъде за теб предстоящата година? След това - първи април 2004г. Обърнахме листа на календара и се появи картина от Боженци. Случайно или не, но на следващия ден тръгнахме точно за там. На 3 срещу

4 април е сънят на Светлето, предвещаващ смъртта на Светослава, но за който ние разбираме по-късно. В деня след катастрофата, когато видях списъка с имената на децата, които се водеха за безследно изчезнали, обезумял, отчаян, но съхранил и искрица надежда в сърцето си, прибягнах до стар, неведнъж изпитван (и то с успех) метод. Обърнах се с искрена молитва към Бога (в мъката и в тревогата си няха сили за рационална съпротива) и се помолих да ми открие каква е съдбата на изчезналите деца. Пред мен беше Коранът. Отворих го и ... изстенах: "О, не, Господи! Моля Те, недей! Помилвай ги, Господи!" Погледът ми беше попаднал на стих 120, част 19, сура 26. Този стих гласеше: "Сетне издавихме останалите." За мен беше повече от ясно. И, въпреки това, се съпротивлявах и не исках да приема факта. Не исках да повярвам в очевидното. Богоборчески настроения ме завладяха. В този миг светкавица проблясна и озари потъмнялото ми съзнание: "Господи, възможно ли е моята приятелка-ясновидка Денка от Стара Загора преди 12 години да ме е предизвестила точно за това събитие? Тогава, наред с другите неща, които ми каза, спомена и че вижда някаква катастрофа (обърната кола или автобус), която ще окаже изключително въздействие върху моя живот! Възможно ли е?" - питах се и недоумявах аз.

А спомняш ли си като посрещяхме 2004 година в Троян, у Живко? Падна ми се маската на Батман-Спасителя, а от баницата с новогодишните късмети - стихотворението на Руми "Моите думи са от огън". А и сребърната руна, която Живко ми донесе като подарък от Испания след трагедията?... Дали беше случайно, но тя имаше следното значение:"осъзнаване на горчива истина; разруха, след която следва ново начало; баланс на противоположностите; след отминаване на тежък момент, излизане от хаоса с обещание за светлина и радост. Тя утешава в мъката и поддържа в мигове на слабост." Не случайно е казано: "Запази в сърцето си знаците, които ти дава Господ!"

Много бих искал, приятелю, и моите думи да са от огън... като на Руми. Да мога да събудя тротила във вледенените души на хората. Всяка моя дума да бъде огнена сълза, вик, кръвотечение, разпятие; но и възкресение, тържество на Духа, защото Смъртта е Учител, който ни предава един от най-съществените уроци: В РЕАЛНОТО СМЪРТ НЕ

**СЪЩЕСТВУВА. ТЯ ЗАСЯГА САМО ТЯЛОТО. НО НИЕ НЕ СМЕ ТЕЛА, А ДУШИ
ОТ ЕДНО ВСЕЛЮБЯЩО ЕДИНСТВО!**

26

**Малко преди да се навърши година от смъртта на децата,
вървахме със Сашо по една от свищовските улици, когато той ми**

изстреля съвсем неочакван въпрос. Свари ме неподготвен. Просто не предполагах, че някой ще се осмели да ми зададе подобен въпрос. Дори в първия момент ми прозвуча кощунствено и леко бях подразнен.

- Защо не я пуснеш?

Говореше за Светослава. Поколебах се за миг. Изобщо не бях мислил в подобна посока. Опитах се да си дам отсрочка за отговора. Направих се, че не ми е достатъчно ясен въпросът.

- В какъв смисъл да я пусна?

- Ами в същия - упорстваше Сашо. - Просто да я оставиш да си отиде.

Сякаш тишината беше огласена от прекрасната песен на "Rainbow"- "Не мога да те оставя да си отидеш". Потопих се в един спомен. Два месеца след катастрофата, Боряна ми разказваше с емоционално съпричастие за дъщеря си: "Влязох в стаята ѝ и я видях да лежи свита на леглото. Беше гушнала една плюшена играчка - подарък от Юли. Попитах я какво ѝ е. Тя ми отговори, че я е яд на времето. "Защо, нали то е нашият спасител от болката?" Тя ми отговори, че започва да забравя какво е Юли да я прегръща. Замислих се. Снимките наоколо пазеха топлата му усмивка. Компютърът беше съхранил едно малко клипче, в което той се опитваше да я разсмее - правеше най-различни физиономии и изпращаше нежни въздушни целувки. Но нямаше техническо средство, което да съхрани усещането за допир с любимия човек. А времето искаше да ѝ открадне този спомен."

Когато се отърсих от внезапно нахлулия спомен, твърдо отговорих на Сашо:

- Не мога, а и не искам да го направя! А мисля, че и тя не иска. Всъщност не мога да кажа кой за кого се е уловил. Учителят твърди, че не можеш да мислиш за някого, ако той не мисли за теб. Ако това е така, значи Светослава много често мисли за мен, защото и аз много често мисля за нея. Дори и нещо повече - тя не само мисли за мен, но и много често долавям нейното присъствие. С мен е, когато покорявам Вихрен или когато съм в Жеравна. С мен е, когато от Арбанаси поглеждам към вечния град - Велико Търново, - или когато съзерцавам "Светлина и звук" на хълма Царевец. Крачи с мен по свищовските улици и по коридорите на "Катранов", влиза с мен в класната стая или в дома ми. И знам, че пак ще е

с мен и тогава, когато дойде време да напусна този свят... Дори имам чувството, че тя ме “ръчка” да напиша тази книга за нея. Нали искаше да бъде известна? И ще стане известна!.. Проблемна обаче е цената, която трябваше да се плати. А може би наистина, както се казва в “Птиците умират сами”: ”Всичко прекрасно се създава с цената на огромна болка!”

- Ето, това е кармата - каза Сашо. Прилепваме към определен модел. Всяка сходна ситуация и всеки сходен отговор на тази ситуация от твоя страна затвърждава модела и го прави устойчив. И всеки един от нас си има някаква такава “любима”, типична ситуация, към която е прилепнал, както при теб - изживяването на болката от загубата на много близък човек; и тя – ситуацията - в различни вариации се пренася от живот в живот, докато не превъзмogneш еднотипната реакция...

- Чакай, чакай! Сега правя връзката... Нали съм ти споменавал за някои от моите прераждания? В едно от тях, като монах, загубвайки жената, която обожавам, тъй като тя умира, в огромната си болка достигам до отхвърлянето на Бога. Историята е описана в книгата на Анатоли Франс – “Таис”. Интересното е, че в този живот също се срещнахме с тази душа по времето, когато бях студент, и аз я разпознах. Странно, но тя е родена на ... 4 април и се казва МИЛена. ЛИМ е закодиран в името ѝ, ако прочетем корена на думата в обратен ред.

В друг свой живот, като много известен писател, губя любимата си дъщеря и много болезнено и мъчително изживявам смъртта ѝ. Дори преставам да пиша за няколко години, лишен от жизнена мотивация. В друго мое прераждане пък е убита съпругата ми, с цел грабеж. Бил съм окултен писател и съветник на високопоставена личност. Или пък животът, в който Светослава е била по-малкото ми братче, починало на шест години - и последвалата болка, съпроводена от чувството на безпределна тъга, пустота, безнадеждност, дори вина... Всяко нещо си има причина и нищо не е случайно!

- Но и друго трябва да се има предвид - рече Сашо. - Една психологическа особеност на човека да се привързва към болката, страданието, тъгата...

И в това, което казваше, имаше истина. Наскоро бях чел една история: след смъртта на съпруга ѝ, близките на вдовицата помолиха един мъдрец да отиде да поговори с нея и да ѝ помогне да се освободи от

тъгата, от мъчителните и болезнени спомени. Но когато той се опитал да направи това, тя му казала: ”Всички усещания на този свят, колкото и приятни да са, не ми носят удоволствие. Моята единствена радост е споменът за моя любим - другите неща ми носят печал, карат ме да страдам. Ако изобщо намирам радост в нещо, това са мислите за моя любим. ” Убеден съм, че всеки, който е загубил близко същество, се чувства по този начин! Продължих размислите си гласно:

- Всичко, което се случи, ме накара да прозра: много често сълзите замъгляват визора ни и скриват от нас Божия образ, по който сме създадени; но след това, когато спрат, се оказва, че именно благодарение на тях очите ни са се пречистили и са станали способни да виждат Божия образ по-ясно от всякога. Нещо подобно се случи и с мен. Трябва да ти кажа, че сърцето ми никога не е било толкова отворено и изпълнено с любов, колкото е сега. Преди четвърти пак бях носител на любов - любов, която имаше много високи върхове, но ѝ липсваше тази дълбочина, която придоби след случая Лим. И друго: преди любовта ми не беше толкова пречистена и възвишена - в нея имаше и страст, и агресия. А нали “любовта е огънат на безстрастието”, както казва св. Йоан Лествичник? Сега от нея изтича милост. Никога не съм бил толкова отзивчив за чуждата болка, толкова състрадателен. Сякаш духът на Авалокитешвара - Будата на Милосърдието - се е вселил в мен... Дори се питам от време на време: доколко всички тези чувства, които преживях около погребенията на децата, а и след това, доколко тази огромна мъка беше лично моя? Или си бях позволил да бъда толкова открит, че преживявах и целокупната, изпитаната от всички мъка - нещо, което едва не ме смаза. Но точно това преживяване ми помогна да разбере библейското твърдение, че Христос е Божият агнец, Който носи греховете на света. “Христос е любов, но и болка, най-чистата сълза капнала от окото на Бога! ” - бе казал на времето Духът чрез Христина. Сега успях да осъзная напълно това твърдение. На такива велики същества, наречени “изкупители”, сърдечният им център е изцяло разкрит и те изпитват върху себе си както цялата огромна радост, така и цялата огромна болка на света. Толкова изключителна е тяхната сензитивност, смелост, самоотверженост! Толкова богат и пълен е животът им, без това да означава, че е лек. Напротив - колкото е по-велико едно същество, толкова по-тежък кръст носи и се превръща в жертвено

агне, в изкупител на света. Както в древноиндийската митология: гърлото на бог Шива посинява, след като той изпива самоотвержено цялата отрова на света.

“Дай кръв, за да придобиеш Дух!” - казват Светите отци. А хората - или поне повечето от тях, - в самозащитна реакция, за да се предпазят, за да не бъдат уязвими, не позволяват на лотоса на сърцето да разтвори своите листчета... Да, по този начин те се затварят за болката, не я допускат да влезе, но в същото време вратата се затваря и за радостта - и тя няма откъде да влезе. И така животът ти става сух, анемичен. Но най-лошото е, че блокираш и възможностите си за духовен растеж. Не бива да забравяме думите, отправени към отец Пио във видение: “Не се тревожи - ще ти причиня страдание, но ще ти дам и сила!” Приветствам и поета, който е казал: ”Сърцето на човека, веднъж разширило се, става по-голямо от небесата!”

Изпълнен съм с жал - както за родителите на загиналите деца, така и за учителите, които имаха нещастieto да попаднат в тази нелепа ситуация (за децата пък да не говорим!) Много би ми се искало да им помогна по някакъв начин. Не, не е лесно да си жив: Земният живот е като задънена улица... Възможностите са две: или загиваш, или се извисяваш! Няма средно положение! И, знаеш ли, приятелю, с какво усещане започнах да живея в последно време: че всеки от нас в даден момент е подложен на нещо като зрелостен изпит - на едно върховно изпитание, което удостоверява докъде си стигнал в духовното си развитие, и за да успееш да се справиш с него, трябва максимално да се мобилизираш, да дадеш всичко най-добро от себе си: самообладание, смелост, благородство, доблест на духа, решителност, себеотрицание, любов... Ако успееш да го направиш, ще се чувстваш вътрешно удовлетворен... Но не успееш ли - колкото и да се опитва разумът ти да те заблуди, че си се справил, че си постъпил по възможно най-добрия начин, че друго не си можел да направиш, - душата ти знае, че си се провалил. Нея не можеш да излъжеш! И до края на живота си след това ще чувстваш вътрешно неудовлетворение и това ще бъде твоят ад. И ще доживяваш живота си с чувството, че и този път не си бил на висотата на своето човешко достойнство и чест. И, най - неприятното е това, че този шанс (в рамките на един живот) ти се дава само веднъж.

Въобще не мисля, че думите на Наско Кожухаров са пресилени или че са някаква артистична поза. След смъртта на децата, той ми каза: “Животът свърши!” Няма да забравя как ме прегърна по време на погребението и се заплака... Плачеше не само за своя племенник –Вальо - не само за другите деца, но и за себе си, за собствения си провален живот... Ами майка му - представяш ли си драмата на тази жена, драмата на майчиното сърце! Какво да направи горката - да застане редом до дъщеря си (майката на Вальо) и да започне с нея в един глас да обвинява сина си - или да се изправи срещу дъщеря си и другите обвиняващи и да защити сина си от нападките, поемайки ги върху себе си? Няма да забравя и думите на Илиян, с които той индиректно нападна Виолета Пеева:

-Борка, кажи ми: нали “добрият пастир животът си дава за овците “? А тази госпожа защо не даде своя?

За момент се поколебах как да му отговоря, след което му казах:

- Илияне, вярно е, че никой няма любов по-голяма от тази, щото да отдаде живота си за своя ближен, но бих искал да те попитам: огледай се наоколо и прецени - колко от нас притежават тази саможертвена любов? Още повече, ако трябва да жертваш живота си за чуждо дете, а не за своето собствено! Дали ще го направиш? Според мен, никой не може да отговори със сигурност на този въпрос, докато не попадне в реална, а не във въображаема ситуация. Иначе много ни се иска да бъдем герои, но геройството е много по-лесно на думи, на теория, отколкото в действителност, нали?

- А Вера, знаеш ли веднъж какво сподели с мен? - продължих аз разговора си със Сашо:

- Борка, прекарах много безсънни ноци след катастрофата. Много съм мислила и премисляла... И, да ти кажа право, да имаше как времето да се върне назад, да имаше как аз да се бях бухнала там и да се бях удавила, само и само царевските деца - Женя и Глория - да бяха останали живи! Стига да имаше такава възможност, бих го направила, ако можеше моят живот да бъде откуп за техния - съгласна съм! Но... какво да правиш, като животът не може да се върне назад...

- Проблемът е, че няма генерална репетиция за подобни сублимни мигове на върховно изпитание и обикновено те ни сварват неподготвени , Сашо; макар че, в интерес на истината, целият ни живот, всичко в него,

всеки един детайл - дори и най-дребното и незначително наглед нещо - са ни подготвяли за този изпит. Но съзнателността на човека е все още в зародиш; и в подобни моменти, които застрашават физическата ни безопасност, съзнанието ни е изтласкано някъде дълбоко-дълбоко и на преден план излиза нашата инстинктивна същност, която се грижи, преди всичко, за нашето физическо оцеляване.

И, в хода на тези мисли, не мога да не изкажа възхищението си от Юлиан Манзаров. Прекрасно момче! Ти можеш ли да си представиш: в тази критична, смъртноопасна ситуация, той да не помисли първо за себе си, а за другите - как на тях да помогне, как тях да спаси! Не знам дали е помагал на някой друг, освен на Владо, чийто заклещен крак е освободил; не знам дали до последно е правил опити да помогне на Тонито, но дори и само това да е успял да направи, то вече буди възхищение. Прекланям се пред това момче - какво благородство, каква сила на духа! И, вероятно, не случайно неговата приятелка Теодора го беше сънувала, че на оня свят е заедно с Левски... Възможно е - ако в това отвъдно ниво са събрани само такива самоотвержени души... Баща му пък, когото той обожаваше, иска да изживее остатъка от живота си по такъв начин, че когато дойде време да напусне този свят, да бъде достоен да го посрещне синът му Юли! – Чудесен пример за родителите - не мислиш ли? А светият старец Порфирий, като завет към всички, които имат деца, изрича паметни слова: “Бъдете святи и децата ви ще бъдат добре!”

Известно време вървахме мълчаливо, отдадени на своите размисли, след което отново подех темата за мистериозната връзка между двете Светослави:

- Но знаеш ли кое беше едно от най-шокиращите неща в цялата тази направо невероятна история?

И, без да дочаквам някакъв отговор, продължих почти шепнешком:

- Това беше едно откровение, което ми направи Силвия в коледната нощ... Бяхме ходили на вечеря у Заркови. След като се прибрахме и децата легнаха да спят, някъде около полунощ поведохме разговор за необичайните събития в нашата къща след четвърти април. Разговорът беше провокиран от факта, че когато се върнахме в дома си, видяхме пред стъпката на входната врата автентична коледна питка и се питахме откъде ли може да е дошла тя, кой я беше оставил? Честно казано, нямахме

никаква идея. Така, изказвайки предположения, в един момент Силвия се реши да сподели нещо с мен, което дълго време се бе опитвала да скрие. С приглушен глас, сякаш все още колебаейки се, ми каза:

- С никого досега не съм споделяла това... Много е... И не съм го казвала на никого, от страх да не се сбъдне...

Разбрах, че става дума за нещо важно, но какво ли беше то? Наострих уши, готов да чуя продължението, затаил дори и дъх. Тя, все така неуверено и сякаш с известна неохота, продължи:

- В период около година до четвърти април, имах много странно видение... Даже и сега се страхувам да го произнеса...

Аз я гледах в очите с напрегнато очакване и попивах всяка нейна дума, като се опитвах да доловя смисъла на това, което още не ми беше казала.

- Виждах... Виждах... През цялата тази една година до трагедията... дъщеря ни ... Светлето... в ковчег! - изплю най-сетне камъчето тя и въздъхна с облекчение.

- Ама, чакай, чакай! Как така си я виждала? Искаш да кажеш, че си я сънувала два-три пъти, да речем... – втрещих се аз.

- Не, не! - категорична беше Силвия. - Виждах я не само насън, но и наяве, в будно състояние ми се явяваше тази зловеща картина пред очите и не можех да я изгоня от съзнанието си. Направо щях да полудея от ужас... И живеях с много лошо предчувствие... И бях постоянно под стрес, страшно потисната... Страхувах се, че видението ще се сбъдне, затова и не го споделих с никого... дори и с теб! И странното е, че след деня на катастрофата то изчезна - не съм го имала оттогава... И всичко това, което се случи - този ужасен кошмар... И Светослава в ковчеза... Но не беше нашата... а твоята... любима ученичка...

Да – рекох замислен аз, вперил поглед някъде назад във времето и сякаш се опитвах да открия там нещо, за което като че ли смътно се досещах.- Нали си спомняш мистериозния случай с черното кълбо прежда? Мисля си - дали пък тази вечер неговата нишка не се разплете и не стигна дотук?...

- Какво имаш предвид?- попита ме Силвия.

- Ами... един разговор с Явор, тази година, през май, в подножието на Мадарския конник. Тогава му казах, че съм имал чувството, че ни е била

направена магия... и то за смърт... за смърт на дете, но сякаш “тъмните” духове (дали заради еднаквите имена, почти еднаквата възраст и почти идентичното чувство, което имах към двете деца?) нещо са се объркали, получило се е някакво приплъзване и, вместо да пострада едната Светослава, е пострадала другата...

- Не, не, Джошо, (така ме наричат близките ми приятели – б.а.) не си прав! - прекъсна ме Явор. Изобщо не са сгрешили, но не са успели да пробият силното защитно поле на твоя, молитвено ограден, дом... магията не е успяла да прескочи прага му... и поради тази причина (а сигурно и ред други невидими за нас) са я насочили към другото Светле, знаейки, че ако нанесат своя удар там, ще ти причинят болка, много сходна на тази, ако бе изгубил собствената си дъщеря...

-Та, това е, Сашо, финалът на тази невероятна история. А и как се стигна до това да именуваме дъщеря си Светослава... Едва ли бихме ѝ избрали това име, ако... първо – един петъчен следобед пихме кафе със Силвия и реших да погледна чашата ѝ. Там видях себе си и нея, и малко, около 4 – 5 годишно момченце. Бяхме в една лодка. Няколко дни след това стана ясно, че Силвия е бременна. Настроихме се за момче, още повече, че една ясновидка също предсказа раждането на момче, а наша приятелка сънува, че ще имаме момче. И аз не останах по – назад – сънувах, че ми се казва, че ще се роди един Дамян. Тогава решихме да му изберем име, преди да се е родил. Избрахме три – четири предпочитани от нас мъжки имена, между които и Дамян. Използвахме различни методи, за да ги тествуваме и най – накрая се спряхме на името Светослав – да слави Светлината и Светостта - това беше желанието ни. За потвърждение, че сме избрали правилното име, взехме едно томче с беседи на Учителя. Помолихме се мълчаливо и го отворихме. Погледът ми веднага беше привлечен от думите: “Щом не можете да кръстите една мома, значи ангелът ви е слаб”. Спогледахме се озадачени, но си помислихме, че просто защото в конкретната беседа Учителят дава пример с момиче, та затова... Но... наистина се роди “мома.” За наша огромна изненада! Не бяхме подготвили име за момиче, така че трябваше бързо да решаваме. Аз държах името да бъде българско, тъй като съм учител по Български език

и литература, и като не може да е Светослав, рекох да бъде Светослава. Съпругата ми харесваше името Диляна. В болницата написахме двете имена на едно листче и го хвърлихме във въздуха. Оставихме го да падне на пода и прочетохме... “Светослава...”

А има и нещо друго, което не съм ти казвал досега – не знам дали то има някаква връзка със случилото се, но... Преди години, майката на моя бивша ученичка (която сега ми е близка приятелка) - много властна жена, беше подразнена от факта, че губи контрол над дъщеря си, защото се бях превърнал за нея – дъщеря ѝ, в по – голям авторитет от собствената ѝ майка. Тогава, с огромна злоба и желание за мъст, тя ми написа едно писмо, в което... проклинаше мене и децата ми, като ми желаше от дъното на душата си да изпитам болката, която тя е изпитала – от загубата на собствената дъщеря! Можеш ли да си представиш подобно нещо?! И трябва да си призная, че действително изпитах тази болка, макар и без реално да съм загубил никоя от дъщерите си. И сякаш изреченото от нея проклятие се сбъдна...

- А какво направи с писмото? – попита ме Сашо.

- Веднага, след като ужасени го прочетохме със Силвия, го изгорих, защото излъчваше огромна, адска злоба!

Замълчах за момент, преди да произнеса своите заключителни думи:

- Сега, след всичко случило се, мога да кажа, че двете Светослави по такъв начин са сдвоени в съзнанието ми, че за мен е невъзможно да помисля за едната, без да помисля за другата, или да се помоля за едната, без да се помоля и за другата. Надявам се, че сега разбираш защо не искам и не мога да забравя Светослава... И докато съм на тази Земя, в дома ми винаги ще има кътче, посветено на нея!

ЕПИЛОГ

**В душата ми
и в моето сърце
ти си все там.**

Из “Дори и сега” на Красимир Аврамов

На гроба на Антония Братова е написано:”Аз не съм тук. Потърси ме в сърцето си. Аз съм там!” Не само Тонито го казва, но и всички други деца - и Светла, и Юли, и Борянка, и Вальо, и Алекс, и Вики, и Ани, и Лора, и Светльо, и Женя, и Глория. Аз го потвърждавам, защото не исках да загубя тези деца... Потърсих ги с любов и ги открих в сърцето си - живи, завинаги! А с книгата, която написах, се опитах да ги изровя от пръстта на забравата и да им вдъхна живот - вечен живот в паметта на поколенията. ТЕ ГО ЗАСЛУЖАВАТ! Нека се помолим за тях:

В Името Исус Христово!

Боже, бъди с душите на Валентин, Юлиан, Виктор, Светослав, Александра, Светослава, Антония, Боряна, Лора, Женя, Глория, Антоана! Смили се над тях и прости греховете им. Нека при теб, Господи, Боже наш, да намерят покой. Дай им ключовете за небесното Си Царство и нека завинаги да пребивават в него. Възкреси ги от мъртвите, Господи, и им дай вечен живот. Позволи им да познаят тайната на Божието царство. Спаси душите им от смърт. Господи, Исусе Христе, изкупи ги и въздигни рог на спасение за тях. Нека да оживеят в Тебе и да крепне духът им. Боже, бъди милостив към тях - и нека да бъдат с Тебе в Рая! Обърни скръбта им в радост, дарувай им мира Си - и нека завинаги да пребъдват в Твоята любов!

Нека всички те – Валентин, Юлиан, Виктор, Светослав, Александра, Светослава, Антония, Боряна, Лора, Женя, Глория и Антоана – да се завърнат при Пастиря и Епископа на душите ни и да наследят Божието благословение, да станат Божии деца. Така, както Христос беше възкресен от мъртвите, така и те да ходят в нов живот и да приемат дух на осинование. Нека всички да оживеят в Христа и да станат животворящи духове, Христово благоухание.

Боже, излеј изобилно върху тях, чрез Исуса Христа, нашия Спасител, Светия дух, за да се оправдаят чрез Неговата благодат, да се новородят, поради милостта Му, и да станат, според надеждата, наследници на вечния живот. Нека да бъдат сияние на Твоята слава, Господи! Нека душите на Валентин, Юлиан, Виктор, Светослав, Александра, Светослава, Антония, Боряна, Лора, Женя, Глория, Антоана да пристъпят до хълма Сион, до града на живия Бог – небесния Йерусалим, при десетки хиляди тържествуващи ангели, при събора на първородните, които са записани на небесата, при Бога – съдията на всички, при духовете на усъвършенстваните праведници, при Исуса – посредника на Новия завет и при поръсената кръв. Господи, дай им да ядат от дървото на Живота, което е всред Божия рай, и ги облечи в одежда на нетление, изтъкана от благодатта на Светия дух.

Блажени да са, които умират в Господа. Мир на всички, които са в Христа.

Слава, хвала, Тебе, Господи Боже наш!

Амин!

ПОСЛЕСЛОВ НА АВТОРА

Като прегледах това, което съм написал в ЧЕТВЪРТАТА си книга, след ЧЕТВЪРТАТА ѝ редакция, си казах: “Бориславе, ти трябва да си луд, за да

включиш толкова много неща, които са извън обсега на обичайното човешко съзнание! Не смяташ ли, че с тази книга само ще дадеш основания на хората да си мислят, че не си с всички си?” И сякаш като отговор проехтяха в съзнанието ми думите на дон Хуан – героя на Карлос Кастанеда: “Повечето от енергията ни отива да укрепим своите позиции в обществото... Ако бяхме готови да загубим част от тези позиции, щяха да ни се случат две изключителни неща. Първо, бихме освободили енергията си от усилията си за поддържане илюзорната представа за нашето величие и второ, бихме си осигурили достатъчно енергия, за да ... добием представа за действителното величие на Вселената.”

Мина известно време и се получиха, от изключително интелигентни и чувствителни същества, следните вдъхновяващи

ОТЗИВИ ЗА КНИГАТА

От три часа чета на един дъх, както си го писал - усещам сълзите, агонията на човешката любов в теб и почти виждам зародиша на новото в душата ти - онова, което познавам като теб сега... Лим е станал огънят, в който оня – суровият - в смисъл, не още цял и неузрял, духовен Борислав се е преродил в мъдреца Борислав - прости ми любопитството - не издържах и се поддадох на навика си след 20 - та страница да чета последните 5... Книгата, която си написал, има мозаечна композиция и пулсиращо с различно темпо ритмика на смяна на елементите на “мозайката”- ти ги знаеш – децата – родителите – учителите – обществеността - ти и семейството ти. Основата, матрицата на тази мозайка е душата ти - жива, динамична матрица, която търси парчетата от мозайката сама, за да се доизбистри и опознае себе си, да намери пътя между двата свята - нашия и отвъдния...

...Душите на децата са тест за нашите – прав си. Такава ще е и книгата ти. И който носи Любов в душата си, макар и малко, ще я усети и в книгата ти и в него тя ще се увеличи и разпери крила. В други поне семето ще падне – един ден, ако го стопли добротата, да поникне и да потърси слънцето. Други... няма да те разберат – знайно е и нека да не ти е тъжно за това, защото още не са пораснали и още има да страдат, докато се научат да носят Любовта в душите си, а не тъмнината на бездната и калта на омразата и мъката.

Да са благословени думите в книгата ти, защото децата ги поискаха от теб и ти от сърцето си ги откъсна за тях.

Донка Георгиева

Прочетох книгата до половината и съм дълбоко разтърсен! Плача на глас заедно с вас! Разказът ти ме “удади” и сега не мога да правя нищо друго - даже да ида някъде да се наям, а в началото умирах от глад. Просто няма човешки думи да се изрази колко невероятно е въздействието на “Мистерията Лим”! Сега ми е съвършено невъзможно да се съвзема! Такава изумителна книга, както и всичко, което излиза от тебе! Изпитвам непреодолима вътрешна потребност да бъда съпричастен на делото ти, доколкото съм компетентен, понеже искам съвършенството на такъв уникален стил, мислене и преживявания като твоите да се увенчае и граматически... Огромна любов на теб и на всички, които обичаш! Бог да благослови още веднъж душата ти, че раздава толкова много обич, мъдрост и състрадание на бедните и богати човешки души!

Григорий Жорж Кьосев

Такъв сюжет с разтърсващо съдържание е разработвал Ерих Мария Ремарк в неговите романи, определяни като жанрово деление на романа от типа “реалистична фантастика”. Въздействаща е! Дадена ти е като благословение богата палитра с изразни средства, а най-силното е поставянето на всяко събитие на фона на “лицето на смъртта”. Това мобилизира читателя, прави го неволен участник докрая, до последния ред. Непосредственото представяне на картините, както са видяни или чути от персонажите, създават впечатление за неподправена истина. Вметнатите мисли и изплаканите въпроси, набезите в психологическите преживявания на разказвача сочат изплаканата истина. Постигната е наистина “сурова, първична красота”. И личи, че книгата е подчинена на идеята за нравственото усъвършенстване на читателя...

Накара ме да си спомня, че не само химическата лаборатория е вълнуваща, но лабораторията на човешката душа е далеч по - високо в скалата на човешките преживявания. Къде по-трудно е да заемеш позиция, след като мине читателят през завоите и неочакваните обрати в

човешкото поведение, описано от разказвача. Трябва да си почувствал снемането на огромен, смазващ товар, когато си сложил точката на последния ред. Облекчението с огромно удовлетворение - това е редно да си преживял.

Сега да върви при хората, да буди размисъл!

Митко Ненков

Книгата ти е най - разтърсващото четиво, което съм срещала... Плаках, докато я четох, и не вярвам да има човек, който да не плаче, докато я чете. Ще има хора, които ще те обиждат и нападат, но и те тайно ще бършат сълзите си.... Излял си сърцето и душата си в тази книга и дано тя да послужи на много хора като начало в намирането на много отговори не само във връзка с трагедията, но и за живота, любовта, прошката, страданието, затова кои сме ние и къде отиваме.... Предричам успех!

Албена Асенова

Книгата е невероятна! Прочетох я на един дъх. Това не означава, че й липсва дълбочина – напротив - много дълбоко навлизаше в мене всяка дума. Никога не съм се съмнявала в силата на духа ти, който озарява всяка страница.

Всичко, което сърцето е написало с чиста любов, е съвършено. Твоята книга е съвършена!...Не мога да поставя тази книга редом, с която и да е друга, която съм чела досега!

Анна де Паула

Вашите книги, които съм чела, винаги са били предизвикателство за ума ми. Знаех, че тази книга е различна и след нея ще бъде ... друга. Започнах да я чета с мисълта, че в нея присъства образът на мой любим ученик – Юлиан! При един от последните ни разговори (може би около две седмици преди трагедията) той ми сподели, че от известно време, след като е ходил на погребението на свой приятел, не спира да мисли за смъртта и че тази мисъл го кара да обръща внимание на всеки един миг, да прекарва колкото може повече време с хората, които обича.

Онова, което прочетох, е повече от книга... Благодаря за доверието, благодаря, че ми позволихте да се докосна до душата Ви... Постарах се да стъпвам там на пръсти... Искате се смелост да се напише подобна книга!

От опит съм стигнала до извода, че когато човек е директен и говори истината такава, каквато Е... не го обичат... даже напротив...

И в този ред на мисли смятам, че книгата ще Ви създаде доста врагове. Но може би, това е критерият, че си е заслужавало...

Силно емоционална, въздействаща, разтърсваща, истинска, изпълнена с болка... С най-малко думи това е моето усещане след прочита.

След затварянето на последната страница за пореден път си казвах, че искрено се радвам, че Ви познавам. Във Ваше лице виждам разбиране и надежда, че Доброто, Истината, Любовта все още са живи...

БЛАГОДАРЯ ВИ!

Деница Божанова

Ще ми се да бях в Свищов, да те прегърна и да поплачем заедно. Нямах да има нужда от думи. Вчера вечерта бях стигнала точно до средата и толкова много сълзи изплаках, че не знаех дали днес ще мога да продължа. Но продължих. Не съм сигурна, че съм запомнила повече от две изречения от това, което прочетох, но усещането няма да забравя никога! Убедена съм, че ако има думи, които могат да утешат родителите на тези деца, всичките са тук, между тези листи. Мисля си още, че ако някои от тях (родителите), на които много им се иска да те обвинят за... каквото и да било, просто защото трябва да има виновни, също ще намерят всичко в тези листи. Въобще много си прав, че тълкуванията ще бъдат в двете крайности. Предполагам, че знам как се чувстваш, защото аз самата познавах едно от децата - Тонито. Много обичам и нея, и Дидка... Не знам колко дни съм плакала и колко нощи не съм спала. Знаеш ли само как скачаше и казваше: "Супер!", когато Дидка ѝ казваше, че каква Плами ще дойде вечерта след работа у тях? А ти...ти изгуби толкова много близки души...

Много ми е мъчно за ВСИЧКИ!

Радвам се, че те познавам, че беше мой учител и класен!

Пламенка Кодова

Благодаря Ви, че ми дадохте отново възможност да се докосна до истински важните неща! До тези, които осмислят съществуването... Изживях написаното искрено, истински и с много болка, а тя, както сам казвате, ме кара да се замислям. Да се замислям за сънищата, които толкова често ни свързват с реалността, които значат много и са винаги с мен от дете... за сродните души и как трябва да ги усетим и да ги приемем в сърцата си - тук и сега, да ценим хората които обичаме във всеки момент, в който сме заедно, защото "утре може да е късно"... за това случайни ли са случайностите наистина или те са ни пратени просто, да ни предупреждават или пазят... за странното усещане, че в определени моменти от живота си човек е някъде, защото там е трябвало да бъде, и става свидетел на събития, които пряко ще засегнат, за добро или лошо, най-близките му в бъдеще... за това, че понякога в болката си казваме: "Защо точно аз?" или "Защо точно той?", без да си зададем въпроса за отговорността, която ще носим, ако посочим кой да бъде на наше място... за това, че дори човек да се стреми да е чист в душата си, все пак живее в общество на интриги и лицемерие и това не му позволява да загърби собствения си егоизъм – нещо, за което отчето от книгата Ви, за съжаление, се оказва лош пророк... за ценностите, с които сме избрали да живеем...за пътя, който сами избираме и невинните му жертви... за собствените си дребни ежедневни проблеми, разтърсващи целия ни свят, а толкова незначителни на фона на безкрайното битие, на вселената... за смъртта и нейната връзка с живота... за това, че "най-същественото е невидимо за очите, а най-хубавото се вижда само със сърцето"... за това

кои сме и накъде отиваме

И днес, когато работата ми обуславя да работя с вината или невинността на хората, като понятия на хартия, да се срещам с хартиените им съдби, грижливо събрани и подредени в поредното томче, да обвинявам или отричам вината на други хора, вярвам, че ако успея да си задавам тези въпроси, ще решавам по-трудно, но може би, по-правилно!

Мир на душите на тези малки ангелчета от Лим и нека всеки, прочел написаното от Вас, успее да преосмисли тази трагедия и си вземе поука от

нея, за да може един ден да превъзмогне себе си и да предотврати с мисъл следващата, която може животът да изправи на пътя му...

Галина Андреева

Едва от твоята книга разбрах колко огромна е била болката и загубата след катастрофата “Лим” и осъзнах колко качествени, добри, прекрасни деца са отнети от този свят, че е пожертвано от “най-доброто”. Образите на децата, описани от теб, проблясват, се провиждат в съзнанието ми сякаш през църковния полумрак, осветен от кандилата. Повтарям заедно с теб, с всички вас: “Господи, защо точно тях? Защо беше нужна тази жертва?” Обикнах особено Светла, почувствах твоята болка, течаща през редовете – четейки, се чувствах далеч от собствения си живот, оттласната от света, пречистена и извисена. Трудно мога да се примиря с мисълта, че е било необходимо незнайно защо тя – такова рядко прекрасно създание, да бъде отнета от света и от всички, които е осветявала с присъствието си, от теб, който би могъл да повлияеш благоприятно на духовното ѝ развитие. Но се радвам, че прочетох една книга, утвърждаваща Вечния Живот, спасяваща душата, съхраняваща я в неустойчивия свят. Разбрах, че само човек, преживял разтърсваща съществуването му трагедия и преодолял я, може истински да помага на другите и да спасява, осъзнал ценността на живота и мига, мисията на Доброто и Любовта, своята самоценност на Божествен Образ и подобие и съхранил хармонията в себе си през всички превратности.

Ралица Владова

Часът е 03:00 през нощта и тъкмо свършвам книгата ти, която късно тази вечер мислех само да започна. Малко е да кажа, че никога през живота си не съм чела подобно нещо – потресаващо е... Четох, плаках и се молих, и през сълзите си не спирах да чета, и по никакъв начин не успях да се отдалеча от случилото се и да си кажа, че не ме засяга. Напротив – всичко в мен крещи, че със загиналите деца сме едно, и с изгубилите децата си родители сме едно, и с търсеците извинение пред себе си учители сме едно, и със смелите, и с изплашените... все сме ние, все съм аз... И всъщност, не зная кой бих била, ако попаднеш в тази ситуация – знам само, че много боли и че е по-добре раната да не зараства, за да не

забравим, преди да открием разрешение... Разрешението на смъртта във Възкресението. Определено мисля, че книгата ти ще обиколи света – като пожар, който само живата вода ще угаси – а още не знаем къде е...

Ти си идеалният водач, заради способността да възвисяваш хората около теб и да правиш Божията любов осезаема за всички!

Благодаря, че сподели написаното с мен. Полагам го в олтара на сърцето си... И разбирам малко по-добре Учителя, който казва, че желае да види сърцата на всички ни пронизани – да изтече злото от тях!

Иглика Костова

А чудната история продължи... Когато текстът на книгата беше вече в издателството, Светла отново започна да се изявява в сънищата ми: първо, на 19.02.2006 година – една седмица преди да навлезе в 44-тата си година, сънувах, че ме изчаква такава, каквато си е била винаги – ведра, усмихната, лъчезарна - в подножието на планина, за да поемем заедно към висок, огрян от топлите слънчеви лъчи, планински връх.

На 05.03.2006 година, една седмица преди нейната рождена дата, Светла отново се появи в съня ми – този път, за да ми каже как са ни помагали, за да напишем НАШАТА книга. С една Жена от невидимия свят са преглеждали написаното. Жената е била доволна и е говорила ласкави неща, но от време-навреме ѝ е посочвала определени места и ѝ е казвала: “А тука напиши...”, след което ѝ е диктувала какво трябва да напише на съответното място.

- И накрая – каза ми Светла – удивлението ми прерастваше в творческа радост!